

2 Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.

2.1 Bioróżnorodność.

Dążenia o objęcie szczególną ochroną obszarów posiadających wyjątkowe walory przyrodnicze, sięgają w województwie kieleckim 1971 roku, kiedy to staraniem lokalnym środowisk przyrodników doprowadzono do uchwalenia przepisu prawa miejscowego ustanawiającego rejon i obszary krajobrazu chronionego. Kolejnym liczącym się etapem tworzenia obszarów szczególnie chronionych było ustanowienie w 1986 r. Zespołu Parków Krajobrazowych Ponięcia, a w 1988 roku Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich oraz Przedborskiego Parku Krajobrazowego, a w roku 1996 utworzono Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy.

Motywacją do utworzenia Zespołu Parków Krajobrazowych była ochrona bogactwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego regionu świętokrzyskiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów źródliskowych, licznych cieków wodnych biorących tu początek oraz pośrednio zabezpieczenia terenów Świętokrzyskiego Parku Narodowego, który stanowi tu najwyższą formę prawną i organizacyjną ochrony największych wartości przyrodniczych. Parki krajobrazowe otaczając SPN, tworzą naturalną przyrodniczą barierę, chroniącą tereny objęte szczególnym statusem prawnym.

W myśl ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. nr 99, poz. 1079 z późniejszymi zmianami), określone powinny być cele, zasady i formy ochrony przyrody ożywionej i nieożywionej oraz krajobrazu, w zależności od walorów, rodzaju i wielkości elementów godnych zachowania dla przyszłych pokoleń.

Dyrektywa 92/43/EWG/92 w sprawie ochrony naturalnych siedlisk i dzikiej fauny i flory ma na celu zagwarantowanie korzystnego stanu ochrony dla wybranych rodzajów siedlisk i gatunków, które stanowią przedmiot zainteresowania Unii Europejskiej.

Zgodnie z ww. Dyrektywą, planuje się w przyszłości włączenie województwa świętokrzyskiego do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000/EMERALD oraz włączenie sieci ekologicznej województwa świętokrzyskiego do treści strony internetowej województwa wraz z ilustracją graficzną z wyróżnieniem gmin, w systemie znormalizowanym przez GRID (Global Resource Information Database).

W Polsce określone obszary obejmuje się ochroną prawną poprzez:

- tworzenie parków narodowych,
- uznanie danego obszaru za rezerwat przyrody,
- tworzenie parków krajobrazowych,
- wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu,
- wprowadzenie ochrony gatunkowej zwierząt i roślin,
- wprowadzenie ochrony indywidualnej, czyli uznanie elementów biotycznych i abiotycznych za: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Park narodowy, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody (25), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (4), użytki ekologiczne (23), pomniki przyrody (104), tworzą w powiecie kieleckim tzw. system obszarów chronionych. Jest to układ przestrzenny wzajemnie uzupełniających się form ochrony przyrody, mający na celu zapewnienie warunków utrzymywania samoregulacji procesów przyrodniczych tj. prawidłowego rozwoju szaty roślinnej, utrzymanie naturalnych warunków hydrologicznych oraz właściwego korzystania z rekreacji i turystyki. Aby osiągnąć powyższe zamierzenia, wymagane jest współdziałanie ze sobą wszystkich wymienionych form ochrony przyrody.

Ochrona przyrody jest jednym z elementów szeroko pojętej ochrony środowiska. Dotyczy ona z jednej strony właściwego zabezpieczenia i zagospodarowania najcenniejszych obiektów przyrody żywej i nieożywionej, w tym poddanych ochronie prawnej, natomiast z drugiej strony pozwala na ingerencję w sferach i na obszarach, gdzie równowaga ekologiczna została zachwiana.

Europejska sieć ekologiczna NATURA 2000

W związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej, Polska musi utworzyć na swoim terenie część europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000 w oparciu o dwie ww. dyrektywy unijne dotyczące ochrony przyrody:

- Dyrektywę Rady 92/43/EWG z dnia 21.05.1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych i dzikiej flory i fauny tzw. „dyrektywa siedliskowa”, w oparciu, o którą tworzy się Specjalne Obszary Ochrony – skrót SOO,
- Dyrektywę Rady 79/409/EWG z dnia 02.04.1979 r. w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków tzw. „dyrektywa ptasia”, w oparciu, o którą tworzy się Obszary Specjalnej Ochrony – skrót OSO.

Mają one na celu utrzymanie bioróżnorodności państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków flory i fauny na ich obszarze. Jest to również forma zobowiązująca państwa członkowskie UE (a także Polskę od momentu akcesji) do wytypowania obszarów chronionych, które będą tworzyć europejską sieć ekologiczną NATURA 2000. Ochrona bioróżnorodności w tej sieci będzie realizowana na podstawie planów ochrony, których ustalenia będą wiążące dla planów zagospodarowania przestrzennego, planów urządzenia lasów itp.

Obszary, które zostały zakwalifikowane do włączenia do sieci NATURA 2000 wskazano na podstawie przeglądu rozmieszczenia siedlisk i gatunków w Polsce oraz oceny znaczenia stanowisk dla ochrony danego siedliska lub gatunku.

W całym województwie świętokrzyskim projekt sieci NATURA 2000 przewiduje utworzenie 11 obszarów SOO o łącznej powierzchni 116 878,3 ha, co stanowi 10 % powierzchni województwa oraz 2 obszary OSO o łącznej powierzchni 17 068,0 ha, co stanowi 1,5 % powierzchni województwa.

Tabela 2.1 Obszary zakwalifikowane do włączenia w europejską sieć NATURA 2000

Lp.	Nazwa obszaru	Typ obszaru	Powierzchnia w woj. (ha)	Status ochronny
1.	Dolina Czarnej*	SOO	5 949,5	Częściowo chroniony (OChK)
2.	Dolina Krasnej	SOO	1 736,5	Chroniony prawnie (PK, otulina, OChK)
3.	Lasy Cisowsko-Orłowińskie	SOO	14 775,0	Chroniony prawnie (PK, otulina)
4.	Lasy Suchedniowskie	SOO	19 579,0	Chroniony prawnie (PK, otulina)
5.	Lasy Włoszczowskie	SOO	11 408,0	Częściowo chroniony (OChK)
6.	Łysogóry	SOO	5 626,0	Chroniony prawnie (PK, otulina)
7.	Ostoja Nidziańska	SOO	27 324,0	Chroniony prawnie (PK, otulina, OChK)
8.	Ostoja Przedborska*	SOO	7 952,0	Chroniony prawnie (PK, otulina, OChK)
9.	Ostoja Sieradowicka	SOO	12 106,0	Chroniony prawnie (PK, otulina)
10.	Przełom Wisły w Małopolsce*	SOO	2 756,0	Nie chroniony
11.	Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie	SOO	7 666,0	Chroniony prawnie (PK, otulina, OChK)
RAZEM			116 878,3**	
1.	Dolina Nidy	OSO	15 206,5	Chroniony prawnie (PK, otulina)
2.	Małopolski Przełom Wisły*	OSO	1861,5	Nie chroniony
RAZEM			17 068,0**	

* - obszary leżące częściowo w granicach sąsiednich województw

** - wyznaczone obszary OSO pokrywają się częściowo z obszarami SOO

Źródło: Dane na dzień 10.04.2003 r., uzyskane z „Programu ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego”.

 - obszary należące do granic administracyjnych powiatu kieleckiego

W powiecie kieleckim projekt sieci NATURA 2000 przewiduje utworzenie **6 Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO):**

♦ Lasy Cisowsko-Orłowińskie, w których występują:

typy siedlisk przyrodniczych: torfowiska przejściowe, obniżenia dolinkowe i pła mszarne, żyzne buczyny, bory i lasy bagienne, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe;

gatunki roślin i zwierząt: modraszek telejus, minóg strumieniowy, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr europejski, mopek, nocek duży.

♦ Lasy Suchedniowskie, w których występują:

typy siedlisk przyrodniczych: murawy kserotermiczne (priorytetowe są tylko z istotnymi stanowiskami storczyków), niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska przejściowe, kwaśne buczyny, żyzne buczyny, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe;

gatunki roślin i zwierząt: jelonek rogacz, koziróg dębosz, modraszek telejus, zgniotek cynobrowy, kumak nizinny, traszka grzebieniasta.

♦ Łysogóry, w których występują:

typy siedlisk przyrodniczych: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, piargi i gołoborza krzemianowe, żyzne buczyny, bory i lasy bagienne, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe;

gatunki roślin i zwierząt: sierpowiec błyszczący, jelonek rogacz, nadobnica alpejska, koza, minóg strumieniowy, piskorz, różanka, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr europejski, mopek, nocek duży, nocek łydkowłosy.

♦ Ostoja Przedborska, w których występują:

typy siedlisk przyrodniczych: murawy kserotermiczne (priorytetowe są tylko z istotnymi stanowiskami storczyków), niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, obniżenia dolinkowe i pła mszarne, kwaśne buczyny, żyzne buczyny, świetlista dąbrowa subkontynentalna, bory i lasy bagienne, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe, łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe;

gatunki roślin i zwierząt: obuwik pospolity, sasanka otwarta, sierpowiec błyszczący, czrwończyk nieparek, koza złotawa, kumak nizinny, bóbr europejski, nocek duży, wydra .

♦ Ostoja Sieradowicka, w których występują:

typy siedlisk przyrodniczych: ściany skalne i urwiska krzemianowe porośnięte roślinnością, żyzne buczyny, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe,

gatunki roślin i zwierząt: sasanka otwarta, kumak nizinny, traszka grzebieniasta.

♦ Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie

typy siedlisk przyrodniczych: starorzecza i inne naturalne, eutroficzne zbiorniki wodne, murawy kserotermiczne (priorytetowe są tylko z istotnymi stanowiskami storczyków), górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (dot. płatów bogatych florystycznie), niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie, jaskinie nieudostępnione do zwiedzania, świetlista dąbrowa subkontynentalna;

gatunki roślin i zwierząt: obuwik pospolity, sasanka otwarta, czrwończyk nieparek, modraszek telejus, minóg strumieniowy, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, mopek, nocek bechsteina, nocek duży.

Źródło: Dane na dzień 15.04.2003 r., opracowane przez Instytut Ochrony Przyrody w Krakowie.

Przeważająca część ww. obszarów poddana jest już prawnej ochronie przyrody (Świętokrzyski Park Narodowy, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu).

Na terenie powiatu kieleckiego nie przewiduje się utworzenia **obszarów OSO**.

Brak jest w analizowanych materiałach źródłowych informacji na temat dokładnego przebiegu granic proponowanych obszarów SOO oraz powierzchni, jaką będą zajmować na terytorium powiatu kieleckiego (rozgraniczenia między sąsiadującymi ze sobą powiatami). Trudno, więc oszacować, jaką część powierzchni powiatu kieleckiego, a jaką część powierzchni powiatu sąsiadującego z nim, będą zajmować te obszary.

Formy ochrony przyrody

Powiat kielecki charakteryzuje się dużą różnorodnością i bogactwem form ukształtowania powierzchni, budowy geologicznej, szaty roślinnej i zwierzęcej, a także dużą zasobnością licznych kopalin i surowców mineralnych. Ustawowo teren powiatu kieleckiego objęty jest różnego rodzaju formami ochrony. Występują tu: park narodowy, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu rezerwaty przyrody, a także wiele gatunków flory i fauny objętych jest ochroną indywidualną.

- Świętokrzyski Park Narodowy

ŚPN został utworzony 01.05.1950 r. na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 01.04.1950 r. (Dz. U. Nr 14, poz. 133) oraz powiększony na mocy kolejnego Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 03.01.1996 r. (Dz. U. Nr 4, poz. 29).

Obecnie jego powierzchnia wynosi 7626,45 ha. Park położony jest w centralnej części Gór Świętokrzyskich i swym zasięgiem obejmuje: najwyższe pasmo – Łysogóry z najwyższymi szczytami Łysicą 611 m n.p.m. i Łysą Górą 593 m n.p.m. W jego zasięgu znajduje się również wschodnia część Pasma Kłownowskiego z górami: Bukową, Pisarską o Miejską oraz część pasma Pokrzywiańskiego z Chełmową Górą, a także położone między tymi pasmami części dolin: Wilkowskiej, Dębiańskiej i Słupiańskiej.

Obszar parku ze względów ochronnych podzielony został na rezerwaty ścisłe, czyli całkowicie wyłączone spod ingerencji człowieka, a pozostawione oddziaływaniu sił przyrody oraz rezerwaty częściowe, w których ochrona polega na zmianie, przywróceniu lub utrzymaniu określonego stanu przyrody lub wybranych jej elementów.

Na terenie parku występuje pięć rezerwatów objętych ochroną ścisłą, są to:

- „**Chełmowa Góra**” o powierzchni 13,2 ha z lasami łąkowymi, borami mieszanymi oraz buczynami, utworzony został w celu ochrony modrzewia polskiego,
- „**Święty Krzyż**” o powierzchni 476,9 ha z lasami łąkowymi, borami jodłowymi i buczynami. Występują tu również gołoborza, porośnięte mchami, porostami i wątrobowcami,
- „**Łysica**” o powierzchni 1186,4 ha z lasami łąkowymi, borami jodłowymi i buczynami oraz gołoborzami,
- „**Czarny Las**” o powierzchni 26,5 ha z lasami mieszanymi, lasami łąkowymi z udziałem jodły, lipy drobnolistnej, fragmentarycznie buka lub olszy czarnej, utworzony został w celu ochrony pozostałości dawnych lasów jodłowych z dębem szypułkowym,
- „**Mokry Bór**” o powierzchni 37,9 ha obejmujący sosnowe bory o charakterze boru bagiennego, bory świeże z domieszką świerka i brzozy omszonej. Występują tu również torfowiska wysokie i przejściowe.

Na terenie parku przeważają zbiorowiska leśne (96,25%), które stanowią pozostałość Puszczy Świętokrzyskiej. Jednym z głównych typów roślinności leśnej obok lasów jodłowo-bukowych, są bory mieszane sosnowo-dębowe z udziałem jodły, modrzewia, świerka i buka. W niższych partiach wzniesień rosną lasy liściaste (łąki) o bogatym składzie gatunkowym runa leśnego.

Flora roślin naczyniowych w ŚPN reprezentowana jest przez około 700 gatunków, w tym: 35 gatunków drzew i około 25 gatunków rzadko występującej roślinności górskiej. Występuje tu wiele gatunków roślin objętych prawną ochroną (82 gatunki, w tym 34 gatunki roślin naczyniowych, 39 gatunków porostów oraz 9 gatunków grzybów) m. in. śnieżyczka przebiśnieg (tylko rejon Świętego Krzyża) pióropusznik strusi, tojad dzióbaty, wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, widłaki, pełnik europejski, lilia złotogłów, kruszczyk szerokolistny, parzydło leśne i inne. Na uwagę zasługują również drzewa pomnikowe, których jest 674.

Świat zwierząt na terenie parku, reprezentowany jest w większości przez bezkręgowce (około 5000 gatunków), z czego najliczniejszą grupę stanowią owady. Spośród bogatej pod względem liczby gatunków grupy zwierząt można spotkać tu wiele unikatowych przedstawicieli, tj. relikwyt polodowcowy z grupy widelnic, pluskwiak wodny (występujący tylko na Świętym Krzyżu), niezwykle rzadkie gatunki pajaków, relikwytowe gatunki ślimaków z rodzaju świdrzyk, oraz największy z nągich ślimaków – pomrów czarniawy.

Na omawianym obszarze występują również rzadkie gatunki płazów, takie jak: traszka górska, kumak nizinny, ropucha zielona, natomiast z gadów: jaszczurka zwinka, zaskroniec zwyczajny, gniewosz plamisty.

Równie liczny jest świat ptaków, który na omawianym obszarze stanowi około 150 gatunków. Do rzadkich przedstawicieli tej grupy należy zaliczyć: cietrzew, orlik krzykliwy, bocian czarny, krzyżodziób świerkowy i inne.

Ssaki na terenie ŚPN reprezentowane są przez: sarny, dziki, łosie, jelenie oraz drobne gryzonie. Gatunki roślin, grzybów i zwierząt występujących na obszarze Świętokrzyskiego Parku Narodowego charakterystyczne są dla obszarów Polski południowo-wschodniej.

Charakterystycznym elementem przyrody nieożywionej Świętokrzyskiego Parku Narodowego są gołoborza (rumowiska skalne na stokach gór, pozbawione borów). Najbardziej rozległe gołoborza pokrywają stoki Łysicy i Łysej Góry.

USTALENIA PLANU OCHRONY ŚWIĘTOKRZYSKIEGO PARKU NARODOWEGO

1. Dla ukierunkowania rozwoju przestrzennego południowej części gminy Nowa Słupia szczególne znaczenie mają ustalenia projektu planu ochrony Świętokrzyskiego Parku Narodowego, opracowanego w 1999 r. przez Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania. Po zatwierdzeniu planu przez Ministra Środowiska będą miały one charakter wiążący dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów w otoczeniu Parku oraz dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Ze względu na fakt, że ustalenia planu ochrony nie są jeszcze powszechnie dostępne i szeroko znane, uznaje się za zasadne szerokie i szczegółowe przytoczenie jego ustaleń. W zakres w/w ustaleń, określonych w operacie generalnym wchodzi:
  - układ przestrzenny Parku, przebieg jego granic oraz granic jego otuliny wraz z wyodrębnioną w niej strefą ochrony ekosystemu (ekotonową),
  - zasady ochrony przyrody nieożywionej i gleb,
  - zasady ochrony zasobów ekosystemów wodnych,
  - zasady ochrony lądowych ekosystemów nieleśnych i flory,
  - zasady ochrony ekosystemów leśnych,
  - zasady ochrony fauny,
  - zasady ochrony zasobów kulturowych i krajobrazu,
  - zasady udostępnienia Parku dla turystyki,
  - zasady zagospodarowania przestrzennego z określeniem sposobów strefowania terenów Parku i otuliny.

2. Przedmiotem ochrony form geologicznych w obszarze Parku i jego otuliny wg planu ochrony są:
- skałki pojedyncze lub grupowe, stanowiące interesujące obiekty geologiczne,
  - wychodnie różnych formacji skalnych,
  - interesujące elementy i zjawiska tektoniczne,
  - miejsca interesujących zjawisk uwarunkowanych procesami geologicznymi,
  - profile erozyjne i odsłonięcia sztuczne,
  - nagromadzenia skamieniałości,
  - udokumentowane złoża surowców mineralnych,
  - ślady dawnego górnictwa.

Celem ochrony w/w rejonów i obiektów geologicznych jest zachowanie ich w istniejącej postaci, uformowanej przez naturę oraz rekultywacja wartości zdegradowanych.

3. W obszarze Parku i jego otuliny chronione są następujące obiekty geomorfologiczne, tworzące podstawowy układ rzeźby obszaru:
- grzbiety i garby, wierzchołki, przełęcz, przełęcz,
  - ostańce denudacyjne,
  - gołoborza,
  - trzeciorzędowe stoki i zbocza dolin, parowy, wcioty, niecki zmywowe,
  - koryta rzek wycięte w aluwiach, starorzecza, podcięcia erozyjne i przełomy rzeczne oraz krawędzie teras rzecznych i stożków napływowych,
  - równiny denudacyjne i załomy denudacyjno-strukturalne,
  - plejstoceny niecki zboczowe i równiny akumulacji proluwialnej lub koluwialnej ze stożkami proluwialnymi,
  - powierzchnie neogeńskie,
  - jezory soliflukcyjne i terasy krioplanacyjne,
  - równiny i stoki akumulacji lessowej i deluwialnej,
  - wydmy,
  - torfowiska.

Celem ochrony w/w obiektów geomorfologicznych jest zachowanie rzeźby terenu w Parku i jego otulinie w naturalnej postaci, w jakiej została ukształtowana na skutek działania naturalnych procesów geomorfologicznych w ciągu minionych epok geologicznych, a także zapewnienie naturalnych warunków ich współczesnego przeobrażania.

4. Przedmiotem ochrony środowiska glebowego w obszarze Parku są gleby:
- litogeniczne: bezwęglanowe oraz inicjalne i słabo wykształcone,
  - autogeniczne: brunatnoziemne i bielicoziemne,
  - semihydrogeniczne: glejobielicoziemne, czarne ziemie i zabagnione,
  - hydrogeniczne: bagienne i pobagienne,
  - napływowe: aluwialne.

Celem ochrony środowiska glebowego na terenie Parku jest zachowanie występujących tu jednostek podziałowych gleb, przeciwdziałanie ich degradacji oraz właściwe zaspokojenie potrzeb żywieniowych zbiorowisk roślinnych ekosystemów leśnych i nieleśnych. Dla obszaru otuliny Parku postuluje się maksymalne wprowadzanie następujących zadań służących ochronie gleb:

- wprowadzanie trwałych użytków zielonych (łąki i pastwiska) na terenach bezpośrednio przylegających do Parku,

- wykonywanie na polach uprawnych orek wzdłuż warstwic lub przejście na bezorkowy system uprawy gleby,
- stosowanie odpowiednich płodozmianów, nawożenia organicznego i wapnowania w celu utrzymania lub przywrócenia pożądanej struktury gleb,
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień w terenach źródliskowych, przy brzegach potoków i rzek oraz poboczach dróg dojazdowych na pola a także miedz,
- utrwalanie nawierzchni dróg dojazdowych,
- stosowanie w lasach odpowiednich zabiegów zapobiegawczych po pojawieniu się oznak zagrożeń przez erozję, szczególnie liniową.

5. Przedmiotem ochrony zasobów wodnych w obszarze Parku i jego otuliny są następujące obiekty hydrograficzne:

- źródła oraz obszary źródliskowe,
- odcinki cieków naturalnych lub bliskich naturalnym,
- rzeki oraz ich bezpośrednie otoczenie wraz z fragmentami przełomowych odcinków,
- bagna, torfowiska, mokradła stałe i okresowe oraz podmokłości,
- obiekty hydrograficzne pochodzenia antropogenicznego, w tym m. in. zbiorniki wodne powstałe w wyrobiskach oraz zbiorniki wodne o charakterze hodowlanym i rekreacyjnym.

Głównym celem ochrony w/w zasobów wodnych jest zachowanie ich dotychczasowego stanu oraz poprawa jakości.

6. Przedmiotem ochrony flory jest całość jej zasobów na terenie Parku. Szczególnie ważne są następujące grupy gatunków:

- wymierające, rzadkie oraz zagrożone wyginięciem,
- podlegające ustawowej ochronie.

Zasadniczym celem ochrony w/w gatunków jest zachowanie jej istniejącej różnorodności poprzez zapewnienie swobodnego przebiegu zachodzących w obrębie zbiorowisk procesów ekologicznych lub w przypadku zbiorowisk wytworzonych przez człowieka harmonizowanie przemian sukcesyjnych.

7. Przedmiotem ochrony ekosystemów leśnych w obszarze Parku są występujące tu zbiorowiska leśne, zaś podstawowym jej celem jest zachowanie ich naturalnego charakteru. Zakłada się w związku z tym, że w niektórych przypadkach dążyć należy do przywrócenia w części ekosystemów leśnych właściwości lasu zbliżonego do naturalnego z całym bogactwem wzajemnych związków i współzależności. W/w celowi głównemu podporządkowane są następujące cele szczegółowe:

- ochrona naturalnej różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych zbliżonych do naturalnych lub słabo zmienionych,
- wspomaganie naturalnych procesów regeneracyjnych na obszarach z dużym udziałem zbiorowisk autogenicznych, w części antropogenicznie zniekształconych z przewagą procesów regeneracji fitocenozy,
- ograniczenie niekorzystnych zjawisk w obszarach zdominowanych przez leśne zbiorowiska zastępcze, z wyraźną tendencją do odbudowy składu gatunkowego i struktury, właściwych dla fitocenozy autogenicznych,
- przebudowa gatunkowa i przemiana strukturalna drzewostanów na obszarach zajętych przez leśne zbiorowiska zastępcze o stale pogłębiającej się degradacji fitocenozy, bez wyraźnych tendencji regeneracyjnych.

W otulinie Parku przyjmuje się następujące działania:

- zachowanie w stanie naturalnym ekosystemów o najwyższych walorach przyrodniczych, naukowych i dydaktycznych, zwłaszcza tych, które wraz z ekosystemami chronionymi w Parku stanowią integralną całość;
- zachowanie ekologicznych połączeń z lasami Parku i utrzymanie harmonijnego przejścia od strefy ochrony ścisłej poprzez strefę ochrony częściowej do obszarów, na których dominują lasy gospodarcze;
- hamowanie i łagodzenie skutków niekorzystnego wpływu czynników zagrażających funkcjonowaniu ekosystemów leśnych położonych w obrębie Parku;
- częściowe przejęcie obciążeń związanych z zadaniami Parku, przede wszystkim w zakresie udostępniania dla potrzeb nauki, edukacji, turystyki i rekreacji.

8. Przedmiotem ochrony fauny w obszarze Parku i jego otuliny są następujące grupy zwierząt:

- reprezentatywnych dla regionu,
- gatunki fauny górskiej i borealno-górskiej,
- gatunki fauny lasów pierwotnych,
- gatunki związane z siedliskami kserotermicznymi.

Celem ochrony fauny jest zachowanie tych elementów, które decydują o ich odrębności faunistycznej na tle kraju, w tym elementów fauny górskiej i borealno-górskiej, gatunków uważanych za relikty fauny lasów pierwotnych a także gatunków kserotermofilnych i południowoeuropejskich. Ochronę tę należy realizować poprzez zachowanie i odnowę ich biotopów i nisz ekologicznych, a także ochronę najcenniejszych pod względem składu gatunkowego i bioróżnorodności zoocenozy.

9. Przedmiotem ochrony środowiska kulturowego i krajobrazu w obszarze Parku i w jego otulinie są wg planu ochrony:

- historycznie ukształtowane układy zabudowy miejskiej i wiejskiej,
- zespoły obiektów zabytkowych i pojedyncze obiekty, objęte rejestrem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- naturalnie ukształtowane górskie i dolinne tereny Parku i jego otuliny,
- punkty i ciągi widokowe,
- cmentarze, parki publiczne, zabytkowe aleje, zadrzewienia śródpolne oraz ciągi zieleni obudowujące cieki wodne.

Celem ochrony wartości dóbr kultury jest utrwalenie tożsamości i odrębności kulturowej obszaru oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych zespołów zabytkowych lub pojedynczych obiektów. Głównym celem ochrony zasobów krajobrazowych Parku jest zachowanie oraz przywrócenie lub ukształtowanie na nowo ich walorów widokowych i estetycznych. Wśród szczegółowych zadań, które przyjęto w planie ochrony, wskazać trzeba jako istotne dla rozwoju przestrzennego gminy:

- ochronę wartości kulturowych unikalnego zespołu Świętego Krzyża oraz przeprowadzenie działań mających na celu pełne ich przywrócenie, w tym uporządkowanie terenu pomiędzy budynkiem Muzeum Przyrodniczego a obiektami TV, związane z wprowadzeniem jednolitej nawierzchni brukowej oraz elementów małej architektury (ławek i ewentualnych niskich ogrodzeń), uporządkowanie najbliższego otoczenia klasztoru, w tym również wykonanie nowej, bezpiecznej nawierzchni placu oraz wyeksponowaniem wybranych fragmentów wałów kulturowych,

- wykorzystanie pomieszczeń budynku Muzeum Przyrodniczego do eksponowania i propagowania wartości i tradycji kulturowych regionu świętokrzyskiego,
  - utrzymanie obowiązujących zasad ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu,
  - rygorystyczne utrzymanie wyznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego granic urbanistycznego rozwoju miejscowości,
  - ochronę i zachowanie charakterystycznych dla regionu przykładów drewnianej zabudowy wiejskiej, zarówno mieszkalnej jak gospodarczej, a także sakralnej (kapliczki),
  - ochronę wglądów widokowych z głównych szlaków komunikacyjnych na Pasma Łysogór i Klonowskie,
  - pielęgnację i ochronę istniejących punktów widokowych poprzez zabiegi związane m.in. z odpowiednim ukształtowaniem drzewostanu,
  - ochronę ciągów łąkowo - łąkowych wzdłuż cieków wodnych stanowiących naturalne korytarze ekologiczne,
  - ochronę stanowisk archeologicznych, w tym pól dymarkowych,
  - zachowanie miejsc związanych z pamięcią zbiorową o minionych ważnych wydarzeniach historycznych wraz z podaniami i legendami stanowiącymi o specyfice Parku.
10. Udostępnienie terenów Parku dla turystyki wiąże się z istniejącymi głównymi kierunkami napływu ruchu turystycznego w jego rejon, powiązanymi z istniejącym układem komunikacyjnym oraz położeniem ośrodków generujących ten ruch, wśród których jednym z ważniejszych jest Nowa Słupia. Zakłada się, że na terenie Parku funkcjonować będą następujące formy jego udostępnienia dla przyjaznej dla środowiska turystyki:
- udostępnienie dla turystyki wędrowskiej szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych w ich ustalonym przebiegu,
  - udostępnienie dla turystyki wędrowskiej i pielgrzymkowej obiektów zlokalizowanych na Świętym Krzyżu (przy stosowaniu specjalnych metod sterowania ruchem turystów jego ograniczeń w uzasadnionych przypadkach),
  - udostępnienie dla edukacji i dydaktyki wybranych obiektów przyrodniczych,
  - udostępnienie dla turystyki rowerowej wskazanych w planie dróg publicznych i innych szlaków,
  - udostępnienie dla potrzeb rekreacji ścieżek spacerowych w otoczeniu miejscowości turystyczno-wypoczynkowych, graniczących z Parkiem.
- Osią systemu szlaków turystycznych w Parku jest szlak czerwony i niebieski, prowadzący od Świętej Katarzyny przez Łysicę, Święty Krzyż do Nowej Słupi. Ze względu na swe znaczenie powinien on być priorytetowo traktowany w zakresie konserwacji i modernizacji, na nim skupiona powinna być uwaga w zakresie kontroli wpływu ruchu turystycznego na stan ekosystemów. Układ szlaków w Parku ma swą kontynuację w obszarze otuliny, w obrębie, której nastąpi rozbudowa istniejącego układu szlaków, stosownie do potrzeb a także wytrasowanie pętli spacerowych m. in. wokół Nowej Słupi wraz z Górą Chełmową. Wzrastająca popularność turystyki rowerowej wymaga przygotowania odpowiedniej infrastruktury. Na terenie Parku proponuje się poprowadzenie ścieżek rowerowych m. in. do Bodzentyna, od Bodzentyna do Woli Szczygiełkowej, stąd po przebiegu zdemontowanego szlaku d. kolejki leśnej do Huciska i do Nowej Słupi. Istniejące obiekty bazy turystycznej oraz urządzenia dla obsługi ruchu turystycznego, w tym schroniska młodzieżowe, pensjonaty, motele, pola namiotowe,

parkingi itp. zlokalizowane na terenie otuliny Parku będą utrzymane i poddane pełnej modernizacji. W odniesieniu do poszczególnych grup w/w obiektów zakłada się ponadto:

- uzupełnienie istniejącej sieci obiektów z bazą turystyczną i gastronomiczną w miarę zachodzących potrzeb,
- rozwój gospodarstw agroturystycznych, stanowiących istotne uzupełnienie bazy noclegowej i gastronomicznej całego obszaru w zasadzie wszystkich miejscowości leżących na terenie otuliny;
- rozwój specjalistycznych ośrodków turystyczno-wypoczynkowych, które w swoim programie będą nawiązywać do specyfiki miejsc oraz istniejącego zainwestowania turystycznego;
- rozbudowę sieci pól namiotowych lub kempingów, dla których proponuje się nowe lokalizacje m.in. w Nowej Słupi;
- zagospodarowanie urządzonych punktów widokowych, stanowiących jednocześnie miejsca parkingowe, oraz zagospodarowanie głównych i pośrednich węzłów szlaków pieszych.

11. Plan przyjmuje dla terenów Parku i otuliny zróżnicowane zasady gospodarowania w wyznaczonych jego strefach ochrony. Układ ten tworzą:

- strefa ochrony ścisłej Parku, gdzie ochronie podlega całość przyrody i środowiska kulturowego; strefa ta wyłączona jest z jakiegokolwiek ingerencji gospodarczej; monitoruje się tutaj przebieg spontanicznie zachodzących naturalnych procesów przyrodniczych; ruch turystyczny prowadzony jest tu wyłącznie po wyznaczonych szlakach; szczególne zasady dotyczą udostępnienia zespołu klasztornego na Świętym Krzyżu dla turystyki i pielgrzymek oraz uczestniczenia w uroczystościach religijnych; zasady jego udostępnienia ustalane są w porozumieniu z dyrektorem Parku;
- strefa ochrony częściowej Parku, gdzie w ramach wykonywanej ochrony częściowej inicjuje się bądź wspomaga procesy restytucji środowiska przyrodniczego w kierunku jego unaturalniania; stopień ingerencji winien być zróżnicowany w zależności od stopnia odkształcenia środowiska; jako generalną należy przyjąć zasadę wspomagania i właściwego ukierunkowania procesów odtworzeniowych; istotną rolę w tej strefie pełnić będzie monitoring przyrodniczy oraz edukacja ekologiczna poprzez wyjaśnianie celów prowadzonych działań ochronnych; w strefie tej dopuszczalne jest prowadzenie ruchu pieszego i rowerowego wyłącznie po wyznaczonych szlakach wraz z zagospodarowaniem miejsc odpoczynku w ściśle określonych punktach;
- strefy ochrony krajobrazu, gdzie zakłada się utrzymanie istniejącego sposobu użytkowania terenów niezalesionych oraz użytkowanych dla potrzeb Parku.

12. Strefa otuliny Parku, obejmująca strefę ochrony ekosystemu bezpośrednio przylegającą do Parku (tzw. strefę ekotonową – pas szer. 100 m), ustalona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W strefie tej wskazany jest ruch turystyczny po wyznaczonych szlakach oraz możliwość lokalizowania miejsc odpoczynku a także wykorzystanie części zabudowy dla potrzeb przyjaznej dla środowiska turystyki. Strefa ta stanowi niezbędny obszar przejściowy powiązań terenów Parku z sąsiadującymi z nim terenami upraw rolnych i zadrzewień śródpolnych oraz w części osadnictwa. W strefie tej pozostawia się dotychczasowy stan władania i sposób użytkowania bez zmian. Zakłada się tu utrzymanie istniejącej zabudowy z możliwością jej modernizacji, wymiany i uzupełnienia o nowe obiekty w obrębie istniejących siedlisk oraz zakaz tworzenia nowych terenów planowanej zabudowy poza wskazanymi w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego terenami zabudowy w Grabowej, Klonowie, Św. Katarzynie, Podlesiu i Psarach oraz turystyczno-wypoczynkowej w Hucie Szklanej

i Nowej Słupi a także zakaz wprowadzania obiektów szkodliwych lub mogących pogorszyć stan środowiska. W strefie tej zaleca się wprowadzenie dolesień, sadów (bez możliwości stosowania chemicznych środków ochrony), tworzenie małych oczek wodnych, zamianę upraw ornych na użytki zielone. Drugą część otuliny tworzy tzw. strefa osłonowa obejmująca tereny osadnictwa miejskiego i wiejskiego wraz z ich otoczeniem – terenami otwartymi łąk i pól, gdzie zasady zagospodarowania przestrzennego oraz turystycznego ustalane będą w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego przy pełnym uwzględnieniu ustaleń planu ochrony.

13. Zagospodarowanie przestrzenne terenów Parku wg ustaleń planu ochrony będzie związane przede wszystkim z funkcjonowaniem obiektów i urządzeń oraz realizacją podstawowych zadań Parku w dziedzinie ochrony przyrody, z obsługą ruchu turystycznego, prowadzeniem obserwacji meteorologicznych, a także utrzymaniem łączności. W/w elementom zagospodarowania towarzyszą urządzenia związane z prowadzoną tu gospodarką leśną, a także odpowiednie sieci komunikacyjne i techniczne. Zakłada się utrzymanie istniejącego stanu zagospodarowania terenów Parku. Istniejąca tu zabytkowa zabudowa będzie poddana rewaloryzacji i odnowie (przy nadzorze służb ochrony zabytków, bez zmiany gabarytów oraz charakteru). Zakłada się ponadto:
- modernizację dróg o znaczeniu regionalnym, tj. dróg nr 751 Suchedniów – Bodzentyn – Nowa Słupia – Ostrowiec Świętokrzyski, nr 753 Wola Jachowa - Nowa Słupia,
  - potrzebę opracowania w pierwszej kolejności miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla Nowej Słupi oraz opracowanie koncepcji modernizacji terenów przeznaczonych dla corocznych imprez dymarkowych z propozycjami atrakcyjnego, bezpiecznego dla walorów przyrodniczych zagospodarowania ciągu pieszego, prowadzącego na Święty Krzyż.
14. W obszarze otuliny Parku zakłada się umiarkowany rozwój przestrzenny istniejącego osadnictwa w granicach ustalonych w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego, z zachowaniem przyjętych w tych planach zasad kształtowania zabudowy (utrzymujący w generalnym zarysie istniejący układ przestrzenny terenów zainwestowanych). Dopuszcza się tu rozbudowę sieci urządzeń rekreacyjno-sportowych, a także realizację innych obiektów w odpowiedniej skali i gabarytach, nawiązujących do lokalnych tradycji budowania i nieuciążliwych dla środowiska. Zakłada się tu także odpowiednie przeprowadzenie rozbudowy i modernizacji istniejącej sieci dróg oraz szlaków pieszych i rowerowych a także sieci i urządzeń uzbrojenia technicznego. W szczególności zakłada się w otulinie:
- likwidację niskich źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez budowę i modernizację sieci ciepłowniczych, modernizację lub przebudowę istniejących kotłowni, zmianę systemów grzewczych i wprowadzenie zasilania gazem lub olejem opałowym,
  - poprawę stanu czystości wód i wyposażenie wszystkich miejscowości w oczyszczalnie ścieków (również przydomowych) oraz sieć kanalizacyjną,
  - racjonalizację gospodarki energią, w tym wykorzystanie energii wodnej oraz innych, niekonwencjonalnych źródeł energii,
  - likwidację dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizację gospodarki odpadami,
  - stymulowanie rozwoju przestrzennego osadnictwa przez rozwój całego obszaru, w szczególności jego funkcji rolniczej i turystycznej (zapewni on racjonalną koegzystencję funkcji rolniczej z funkcjami ochronnymi Parku, pożądane byłoby przy

- tym zachowanie charakterystycznego układu przestrzennego pól, stanowiącego najatrakcyjniejszy walor lokalnego krajobrazu kulturowego terenów otuliny),
- modernizację dróg o znaczeniu regionalnym,
  - potrzebę opracowania w pierwszej kolejności miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla Bodzentyna oraz Św. Katarzyny.
15. Dla prowadzenia w otulinie Parku prac związanych z modernizacją, rozbudową i budową obiektów budowlanych w obrębie terenów osadniczych oraz elementów układu komunikacyjnego i sieci technicznych plan zakłada:
- utrzymanie oraz przeprowadzenie gruntownej modernizacji istniejącej zabudowy mieszkalnej, usługowej i inwentarskiej przy nieznacznych zmianach jej istniejących gabarytów oraz ukierunkowanie modernizacji na uzyskanie wysokich standardów funkcjonalnych, technicznych, estetycznych i architektonicznych,
  - budowę nowych obiektów mieszkalnych, usługowych i gospodarczych w granicach rozwoju osadnictwa, ustalonego w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
  - rozbudowę bazy noclegowej i gastronomicznej dla aktywizacji funkcji turystycznej w obrębie istniejących obszarów koncentracji osadnictwa,
  - utrzymanie istniejącego układu dróg wojewódzkich i lokalnych (z istniejącymi i projektowanymi parkingami) oraz gospodarczych dróg leśnych z możliwością ich rozbudowy w zależności od potrzeb, zgodnie z ustaleniami obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego),
  - utrzymanie i rozbudowę istniejącego układu szlaków pieszych z przeprowadzeniem ew. lokalnych korekt ich przebiegu z wytrasowaniem i oznakowaniem szlaków rowerowych i ścieżek dydaktycznych oraz zagospodarowaniem głównych punktów widokowych i miejsc odpoczynku,
  - utrzymanie i przeprowadzenie gruntownej modernizacji oraz rozbudowę sieci infrastruktury technicznej towarzyszącej istniejącej i projektowanej zabudowie.
16. Przy realizacji nowych obiektów na terenie otuliny Parku zaleca się:
- horyzontalne kształtowanie bryły budynku dla jej wkomponowania w istniejące ukształtowanie terenu i zespoły zieleni;
  - utrzymanie gabarytów zabudowy obiektów mieszkalnych i obiektów produkcyjno - usługowych do maksymalnie 2 kondygnacji (z wykorzystaniem poddasza na cele mieszkalne tylko w budynkach jednorodzinnych); w przypadkach uzasadnionych względami technologicznymi lub wymogami przepisów szczególnych dot. obiektów użyteczności publicznej dopuszcza się zwiększenie gabarytu zabudowy do max 3 kondygnacji;
  - stosowanie wysokości podpiwniczenia budynków do max. 1,0 m ponad poziom terenu; w przypadku realizacji podpiwniczenia budynków powyżej 1 m ponad poziom terenu, podpiwniczenie to powinno być traktowane jako kondygnacja (zalecana wysokość podpiwniczenia - 0,50 m);
  - stosowanie dachów dwuspadowych, symetrycznych lub czterospadowych o nachyleniu połaci dachowej 35-50° z możliwością wprowadzenia przyczółków i naczółków; przy użytkowym poddaszu oświetlenie jego pomieszczeń lukarnami nie może zajmować więcej niż połowę długości połaci dachowej, a zadaszenie nad lukarnami powinno być dwuspadowe; zaleca się stosowanie w budynkach poszerzonych okapów; zakazuje się realizowania obiektów z dachami płaskimi, pulpitowymi, kopertowymi, uskokowymi i asymetrycznymi;

- dopuszczenie przy realizacji obiektów gospodarczych zastosowania dachów pulpitowych (jednospadowych) w przypadkach konieczności ich usytuowania w granicach działki (gdy nie jest możliwe inne ich usytuowanie);
  - stosowanie materiałów pochodzenia rodzimego do prac wykończeniowych budynku (kamień na cokół i fragmenty ścian piwnic, drewno w kolorze naturalnym jako okładziny szczytów, wykończenie okapów, elementy balustrad itp. bez możliwości stosowania w elewacjach sztuczki szklanej i lusterek;
  - wprowadzanie przy realizacji obiektów hodowlanych, produkcyjnych i produkcyjno - usługowych pasów zieleni osłonowej z roślinnością zimozieloną, a przy nowych siedliskach zadrzewień przydomowych.
17. Przy modernizacji i realizacji nowych elementów zagospodarowania szlaków pieszych, rowerowych i ścieżek dydaktycznych uwzględnione będą następujące zalecenia:
- w/w elementy wykonywane będą z miejscowych materiałów przy niezbędnym ujednoczeniu form; wprowadzanie nowych form przestrzennych nawiązujących do rozwiązań przyjętych przy budowie bram do Parku i towarzyszących im punktów sprzedaży oraz schronów i wiat turystycznych należy poprzedzić opracowaniem kompleksowej koncepcji architektoniczno-plastycznej w/w obiektów,
  - ujednoczone będą oznaczenia lokalnego systemu informacji turystycznej wg specjalnie opracowanej koncepcji.
18. W celu wyeliminowania potencjalnych zagrożeń oraz ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych wszelka działalność inwestycyjna prowadzona na obszarze Parku i otuliny podlega uzgodnieniu z Dyrektorem Parku. Dotyczy to również wykonywanych opracowań planistycznych, tj. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- Dyrekcja Świętokrzyskiego Parku Narodowego planuje budowę oczyszczalni ścieków na Świętym Krzyżu, obsługującą budynki i obiekty ŚPN (Muzeum Przyrodnicze, Terenowa Stacja Ochrony Przyrody, bar, kiosk) oraz Klasztor Ojców Misjonarzy Oblatynów i wieżę przekaźnikową Telekomunikacji Polskiej S.A.

Parki krajobrazowe

- Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich

Utworzony został Uchwałą nr XXVIII/279/88 z dnia 10 czerwca 1988 r. przez Wojewódzką Radę Narodową w Kielcach, w celu ochrony najcenniejszych wartości środowiska przyrodniczego oraz walorów historyczno – kulturowych i krajobrazowych.

ZPKGŚ wraz z Świętokrzyskim Parkiem Narodowym tworzą duży, zwarty kompleks terenów chronionych, zapewniając najdogodniejsze warunki dla sprawowania ochrony.

W skład Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich weszły następujące parki krajobrazowe wraz ze strefami ochronnymi obejmującymi część terytorium poszczególnych gmin:

- Suchedniowsko-Oblęgarski Park Krajobrazowy - obejmujący swym zasięgiem gminy: Strawczyn, Miedziana Góra, Zagnańsk, Mniów, oraz leżące poza granicami powiatu gminy Bliżyn i Suchedniów;
- Sieradowicki Park Krajobrazowy – obejmuje gminę Bodzentyn, pozostałe gminy nie należą do powiatu kieleckiego (Wąchock, Pawłów, Suchedniów, Starachowice);
- Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy – obejmujący gminy: Bieliny, Daleszyce, Górno, Łagów, Pierzchnica i Raków;
- Jeleniowski Park Krajobrazowy - obejmujący gminy: Łagów i Nowa Słupia; pozostałe gminy mieszczące się w granicach parku nie należą do powiatu kieleckiego;

- Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy - obejmujący częściowo gminy należące do powiatu kieleckiego: Chęciny, Piekoszków, Sitkówka-Nowiny, gminy powiatu jędrzejowskiego: Małogoszcz, Sobków oraz miasto Kielce.

Tabela 2.2 Parki krajobrazowe wchodzące w skład ZPKGŚ.

Nazwa parku	Całkowita powierzchnia w ha		Procent powierzchni województwa
	parku	strefy ochronnej	
Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy	21 407	25 681	14,20
Sieradowicki Park Krajobrazowy	12 106	16 236	
Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy	20 706	23 748	
Jeleniowski Park Krajobrazowy	4 188	10 074	
Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy	20 505	11 123	
Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich - razem	78 912	86 862	

Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy

Park ten został ustanowiony w celu ochrony unikatowych zasobów przyrodniczych regionu świętokrzyskiego oraz licznych obiektów Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego, gdyż łączy on na swoim obszarze ogromne bogactwo przyrodnicze z bogactwem zasobów kulturowych.

W zachodniej części parku rozciąga się Pasma Oblęgorskie z najwyższym wzniesieniem – Górą Sieniewską (444 m n.p.m.). Część wschodnią parku tworzy duży, zwarty kompleks lasów mieszanych Puszczy Świętokrzyskiej.

W części oblęgorskiej parku 59,7 % powierzchni zajmują lasy, a grunty orne 29,9 %. Na obszarze tym można spotkać prawie wszystkie gatunki drzew i krzewów Niżu Polskiego. Drzewostany te są przeważnie mieszane z sosną (52 %) i jodłą (31 %). Osobliwością parku jest modrzew polski. Różnowiekowe, wielogatunkowe oraz prawie naturalne lasy dawnej Puszczy Świętokrzyskiej najlepiej reprezentują drzewostany znajdujące się w rezerwach przyrody żywej: Świnia Góra, Dalejów, Barania Góra. Ponadto występują rezerwy przyrody nieożywionej: Kręgi Kamienne i Perzowa Góra.

Obszar S-O P K wyróżnia się ogromnym bogactwem roślinności, począwszy od runa leśnego, w którym występuje 346 gatunków roślin naczyniowych, w tym 15 gatunków objętych całkowitą ochroną prawną oraz 7 częściową ochroną prawną. Na uwagę zasługuje: liczydło górskie, arnika górską, omieg górski, zanokcica północna, czosnek niedźwiedzi. Na zboczach wzniesień występują: dziewięciśń bezłodygowy, różanka właściwa, skalnica trójpalczasta, ciemiężyk białokwiatowy. Na obszarze tym występuje wiele pomników przyrody. Wśród nich najokazalszy jest kilkusetletni dąb szypułkowy – Bartek.

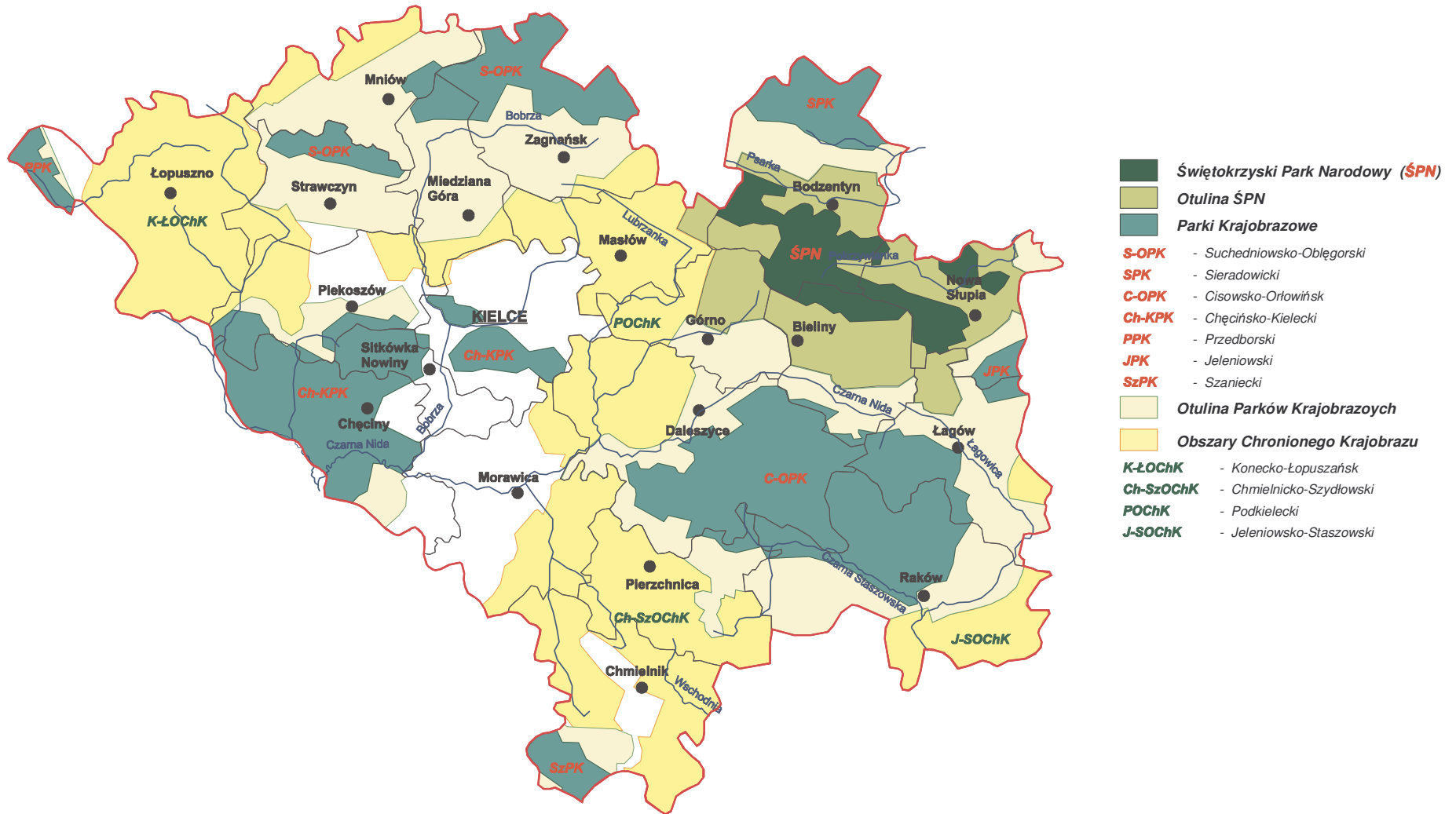
Świat zwierząt prezentuje się również okazale. W lasach stanowiących ostoję i miejsce żerowania szczególnie dla dużych ssaków występują: łosie, dziki, jelenie. Do mniejszych gatunków należy zaliczyć rzadko występującego borsuka. Liczną natomiast grupę stanowią popielice i ryjówki.

Ptaki reprezentowane są przez: bociana czarnego, brodzka samotnego, cietrzewia, jarząbka, słonkę i puchacza. Spośród płazów zachowały się: rzekotka drzewna, miedzianka, salamandra i traszki. Strumienie przepływające przez omawiany teren są miejscem egzystencji około 20 gatunków ryb. Niektóre owady na terenie S-O P K objęte są całkowitą ochroną – dotyczy to m. in. chrząszczy jelonka rogacza, koziroga dębosza, oraz ubarwionych tęczników.

Parki i Obszary Chronionego Krajobrazu

Rys. nr 3

Sieradowicki Park Krajobrazowy

Park ten został ustanowiony w celu ochrony występującego na jego terenie bogactwa przyrodniczego. Występują tu cenne pod względem siedliskowym i gospodarczym drzewostany, a także naturalne wychodnie skał, które podlegają ochronie indywidualnej.

SPK położony jest w północnej części Gór Świętokrzyskich. Tylko jego część mieści się w granicach administracyjnych powiatu kieleckiego – dotyczy to terenu gminy Bodzentyn. Generalnie zajmuje on powierzchnię 12 106 ha, a wraz ze strefą ochronną 16 236 ha.

Park obejmuje zwarty kompleks północno-wschodniego fragmentu Puszczy Świętokrzyskiej zwany lasami Siekierzyńskimi, które zajmują 85 % jego powierzchni. Przeważają tu lasy mieszane świeże oraz lasy mieszane z udziałem jodły i modrzewia. Wyjątkowym bogactwem odznacza się runo leśne, w którym spośród 52 gatunków prawnie chronionych, 42 objęte są prawną ochroną całkowitą. Należy tu wymienić: paprocie i widłaki, z roślin kwiatowych – goździk kosmaty, pluskwica europejska, tojad dzióbaty, powojnik prosty, sasanka wiosenna i otwarta, rosiczka długolistna, parzydło leśne, wawrzynek wilczyko, bluszcz pospolity, naparstnica zwyczajna, gnidosz rozesłany i królewski, storczyk podkolan. Na całym obszarze parku występują drzewa pomnikowe: dęby, wiązy i lipy.

Świat zwierzęcy charakteryzuje się również dużym bogactwem gatunkowym, z czego prawnie chronione są: wśród ptaków – bocian biały i czarny, myszołów zwyczajny, jastrząb gołębiarz, kruk, sikory, drozdy, rudzik płaszka, kopciuszek, kos, dzierzba, muchołówka, dzięcioł, zimorodek, dudek, zięba, jaskółka, słonka, kuropatwa, bażant, cietrzew;

wśród ssaków – kret, jeż, ryjówka, nietoperz, kuna domowa, łasica, gronostaj; wśród płazów – żaba, rzekotka drzewna, ropucha; wśród gadów – jaszczurka zwinka i żyworodna, padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata; owady – biegacz, trzmiel, motyle – mieniak i paż królowej.

Na terenie SPK występują rezerwaty leśne Wykus, Kamień Michniowski, Góra Sieradowska.

Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy

Park ten stanowi południowo-wschodni fragment Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich. Jego powierzchnia wynosi 20 706 ha. Na jego terenie i obszarze strefy ochronnej, znajdują się fragmenty Pasma Orłowskiego, Pasma Ocieskiego, i Pasma Cisowskiego.

C-O PK utworzony został w celu ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zachowania czystości wód rzeki Czarnej Staszowskiej, biorącej swój początek na bagnach i torfowiskach rezerwatu Białe Ługi.

Teren parku w 65% pokryty jest lasami, natomiast jego otulina w 28%. Dominują tu drzewostany sosny i jodły.

Obszar ten jest szczególnie bogaty pod względem występowania gatunków roślin objętych całkowitą ochroną prawną. Można tu wymienić 48 gatunków, do których należą: widłaki, wierzba borówkolistna, goździk piaskowy, pełnik europejski, orlik pospolity, tojad dzióbaty, sasanka wiosenna, grąźel żółty, rosiczka okrągłolistna i długolistna, parzydło leśne, storczyki, podkolan biały, kruszczyki, litera jajowata, gnieźnik leśny.

Świat zwierząt na terenie parku jest słabo rozpoznany. Występuje jednak wiele gatunków objętych ochroną prawną, wśród ptaków są to między innymi: - bocian biały i czarny, jastrząb gołębiarz, myszołów zwyczajny, pokrzewka, sowa, kowalik, dzierzba, muchołówka, drozd oraz z gatunków łownych – kuropatwa, bażant, cietrzew i słonka; z ssaków – jeż, ryjówka, kret, jelen, sarna, lis, dzik, zając, borsuk, kuna leśna, piżmak; z płazów – ropucha, żaba, rzekotka drzewna, traszka; z gadów – jaszczurka zwinka i żyworodna, padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata; owady – biegacz, trzmiel, tęcznik, mienia oraz paż królowej. Rezerwat Białe Ługi stanowi ostoję dla bobrów, przywiezionych tu w 1985 r. w celu zwiększenia ich liczebności oraz odnowienia tego zagrożonego gatunku.

Jeleniowski Park Krajobrazowy

JPK zajmuje powierzchnię 4 188 ha a jego strefa ochronna 10 074 ha. Tylko jego część należy do granic administracyjnych powiatu kieleckiego (są to tereny gmin: Łągowa i Nowej Słupi).

Obszar parku charakteryzuje się wyraźną asymetrią tzn. jego wyższa część – południowa (Pasma Jeleniowskie) porośnięte jest lasami, natomiast pozostała część jest prawie całkowicie bezleśna. Wspomniane wyżej Pasma porasta wyżynny jodłowy bór mieszany, środkowopolski bór mieszany, podgórski łęg jesionowy, grąd subtropikalny, kwaśna buczyna niżowa, żyzna buczyna karpacka.

Na węglanowych skałach przykrytych warstwą lessów wykształciły się zbiorowiska roślin ciepłolubnych – kserotermicznych.

Obszar ten jest szczególnie bogaty pod względem występowania gatunków roślin objętych całkowitą ochroną prawną (20) oraz objętych częściową ochroną prawną (8). Należą do nich m. in.: pióropusznik strusi, podrzeń żebrowiec, skrzyp olbrzymi, widłaki; z roślin kwiatowych: - tojad dzióbaty, lilia złotogłów, śnieżyczka przebiśnieg, storczyk płamisty, parzydło leśne, wawrzynek wilczetyko, bluszcz pospolity, naparstnica zwyczajna, gnieźnik leśny, podkolan biały.

Świat zwierzęcy charakteryzuje się również dużym bogactwem gatunkowym, z czego prawnie chronione są: wśród ptaków – bocian biały, myszołów zwyczajny, jastrząb gołębiarz, kukułka, sowa, dzięcioł, wilga, lelek kozodój, zięba; wśród ssaków – jeż, kret, nietoperz, kuna domowa, łaska, łasica; wśród płazów – ropucha, rzekotka drzewna, traszka; wśród gadów – jaszczurka, padalec, żmija zygzakowata; wśród owadów – biegacz, trzmiel, tęcznik, mieniak oraz paż królowej. Ponadto żyją tu zwierzęta łowne: sarna, zając, dzik, lis, borsuk oraz ptactwo: kuropatwa i bażant.

Pewną osobliwością Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego są porośnięte lasem rumoszowe blokowiska kwarcytowe, mające charakter gołoborzy. W celu ich ochrony, utworzono rezerwy: Małe Gołoborze, Szczytniak i Góra Jeleniowska.

Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy

Ch-K PK położony jest prawie całkowicie w obrębie południowo-zachodniej części Gór Świętokrzyskich, na terenach gmin: Chęciny, Piekoszów, Sitkówka-Nowiny oraz gmin nie należących do powiatu kieleckiego: Małogoszcz, Sobków. Swym zasięgiem wkracza również na tereny miasta Kielce.

Obszar ten charakteryzuje się ogromnym zróżnicowaniem i bogactwem szaty roślinnej. Występują tu najróżniejsze postacie fitocenozy leśnych: olchy, grądy, buczyny, dąbrowy, bory mieszane oraz różne postacie borów sosnowych. Bardzo bogato są reprezentowane zbiorowiska nieleśne: różne postacie łąk, zbiorowiska wodne i bagienne, ciepłolubne murawy kserotermiczne, zbiorowiska naskalne, różne typy torfowisk.

Tej ogromnej różnorodności zbiorowisk roślinnych towarzyszy niezwykle bogactwo flory. Obok pospolitych i często spotykanych gatunków pojawiają się rośliny bardzo rzadkie, objęte całkowitą ochroną, a także ginące i zagrożone. Szata roślinna Ch-KPK należy do najbardziej urozmaiconych i najbogatszych w krainie Gór Świętokrzyskich.

Zbiorowiska łąkowe i pastwiska na niezabagnionych glebach mineralnych położone są w dolinach wszystkich cieków wodnych na obszarze parku jak też w lokalnych obniżeniach terenu.

Na obszarze Ch-KPK występuje wiele gatunków roślin ciekawych pod względem naukowym, dających przede wszystkim poważny materiał do odtworzenia obrazu roślinności z czasów najcieplejszego klimatu holoceniowego, w którym panowały lasy liściaste. Tutejsza roślinność tworzy uboższe zbiorowiska na skałach dewońskich i bujniejsze na pokładach jurajskich, które dają korzystniejsze dla roślin zwietrzelisko. Pomijając tzw. chwasty i w ogóle rośliny

synantropijne oraz trawy i turzyce, można na obszarze tym zgrupować zielnik składający się z dwustu kilkudziesięciu gatunków roślin kwiatowych m. in.: zawilec wielkokwiatowy, przylaszczka, wiele gatunków fiołków, sasanka, złocistawa pierwiosnka lekarska, pięciornik wiosenny, lilia złotogłów, podkolan biały, naparstnica zwyczajna, ciemiężnik białokwiatowy, zapłonka brunatna, pluskwica europejska, aster gawędka, powojnik prosty, oman szorstki, groszek wielkoprzylistkowy, wężymord stepowy, goździk siny, bluszcz, krzewinki: irga zwyczajna, irga czarna, wiśnia karłowata. W lasach Chęcińskich występuje wiele gatunków krzewów: jałowce, 3 gatunki bzu, berberys, leszczyna, kilka gatunków róż w tym róża francuska, wiciokrzew, porzeczką alpejską, głóg tarnina, dereń świda.

Na tym terenie występuje również roślinność charakterystyczna dla skrasowiałych zboczy, z wgłębieniami i zaokrągleniami utworzonymi przez wodę. Te tereny porasta: rojnik pospolity (kamienna róża), zanokcica murowa, rozchodnik boloński, paproć zwyczajna, mech.

Świat zwierząt na omawianym terenie jest bardzo bogaty i zróżnicowany. Fauna szczególnie bezkręgową, wykazuje silne związki z szatą roślinną i warunkami mikroklimatycznymi. Obszar gminy Chęciny podobnie jak w przypadku szaty roślinnej, wyróżnia się w podziale zoogeograficznym jako charakterystyczny Okręg Chęciński. Fauna leśna związana jest z siedliskami łąkowymi, reprezentowana jest przez: 43 % nicieni, 65 % krocionogów, 57 % zaleszczotków i 30 % gatunków pajaków.

Na tym terenie stwierdzono 10 gatunków trzmieli, 12 gatunków i rodzajów płazów (m. in. traszka, kumak, ropucha, rzekotka, żaba, grzebieszka), 6 gatunków i rodzajów gadów (m. in. jaszczurka, padalec, zaskroniec, gniewosz, żmija).

W granicach gminy zarejestrowano stanowiska występowania ptaków zagrożonych wyginięciem tj.: kraski, sieweczki rzecznej i jarząbka. W lasach zarejestrowano nielicznie występujące jelenie, sarny, dziki oraz drobniejszą zwierzynę łowną: lis, zając, bażant, kuropatwa. Z małych drapieżników można tu wyróżnić kunę i tchórza. Ponadto w jaskiniach położonych na terenie Ch-KPK występują liczne i bardzo rzadko występujące gatunki nietoperzy (nocki: Bechsteina, Brandta, duży, łydkowłosy, Natterera, gacek wielkouch, mopek).

Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych

W skład ZNPK wchodzi **Przedborski Park Krajobrazowy**, który obejmuje tereny gmin leżących poza granicami powiatu: Kluczewsko, Krasocin, Słupia Konecka oraz jednej gminy należącej do powiatu – Łopuszno.

Cały PPK zajmuje powierzchnię 9 130 ha, a powierzchnia strefy ochronnej wynosi 10 214 ha. Występują tu stanowiska bardzo rzadkich i prawnie chronionych gatunków roślin, tj.: cis pospolity, wierzba borówkolistna, wiśnia karłowata, wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, pełnik europejski, zawilec wielkokwiatowy, dziewięciśń bełzodygowy oraz wiele innych. Również na obszarze tym żyje dużo gatunków rzadkich ssaków, ptaków, płazów, gadów i bezkręgowców.

Zespół Parków Krajobrazowych Ponidzia

Utworzony został Uchwałą nr XVII/187/86 z dnia 19 grudnia 1986 r. przez Wojewódzką Radę Narodową w Kielcach, w celu objęcia ochroną cennych wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych.

Spośród Parków Krajobrazowych Ponidzia tylko Szaniecki Park Krajobrazowy, częściowo położony jest na terenie powiatu kieleckiego, dotyczy to obszaru tylko jednej gminy – Chmielnik.

Szaniecki Park Krajobrazowy

Swym zasięgiem obejmuje powierzchnię 10 358 ha, a łącznie ze strefą ochronną 13 583 ha.

Wraz z otulina położony jest na terenie gmin: Busko-Zdrój, Kije, Chmielnik, Pińczów, Solec Zdrój, Stopnica, z czego tylko jedna gmina Chmielnik należy do powiatu kieleckiego.

Utworzony został w celu ochrony ciągu muraw kserotermicznych, a także zabytkowych kompozycji przestrzennych i architektonicznych.

Odmienność geologiczna i morfologiczna pozwoliła wyodrębnić na jego obszarze dwie jednostki fizyczno-geograficzne: środkową część Garbu Pińczowskiego i zróżnicowany krajobrazowo krasowy Płaskowyż Szaniecki. Dużą atrakcją parku są różnorodne formy krasu gipsowego występujące w postaci jaskiń, wertebów, ponorów, i wywierzyisk oraz siarczano-słone źródła. Naturalne uwarunkowania stwarzają dogodne warunki dla rozwoju muraw kserotermicznych i ciepłolubnych, można tu wymienić: murawy stulisza miotłowego i ostnicy włosowatej. Do rzadkich roślin występujących na tym obszarze zaliczane są: miłek wiosenny, jaskier polny, dąbrówka żółtokwiatowa, wilczypieprz roczny, czechrzyca grzebieniowa, czosnek kulisty, kurzyślak błękitny, przewiercień okrąglisty, rezeda mała i inne. Na terenach podmokłych, w bezodpływowych dolinkach, rozwijają się rzadkie rośliny lubiące warunki charakterystyczne dla torfowisk, są to: sesleria błotna, turzyca Davalla, turzyca Hosta, krzyżownica gorzka, wiele różnych gatunków mchów.

Wśród zwierząt występuje wiele gatunków chronionych tj.: ptaki – jastrząb, myszołów, błotniak stawowy, sokół wędrowny.

Ustalenia planu ochrony dla:

Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich,

Zespołu Parków Krajobrazowych Poniidzia

Zasady zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku zawierają ustalenia planu ochrony dla Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Zespołu Parków Krajobrazowych Poniidzia, opublikowane w zał. nr 1 do Rozporządzenia Wojewody Kieleckiego z dnia 5 marca 1997 r. (Dz. Urz. Nr 8, poz. 29), ze zmianami zamieszczonymi w: - Rozporządzeniu nr 21/99 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 30 czerwca 1999 r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego Nr 32, poz. 728),

- Rozporządzeniu nr 278/2001 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 9 sierpnia r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego Nr 85, poz. 989).

1. Działania na rzecz ochrony i kształtowania terenów Parków Krajobrazowych podporządkowuje się trzem grupom celów szczegółowych:

- celem ekologicznym (warunkującym istnienie Parku dla trwałego użytkowania zasobów środowiska przyrodniczego obszaru),
- celem kulturowym (służącym zachowaniu ciągłości historycznej, kształtowaniu funkcji kulturowych oraz fizjonomii krajobrazu),
- celem gospodarczym i społecznym (służącym podniesieniu jakości życia mieszkańców, rozwojowi turystyki i wypoczynku a także wykorzystaniu walorów dla potrzeb naukowo-dydaktycznych).

Zakłada się osiągnięcie w/w celów poprzez realizację następujących działań:

a) w grupie celów ekologicznych:

- ochronę unikatowych zespołów naturalnych i specyficznych cech środowiska przyrodniczego,
- zabezpieczenie równowagi ekologicznej w funkcjonowaniu przyrody na terenie parków i w ich otoczeniu,
- utrzymanie zdolności ekosystemów do odtwarzania zasobów przyrody poprzez zastosowanie różnych form szczególnej i wzmożonej ochrony,

- określenie przyrodniczych uwarunkowań zrównoważonego rozwoju gospodarczego terenów,
- b) w grupie celów kulturowych:
- ochronę zasobów kulturowych, cech krajobrazu kulturowo-historycznego oraz tradycji,
  - ochronę zespołów i obiektów licznych zabytków techniki i architektury,
  - kształtowanie harmonijnego współczesnego krajobrazu i form zabudowy w nawiązaniu do regionalnych tradycji architektonicznych,
- c) w grupie celów gospodarczych i społecznych:
- zabezpieczenie trwałej równowagi ekologicznej,
  - radykalną poprawę jakości środowiska (czystości powietrza, wód, stanu powierzchni ziemi i zieleni),
  - racjonalną i zrównoważoną gospodarkę zasobami przyrody,
  - tworzenie warunków dla rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku,
  - kształtowanie harmonijnego współczesnego krajobrazu i form zabudowy,
  - dalszy rozwój gospodarczy uwzględniający regionalne uwarunkowania ekorozwoju w dziedzinach dopuszczonych i preferowanych na terenach parków i w ich otulinach,
  - rozwój badań naukowych i dydaktyki wykorzystujących naturalne zasoby oraz uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe.
2. Plan ochrony Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Ponidzia nie ingeruje w szczegółowe kierunki rozwoju gmin i nie ogranicza ich rozwoju, jeżeli działania te są zgodne z polityką ekorozwoju państwa i województwa oraz odpowiadają zasadom racjonalnego gospodarowania zapewniającego zaspokojenie potrzeb mieszkańców, z równoczesną ochroną środowiska. Realizacja ustaleń planu ochrony, który precyzuje wskazania działań niezbędnie koniecznych dla uporządkowania oraz poprawy istniejących nieprawidłowości i zapobiegania powstawaniu nowych, następować będzie w głównej mierze poprzez uwzględnienie ich w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. W odniesieniu do terenów gmin należących do powiatu położonych w obrębie ZPKGŚ i ZPKP i wraz z otulinami zakłada się uwzględnienie:
- systematycznej poprawy estetyki zabudowy w celu ochrony walorów krajobrazowych, w wyniku ustanowienia w opracowaniach planistycznych zasad ukształtowania architektoniczno-budowlanego zabudowy poprzez ograniczenie jej gabarytów w obiektach:
    - mieszkalnych do maksymalnie 2 kondygnacji, z możliwością wykorzystania poddasza na cele mieszkalne w budynkach jednorodzinnych (preferowana wysokość do 1,5 kondygnacji),
    - gospodarczych do 4 m. od powierzchni terenu do okapu budynku, w wyjątkowych sytuacjach można dopuścić budynki użyteczności publicznej 2 kondygnacyjne o wysokości do 8-9 metrów od poziomu terenu do okapu w przypadkach, gdy przepisy szczególne określają podwyższoną wysokość pomieszczeń,
  - stosowania dachów symetrycznych dwuspadowych i ewentualnie czterospadowych o nachyleniu połaci 35-50 %, z możliwością wprowadzenia przyczółków i naczółków,
  - ograniczenia doświetlania pomieszczeń w użytkowanym poddaszu do maksimum połowy długości połaci dachowej,
  - ograniczenia wysokości podpiwniczenia do max. 1,3 m. ponad poziom terenu, w przypadkach realizacji podpiwniczenia powyżej 1,3 m. ponad teren, traktowanie takiego rozwiązania jako kondygnacji budynku,

- zakazu realizowania obiektów budowlanych z dachami płaskimi, pulpitowymi, kopertowymi, uskokowymi i asymetrycznymi oraz stosowania w budynkach schodkowego zwieńczenia ścian, wykorzystania lusterek, stłuczki szklanej i porcelanowej w elewacjach,
- stosowania w obiektach budowlanych poszerzonych okapów (50-70 cm) oraz wprowadzanie materiałów kamiennych i drewna do prac wykończeniowych w elewacjach,
- obowiązku realizowania wokół obiektów produkcyjnych, produkcyjno-usługowych i hodowlanych pasów zieleni osłonowej oraz zalecenie wprowadzania zadrzewień przydomowych w nowych siedliskach,
- zakazu przemysłowej eksploatacji złóż kopalin mineralnych wraz z ograniczeniem wielkości wydobywania na potrzeby lokalne, określanych każdorazowo w oparciu o obowiązujące przepisy,
- wskazanych w planie ochrony istniejących i wnioskowanych obszarów specjalnie chronionych (rezerwatów), obiektów ochrony indywidualnej (pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych), stanowisk chronionych i rzadkich gatunków flory i fauny oraz zespołów i obiektów dziedzictwa kulturowego,
- dopuszczenia możliwości realizacji na terenach Parku i jego otuliny tylko takich obiektów produkcyjnych, w tym przemysłowych, których działalność nie pogorszy stanu środowiska oraz walorów krajobrazowych, z preferencjami dla obiektów przetwarzających surowce miejscowe przy zastosowaniu rozwiązań technicznych i technologicznych eliminujących uciążliwości dla środowiska i mieszkańców (za wyjątkiem przetwórstwa kopalin mineralnych),
- uwarunkowania realizacji nowych sieci wodociągowych powinno być poprzedzone wskazaniem zasad utylizacji zwiększonej ilości ścieków oraz formy ich funkcjonowania i bieżącej kontroli,
- zapewnienia priorytetów realizacyjnych dla lokalnych systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w miejscowościach posiadających już sieci wodociągowe, a leżących w obszarach głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) i terenach źródłiskowych rzek,
- obowiązkowego uzgadniania z Dyrektorem Zarządu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych realizowanych w obszarze Parku i jego otuliny, projektów wszystkich obiektów kubaturowych, urządzeń infrastruktury technicznej i eksploatacji kopalin oraz opracowań planistycznych,
- ograniczenia likwidacji istniejących na terenie gminy zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przywodnych,
- sprecyzowania zasad prowadzenia prac melioracyjnych, z eliminacją działań wyłącznie odwadniających oraz wprowadzenie zakazu osuszania istniejących małych zbiorników wodnych,
- ograniczenia obsady powyżej 50 DJP dla noworealizowanych ferm hodowlanych z jednoczesnym całkowitym wyeliminowaniem ferm bezściółowych,
- wykluczenia możliwości rolniczego wykorzystania ścieków i gnojowicy na terenach parków krajobrazowych i ich otulin,
- wyznaczenia terenów pod realizację parkingów, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc o dużych walorach widokowych oraz atrakcyjnych obiektach zabytkowych,
- określenia w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin priorytetu dla opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów gmin obejmujących obszar Parków i ich otulin,

- wyznaczenia, zgodnie z wymogami ustawy o lasach, terenów przeznaczonych do zalesienia, przy jednoczesnym uwzględnieniu ochrony zbiorowisk roślinności o wybitnych i wysokich walorach geobotanicznych (określonych w dokumentacji planu ochrony),
- wprowadzenia do ustaleń planów miejscowych zasad gospodarki leśnej przyjętych w planach urządzenia lasów wraz z określeniem granicy lasów, w tym lasów ochronnych,
- wskazania zasad i sposobów działań ochronnych na terenach podlegających erozji wodnej gleb,
- sprecyzowania uwarunkowań, zasad i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zapewniającego ochronę zasobów i jakości wód podziemnych na obszarach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) i wyznaczonych dla nich strefach ochrony najwyższej (ONO) i wysokiej (OWO),
- wyeliminowania możliwości zabudowy na wskazanych w planie ochrony terenach o wybitnych walorach widokowych (punkty widokowe) oraz w dolinach rzecznych i w obrębie węzłów ekologicznych,
- uwzględnienia w zagospodarowaniu terenu działań ochronnych dla zespołów i zgrupowań obiektów zabytkowych z określeniem form i sposobów realizacji tej ochrony,
- zwiększenia retencyjności wód powierzchniowych poprzez wskazanie terenów do rekonstrukcji dawnych i budowy nowych małych zbiorników wodnych, umożliwiających także wzbogacenie walorów krajobrazowych i atrakcyjność turystyczną gminy.

Tabela 2.3. Formy ochrony przyrody

L.p.	Gmina	Powierzchnia gminy [km ²]	Świętokrzyski Park Narodowy			Parki krajobrazowe			Obszar chronionego krajobrazu	Rezerваты przyrody żywej		Rezerваты przyrody nieżywej		Projektowane formy ochrony przyrody
			występuje	udział w powierzchni gminy		nazwa	powierzchnia			nazwa	powierzchnia	nazwa	powierzchnia	
				[ha]	[%]		parku	otuliny						
1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Bieliny	88,0	część	5 500	62,5	C-OPK	1101,0	2205,0		Zamczysko	14,14			
2.	Bodzentyn	161,0	część	2 102	13	SPK	3938,0	3525,0		Kamień Michniowski Wykus Góra Sieradowska Burzący Stok	10,50 53,01 197,67 4,24			
3.	Chęciny	128,0				Ch-KPK				Milechowy	133,73	Góra Zelejowa Góra Miedzianka Jaskinia Raj Góra Rzepka	67,00 25,00 7,78 9,09	Rezerваты: Góra Łgawa (2,75 ha), Wolica (2,78 ha), Wzgórze Wsiowa-Żakowa Użytki ekologiczne: Leśna Góra, Wzgórze w Polichnie, Grząby Bolmińskie, Wzgórze w Gościńcu, Wzgórze w Łukowej.
4.	Chmielnik	143,0				SzPK			Ch-SzOChK					Korytarze ekologiczne w dolinach rzek Sanicy i Morawki, Obszary leśne (strefa ekotonu), Oczka wodne - Śladków Mały, Śladków Duży, Sędziejowice

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

L.p.	Gmina	Powierzchnia gminy [km ²]	Świętokrzyski Park Narodowy			Parki krajobrazowe			Obszar chronionego krajobrazu	Rezerваты przyrody ożywionej		Rezerваты przyrody nieożywionej		Projektowane formy ochrony przyrody
			występuje	udział w powierzchni gminy		nazwa	powierzchnia			nazwa	powierzchnia	nazwa	powierzchnia	
				[ha]	[%]		parku	otuliny						
1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
5.	Daleszyce	222,0				C-OPK			POChK	Białe Ługi Cisów, im. prof. Z.Czubińskiego Słopiec	408,44 40,58 8,18			
6.	Górno	83,0				C-OPK			POChK					
7.	Łagów	113,0				C-OPK JPK			Ch-SzOChK					
8.	Łopuszno	177,0				soPPK	817,5	400,0	K-ŁOChK	Góra Dobrzyszowska	24,57			Rezerваты:Jedle,Gnieździska, Ewelinów, Lasocin; Użytki ekologiczne: Piotrowiec, Snochowice, Dobrzyszów, Fanistawice, Ruda Zajączkowska, Czartoszowy, Grabownica,Gnieździska, Lasocin, Ewelinów; Stanowiska dokumentacyjne: Ewelinów; Pomniki przyrody: 7 obiektów.
9.	Masłów	86,0	część		brak danych				POChK					Zespół przyrodniczo- krajobrazowy przełomu Lubrzanki; Użytki ekologiczne obejmujące skupiska roślin chronionych

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

L.p.	Gmina	Powierzchnia gminy [km ²]	Świętokrzyski Park Narodowy			Parki krajobrazowe			Obszar chronionego krajobrazu	Rezerваты przyrody żywej		Rezerваты przyrody nieżywej		Projektowane formy ochrony przyrody
			występuje	udział w powierzchni gminy		nazwa	powierzchnia			nazwa	powierzchnia [ha]	nazwa	powierzchnia [ha]	
				[ha]	[%]		parku [ha]	otuliny [ha]						
1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
10.	Miedziana Góra	71,0				S-OPK			POChK	Sufraganiec; Kaplica Św.Barbary	17,31 1,77	Kęgi KamiennePiekło	12,75	Rezerваты: Ławeczno, Małe Górkі Torfowisko Bugaj
11.	Mniów	90,5				S-OPK			K-ŁOChK					
12.	Morawica	141,0							POChK Ch-SzOChK	Radomice	23,2			
13.	Nowa Słupia	86,0	część	1 839	21,4	JPK				im. Józefa Kostyrki-Chełmowa Góra; Św. Krzyż		Wąwóz w Skałach Góra Jeleniowska	3,18 15,56	
14.	Piekoszów	102,0				Ch-KPK			K-ŁOChK POChK			Moczydło Chelesiowa Jama	16,21 25,83	Rezerваты: Kozi Grzbiet (6ha), Skałka i Sacty (10ha), Todowa Grząba (4.5ha), Beksowka (10ha), Stokówka (7.5ha), Jankowa Zachodnia (1.5ha); Użytki ekologiczne: Zajączków (30ha), Podłosienek (4ha), Rykoszyn (37ha); Pomniki i stanowiska: 7 obiektów.
15.	Pierzchnica	100,0				C-OPK			Ch-SzOChK					
16.	Raków	195,0				C-OPK			Ch-SzOChK					Rezerwat: Pągowiec

L.p.	Gmina	Powierzchnia gminy [km ²]	Świętokrzyski Park Narodowy			Parki krajobrazowe			Obszar chronionego krajobrazu	Rezerваты przyrody ożywionej		Rezerваты przyrody nieożywionej		Projektowane formy ochrony przyrody
			występuje	udział w powierzchni gminy		nazwa	powierzchnia			nazwa	powierzchnia [ha]	nazwa	powierzchnia [ha]	
				[ha]	[%]		parku [ha]	otuliny [ha]						
1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
17.	Sitkówka - Nowiny	46,0				Ch-KPK						Góra Żakowa	50,48	Rezerваты: Góra Łgawa, Góra Miejska, Zgórskie Góry, Zawada. Użytki ekologiczne: Szewce-Zawada, Bolechowice-Berberysówka,
18.	Strawczyn	86,0				S-OPK			K-ŁOChK	Barania Góra	82,09	Perzowa Góra	33,08	Rezerваты: torfowisko-Hucisko, las buczynowy - Góra Siniowa.
19.	Zagnańsk	124,4				S-OPK			POChK			Barcza	14,57	Rezerwat:wytobisko pokopalniane w Lekominie; Użytki ekologiczne we wsiach Długojów i Umer.
Powiat kielecki		2242,9												

Parki krajobrazowe

S-OPK	Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy
SPK	Sieradowicki Park Krajobrazowy
C-OPK	Cisowsko Orłowiński Park Krajobrazowy
SzPK	Szaniecki Park Krajobrazowy
JPK	Jeleniowski Park Krajobrazowy
Ch-KPK	Chęcińsko Kielecki Park Krajobrazowy
soPPK	strefa ochronna Przedborskiego Parku Krajobrazowego

Obszary chronionego krajobrazu

K-ŁOChK	Konecko-Łopuszański Obszar chronionego Krajobrazu
POChK	Podkielecki Obszar chronionego Krajobrazu
Ch-SzOChK	Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu

Uzupełnieniem istniejących form ochrony przyrody są obszary chronionego krajobrazu. Na terenie powiatu kieleckiego znajdują się:

- Konecko-Łopuszański Obszar Chronionego Krajobrazu (K-ŁOChK),
- Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu (POChK),
- Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Ch-SzOChK).

Konecko-Łopuszański Obszar Chronionego Krajobrazu (K-ŁOChK)

Położony jest na terenie gmin należących do powiatu kieleckiego: Mniów, Łopuszno, Piekoszów, oraz pozostałych gmin nie będących na terenie powiatu: Końskie, Słupia Konecka, Bliżyn, Krasocin, Małogoszcz. Zajmuje powierzchnię 101 041 ha. Prawie 50 % powierzchni zajmują duże kompleksy leśne o charakterze naturalnym, z wielogatunkowymi drzewostanami z przewagą jodły i sosny, z domieszką dębu i świerka, buka i grabu.

W środkowej i południowej części OChK występują łąki wilgotne oraz duże obszary torfowisk niskich oraz przejściowych, rosną tu m. in.: wielosił błękitny, pełnik europejski, zawilec wielkokwiatowy, gęsiówka szorstkowłosa, pomocnik baldaszkowy, wawrzynek wilczełyko.

Fauna reprezentowana jest głównie poprzez zwierzynę łowną: dzik, sarna, jelen. Ptactwo tu występujące to: bocian czarny, łabędź niemy.

Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu (POChK)

Swym zasięgiem obejmuje tereny otaczające miasto Kielce od północy i wschodu oraz gminy mieszczące się w granicach administracyjnych powiatu kieleckiego: Zagnańsk, Piekoszów, Miedziana Góra, Górno, Daleszyce, Morawica oraz gminy Suchedniów nie należącej do powiatu. Całkowita jego powierzchnia wynosi 25 557 ha.

Flora tego obszaru jest silnie zróżnicowana, w Paśmie Klonowskim grupują się najcenniejsze zbiorowiska lasów liściastych, świeże bory sosnowe i bory mieszane z udziałem jodły. W obniżeniach Doliny Wilkowskiej, na torfach, występują charakterystyczne dla całych Gór Świętokrzyskich borealne świerczyny. Są to bory wilgotne i fragmenty lasów jesionowo-olszowych z licznymi gatunkami rzadkich i prawnie chronionych roślin górskich tj.: omieg górski, kozłek bżowy, świerżabek orzęsiony.

Szczególnymi walorami geobotanicznymi, krajobrazowymi wyróżnia się przełom rzeki Lubrzanki w Mąchocicach. **Przewiduje się tu utworzenie chronionego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego.**

Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Ch-SzOChK)

Położony jest w częściach obszarów gmin należących do powiatu kieleckiego: Morawica, Pierzchnica, Chmielnik, Raków, Łągów oraz pozostałych gmin: Gnojno, Szydłów, Busko-Zdrój, Stopnica, Tuczępy.

Ch-SzOChK łączy się od zachodu z Włoszczowsko-Jędrzejowskim OChK, w okolicach Szydłowa z Jeleniowsko-Staszowskim OChK, na południowym wschodzie z Solecko-Pacanowskim OChK. Zajmuje powierzchnię 56 999 ha.

Jest to obszar o charakterze rolniczo-leśnym. W jego szacie roślinnej dominują bory sosnowe i mieszane oraz zbiorowiska nieleśne - torfowiska z udziałem rzadkich roślin tj.: przygielka biała, sesleria błotna, turzyca Davalla, storczyki: kruszczyk błotny, szerokolistny. Liczne stawy i zbiornik Chańcza tworzą biotypy dla wielu gatunków ptaków wodno-bagiennych.

Obszar ten pełni ważne ekologiczne funkcje łącznikowe pomiędzy Zespołem Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Zespołem Parków Krajobrazowych Ponidzia.

Ustalenia planu ochrony dla Obszarów Chronionego Krajobrazu

Na terenach Obszarów Chronionego Krajobrazu przyjęte zostały zasady zagospodarowania określone obowiązującymi w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych przepisami, a w szczególności:

- zakaz budowy obiektów wpływających szkodliwie na środowisko na obszarach, które wymagają szczególnej ochrony,
- obowiązek uzgadniania z Wojewodą zakresu prac związanych z gospodarką, mogących wpływać na zachwianie równowagi przyrodniczej na terenach wartościowych przyrodniczo,
- zakaz nawożenia i nawadniania ściekami § 4 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- spełnienie wymagań określonych w § 6 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określającego niezbędne do spełniania warunki przy wykorzystaniu osadów ściekowych na cele przemysłowe.

Rezerwaty przyrody

Cenne obszary przyrody żywej i nieożywionej na terenie powiatu kieleckiego zostały objęte ochroną rezerwatową. W zależności od celu i sposobu realizacji ochrony wyróżnia się rezerwaty przyrody ściśle - czyli poddane ochronie całkowitej, służące wyłącznie celom naukowym i dydaktycznym. Na tym terenie ruch turystyczny oraz wszelka ingerencja człowieka są zabronione. Rezerwaty częściowe – na których ingerencja człowieka jest ściśle określona, ruch turystyczny odbywa się tylko na wyznaczonych szlakach.

Na terenie powiatu kieleckiego wyróżnia się rezerwaty ożywionej:

Radmice – (miejscowość Radomice, gmina Morawica). Jest to rezerwat leśny objęty częściową ochroną, utworzony w 1953 r. o powierzchni 23,20 ha w celu zachowania fragmentu lasu z cisem oraz udziałem roślin charakterystycznych dla Gór Świętokrzyskich.

Zamczysko – (miejscowość Makoszyn, gmina Bieliny). Jest to rezerwat leśny ściśle o powierzchni 14,14 ha, utworzony w 1959 r. Położony jest w centralnej części Pasma Orłowińskiego i zajmuje szczytowa część góry Zamczysko. Występują tu lasy bukowe z domieszką jodły, jawora, klonu i dębu bezszypułkowego. Niektóre okazy drzew osiągnęły wiek około 220 lat. Występują tu również: żywiec cebulkowy i gruczołowaty, marzanka wonna, kopytnik, gajowiec, narecznica krótkoostna, czyściec leśny.

Białe Ługi – (miejscowość Wymysłów, gmina Daleszyce) – rezerwat torfowiskowy, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1959 r. na powierzchni 408,44 ha, położony jest u podnóża Pasma Cisowskiego. Występuje tu w przewadze roślinność torfowiskowa z żurawiną błotną, modrzewicą zwyczajną, prawnie chronioną rosiczką okrągłolistną. Obok torfowiska w obrębie rezerwatu ochronie podlegają obszary leśne z licznymi gatunkami roślinności objętej ochroną tj. rosiczka okrągłolistna i długolistna, liczne storczyki, tajeża jednostronna, wątnik błotny, żórawina, borówka bagienna. Fauna reprezentowana jest tu przez m. in. bociana czarnego.

Sufraganiec - (miejscowość Niewachłów, gmina Miedziana Góra) – rezerwat krajobrazowy, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1961 r. w celu zachowania lasu mieszanego z jodłą, zajmuje powierzchnię 17,31 ha. W przeważającej części występuje tu roślinność zespołu jedliny wyżynnej i podzespołu boru mieszanego wilgotnego.

Cisów, im. prof. Z. Czubińskiego - (miejscowość Cisów, gmina Daleszyce) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1970 r. Położony we wschodniej części Pasma Cisowskiego, u podnóża Góry Włochy. Obszar ten porastają stare drzewostany w wieku ok. 100-160 lat, głównie jodła, dąb bezszypułkowy, buk, sosna i grab. Występuje tu bogate runo leśne m. in. z fiołkiem leśnym, gajownikiem, zawilcem, dąbrówką rozłogową, jasnotą białą, borówką czernicą, narecznicą samczą.

Milechowy - (miejscowość Bolmin, gmina Chęciny) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1978 r., o powierzchni 133,73 ha. Rezerwat obejmuje szczytową część masywu Góry Milechowskiej. Znajduje się tu jaskinia Piekło. Obszar ten porastają siedliska leśne: las wyżynny mieszany, bór mieszany wyżynny, bór świeży i las wyżynny z dominującymi drzewami: sosną, dębem, grabem z udziałem osiki, klonu, jaworu, lipy i buka. Do roślin prawnie chronionych zaliczono: wisienkę karłowatą, wawrzynek wilczełyko, zawilca wielkokwiatowego, lilię złotogłów, bluszcz pospolitego, marzanekę wonną i konwalię majową.

Kamień Michniowski - (miejscowość Michniów, gmina Bodzentyn) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1978 r., o powierzchni 10,5 ha w celu zachowania wielogatunkowych zbiorowisk leśnych oraz wychodni piaskowców dolnodewońskich z ciekawą roślinnością. Obszar ten porastają siedliska leśne o cechach lasu puszczańskie, dominuje tu jodła z domieszką sosny i buka, brzozy i osiki. W poszyciu występuje leszczyna, świerk, jarzębina, bez koralowy i trzmielina. Runa leśne reprezentowane jest przez: kosmatka owłosiona, jastrzębiec kosmaczek, gajowiec żółty, majownik dwulistny, oraz paprocie tj.: wietlica samicza, narecznica samcza i krótkoostna.

Wykus - (miejscowość Wykus, gmina Bodzentyn i Wąchock – leżący poza granicami powiatu) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, został utworzony w 1978 r., o powierzchni 53,01 ha, obejmuje fragment rzeki Łubianki i jej dopływu wraz z północnym zboczem wzniesienia Wykus. Rezerwat porastają lasy i bory mieszane o cechach lasu naturalnego z udziałem: sosny, jodły świerka, garbu, dębu bezszypułkowego, brzozy, olszy i osiki. Występują tu rośliny prawnie chronione m. in. wawrzynek wilczełyko, widłak.

Góra Dobrzeszowska - (miejscowość Dobrzeszów, gmina Łopuszno) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, o powierzchni 24,57 ha, został utworzony w 1982 r., w celu zachowania naturalnych elementów przyrodniczych: wychodni piaskowców, walorów krajobrazowych, zbiorowisk ciekawej roślinności. Rezerwat porastają lasy z przewagą jodły, brzozy i grabu.

Barania Góra - (miejscowość Oblęgorek, gmina Strawczyn) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, o powierzchni 24,57 ha, został utworzony w 1994 r. Na obszarze tym występuje wiele gatunków roślin naczyniowych, objętych ochroną prawną, m. in.: wawrzynek wilczełyko, barwinek pospolity, bluszcz. Spośród rzadkich gatunków występuje: jawor, narecznica szerokolistna, wierzbowica górską, kokoryczka okółkowa.

Góra Sieradowska - (miejscowość Siekierno, gmina Bodzentyn) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, o powierzchni 197,67 ha, został utworzony w 1995 r. w celu zachowania naturalnych zbiorowisk o charakterze roślinności górskiej i lasu puszczańskie. Rezerwat obejmuje północne zbocze wzniesienia Góra Sieradowska. Występują tu siedliska boru jodłowego, buczyny karpackiej, boru mieszanego oraz łągu. Na obszarze tym występuje wiele gatunków roślin, objętych ochroną prawną, m. in.: paprocie – paprotnik kolczysty, zanokcica skalna i zielona; widłaki – wroniec jałowcowaty i goździsty; storczyki – kruszczyk szerokolistny, buławik mieczolistny, listera jajowata, gnieźnik leśny, a także pełnik europejski, zdrojówka rutewkowata, zawilec wielkokwiatowy, jaskier kaszubski, żywiec dziewięciolistny, parzydło leśne, wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, pierwiosnka wyniosła.

Słopiec - (miejscowość Słopiec, gmina Daleszyce) – rezerwat leśny, objęty ochroną częściową, o powierzchni 8,18 ha, został utworzony w 1995 r. w celu zachowania naturalnych zbiorowisk o charakterze roślinności występującej na terenach torfowiskowych.

Na przeważającej części torfowiska występuje zespół wełnianki i torfowca z turzycą dzióbkowatą. Do bardzo rzadkich roślin naczyniowych rozpoznanych na torfowisku należą: modrzewnica zwyczajna, brzoza omszona, bagno zwyczajne, żurawina błotna, rosiczka

długolistna, bobrek trójlistkowy, storczyk szerokolistny, ponad to wiele gatunków reliktowych – arktyczno-borealne mchy oraz glacialne wierzby.

Rezerwaty przyrody nieożywionej na terenie powiatu kieleckiego, to obszary obejmujące odkrywki geologiczne, miejsca występowania zjawisk krasowych, profile glebowe, przykłady erozji, ślady dawnego kopalnictwa. Na tym terenie występują:

Góra Zelejowa - (miejscowość Zelejowa, gmina Chęciny), zajmuje powierzchnię 67 ha, utworzony został w 1954 r. w celu zachowania form skalnych, będących przykładem wietrzenia krasowego. Rezerwat obejmuje większą część wzniesienia, którego zbocze porasta las z dominacją sosny, zaś po stronie południowej krzewy – tarnina, berberys, jałowiec, róża i niska sosna. Objęta ochroną prawną jest wisienka stepowa oraz murawy z wieloma gatunkami kserotermicznymi i naskalnymi, tj.: rojnik pospolity, rozchodnik ostry, zanokcica skalna, zawilec wielkokwiatowy.

Góra Miedzianka - (miejscowość Miedzianka, gmina Chęciny), zajmuje powierzchnię 25 ha, utworzony został w 1958 r. w celu zachowania walorów krajobrazowych Pasma Chęcińskiego oraz zachowania śladów dawnych robót górniczych. Wzgórze porasta przeważnie roślinność zielna, a objęty ochroną prawną na tym terenie jest zawilec wielkokwiatowy i sasanka.

Góra Żakowa - (miejscowość Szewce, gmina Sitkówka-Nowiny), zajmuje powierzchnię 50,48 ha, utworzony został w 1999 r. Obejmuje częściową ochroną prawną powierzchniową i podziemne pozostałości górnictwa kruszcowego rud ołowiu. Na tym terenie wśród urwisk, załomów i bloków skalnych występuje roślinność prawnie chroniona tj.: lilia złotogłów, podkolan biały, konwalia majowa, orlik pospolity, wawrzynek wilczełyko.

Jaskinia Raj - (miejscowość Dobrzączka, gmina Chęciny), zajmuje powierzchnię 7,78 ha, utworzony został w 1968 r. w celu zachowania malowniczej jaskini krasowej z unikatową szatą naciekową oraz namuliska z cennymi zabytkami archeologicznymi. Obszar rezerwatu porasta las, w którym występuje roślinność prawnie chroniona tj.: lilia złotogłów, sasanka łąkowa, bluszcz pospolity, wawrzynek wilczełyko, widłak jałowcowaty.

Góra Rzepka - (miejscowość Chęciny, gmina Chęciny), zajmuje powierzchnię 9,09 ha, utworzony został w 1981 r., obejmuje częściową ochroną prawną wschodnie skał dewońskich oraz pozostałości górnictwa kruszcowego. Na terenie rezerwatu występują zbiorowiska roślinności kserotermicznej (obecnie silnie zniszczonej), z prawnie chronionym dziewięciszem.

Barcza - (miejscowość Barcza, gmina Zagnańsk), zajmuje powierzchnię 14,57 ha, utworzony został w 1984 r., obejmuje częściową ochroną prawną wschodnie skał dolnodewońskich. Obszar rezerwatu porasta las z dominacją sosny wraz z jodłą, rzadziej brzozą, dębem, modrzewiem i bukiem.

Kręgi Kamienne - (miejscowość Tumlin, gmina Miedziana Góra), zajmuje powierzchnię 12,75 ha, utworzony został w 1994 r., obejmuje częściową ochroną prawną wschodnie dolnotriasowych piaskowców tumlińskich.

Wąwóz w Skałach - (miejscowość Skały, Czajęcice, gmina Nowa Słupia i nie należąca do powiatu gmina Waśniów), zajmuje powierzchnię 3,18 ha, utworzony został w 1995 r., obejmuje częściową ochroną prawną wschodnie dolomitów środkowodewońskich zalegające w głębokim wąwozie. Ściany wąwozu porasta naturalna roślinność kserotermiczna i naskalna z ciekawymi gatunkami roślin rzadkich i prawnie chronionych tj.: czyściec szorstki, zanokcica murowa, kostrzewa biała, ciemiężnik pospolity, czosnek skalny, rojnik pospolity, pajęcznica gałęzista, oman szorstki i wiele innych. W tym zespole muraw i zarośli występują liczne gatunki bezkręgowców – pająki, owady, ślimaki.

Moczydło - (miejscowość Jaworznia-Zagórze, gmina Piekoszów), zajmuje powierzchnię 16,21 ha, utworzony został w 1995 r., obejmuje częściową ochroną prawną wschodnie i odsłonięcia skał dewońskich, permskich i triasowych oraz pozostałości po dawnych

górnictwie kruszcowym. Na terenie rezerwatu występują zbiorowiska roślinności kserotermicznej wapiennolubnej, z prawnie chronionym zawilcem wielkokwiatowym i sasanką łąkową.

Perzowa Góra - (miejscowość Hucisko, gmina Strawczyn), zajmuje powierzchnię 33,08 ha, utworzony został w 1995 r., obejmuje częściową ochroną prawną wychodnie i odsłonięcia skalne piaskowca triasowego. Partię szczytową rezerwatu porasta las jodłowo-bukowy z domieszką jaworu, grabu, dębu i sosny. Występują tu zbiorowiska z gatunkami roślin rzadkich i prawnie chronionych m. in.: śnieżyczka przebiśnieg, lilia złotogłów, paprotka zwyczajna, konwalia majowa, marzanka wonna.

Chelesiowa Jama - (miejscowość Jaworznia, gmina Piekoszów), zajmuje powierzchnię 25,83 ha, utworzony został w 1997 r., obejmuje częściową ochroną prawną unikatowy zespół form krasowych podziemnych i powierzchniowych. W jego skład wchodzi najdłuższa w Polsce (poza obszarem Tatr) jaskinia o nazwie „Chelesiowa Jama”. Jaskinia ta jest jednym z największych w kraju stanowisk występowania nietoperzy.

Góra Jeleniowska - (miejscowość Jeleniów, gmina Nowa Słupia), zajmuje powierzchnię 15,56 ha, utworzony został w 1997 r., obejmuje częściową ochroną prawną wychodnie i odsłonięcia górnokambryjskich piaskowców kwarcytowych.

Tabela 2.4 Liczba obiektów chronionych w powiecie kieleckim wg ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

L.p.	Wyszczególnienie	Zespół przyrodniczo - krajobrazowy	Użytek ekologiczny	Rezerwat przyrody	Rezerwat przyrody nieożywionej	Pomnik przyrody	Pomnik przyrody nieożywionej	Źródło	Stanowisko dokumentacyjne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Gmina Bieliny			1		2	1		
2.	Miasto i gmina Bodzentyn	1	1	3		6	3	1	
3.	Miasto i gmina Chęciny			1	8		1		
4.	Miasto i gmina Chmielnik		2		2	2			
5.	Gmina Daleszyce	1	2	3	3	10	1		1
6.	Gmina Górno				3	3			
7.	Gmina Łagów	2	2			1	3	2	
8.	Gmina Łopuszno			1	2	1			
9.	Gmina Masłów				4	1			
10.	Gmina Miedziana Góra		1	1	4				
11.	Gmina Mniów		3			3	3		1
12.	Gmina Morawica			1		2	1		
13.	Gmina Nowa Słupia			1			1	1	
14.	Gmina Piekoszów				3	3	4		
15.	Gmina Pierzchnica				1	3			
16.	Gmina Raków		4			3	6		
17.	Gmina Sitkówka - Nowiny						2		
18.	Gmina Strawczyn			1	1		3		
19.	Gmina Zagnańsk		1		1	9	2		

Działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych wraz z towarzyszącymi im zagrożeniami oraz zakazy, ograniczenia i zalecenia nałożone planem ochrony tych terenów przedstawia tabela 2.5.

Tabela 2.5. Zakazy, zalecenia, zagrożenia i problemy oraz działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych

Lp.	Wyszczególnienie	Tereny objęte ochroną prawną		
		Zakazy, ograniczenia i zalecenia	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych
1.	Gmina Bieliny	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ŚPN" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"	Niskie upowszechnianie zieleni śródpolnej. Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami i ciepłownictwie. Niewłaściwa obsługa ruchu turystycznego. Niska świadomość ekologiczna. Brak współpracy ŚPN i Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich.	Włączenie do Europejskiej Sieci Ekologicznej ECONET. Edukacja ekologiczna. Racjonalne wykorzystywanie zasobów środowiska przyrodniczego. Dążenie do redukcji zanieczyszczeń powietrza. Przystosowanie terenów chronionych do pełnienia funkcji turystyczno-rekreacyjnej. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Pełne zharmonizowanie nowej zabudowy z otaczającym krajobrazem.
2.	Miasto i gmina Bodzentyn	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ŚPN" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"	Niska świadomość ekologiczna. Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami i ciepłownictwie. Niewłaściwa obsługa ruchu turystycznego.	Utrzymanie istniejącego stanu ochrony przyrody i krajobrazu. Wdrażanie przyjętych zasad ochrony przyrody i krajobrazu poprzez jego racjonalne wykorzystywanie. Prowadzenie stałej kontroli stanu najbardziej zagrożonych gatunków flory i fauny. Pełne zharmonizowanie nowej zabudowy z otaczającym krajobrazem. Dążenie do redukcji zanieczyszczeń powietrza. Poszerzenie granicy ŚPN wraz z jego otuliną.
3.	Miasto i gmina Chęciny	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"	Uszkodzenia przemysłowe drzewostanów. Trwałe przekształcenia i degradacja powierzchni terenu poprzez górnictwo odkrywkowe oraz zakłady cementowo-wapiennicze. Istniejące bariery ekologiczne - droga krajowa E-7, arterie komunikacyjne. Intensywnie rozbudowane systemy melioracji odwadniających. Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami.	Włączenie prawie całego obszaru gminy do Europejskiej Sieci Ekologicznej ECONET. Ochrona i reintrodukcja zagrożonych gatunków flory i fauny. Objęcie ochroną obszarów cennych przyrodniczo. Likwidacja źródeł bezpośredniego zanieczyszczenia środowiska na terenie Ch-KPK oraz jego otuliny. Przestrzeganie zasad ochrony istniejących form ochrony przyrody.

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

Lp.	Wyszczególnienie	Tereny objęte ochroną prawną		
		Zakazy, ograniczenia i zalecenia	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych
4.	Miasto i gmina Chmielnik	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKP"	Nawożenie ściekami użytków rolnych.Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami.Brak kontroli nad wytwarzaniem i przetwarzaniem surowców mineralnych.Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji.Brak wskazań dla rozwoju budownictwa letniskowego.	Włączenie SzPK do Europejskiej Sieci Ekologicznej ECONET.Opracowanie Inwentaryzacji Przyrodniczej.Propagowanie i wspieranie zasad rolnictwa integrowanego.Wspieranie finansowe i organizacyjne rolnictwa ekologicznego.Upowszechnianie technologii i modeli produkcji przyjaznych środowisku.Edukacja ekologiczna.
5.	Gmina Daleszyce	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg."Ustaleń planu ochrony dla POChK"	Brak wskazań dla rozwoju budownictwa letniskowego i jego słaba estetyka. Niewłaściwa obsługa ruchu turystycznego. Słaba baza turystyczna.	Włączenie C-OPK do Europejskiej Sieci Ekologicznej ECONET. Rozbudowa bazy wypoczynkowej.
6.	Gmina Górno	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg."Ustaleń planu ochrony dla POChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Brak wskazań dla rozwoju budownictwa letniskowego i jego słaba estetyka.	Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Pełne zharmonizowanie nowej zabudowy z otaczającym krajobrazem.
7.	Gmina Łagów		Gmina nie posiada opracowanych: - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. - Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.	Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.
8.	Gmina Łopuszno	Wg."Ustaleń planu ochrony dla PPK" Wg."Ustaleń planu ochrony dla K-ŁOChK"	Zagrożenia dla istniejących korytarzy ekologicznych to: przecinające je drogi, zwarta zabudowa, kopalnie odkrywkowe itp. Obniżanie poziomu wód gruntowych poprzez system melioracji.	Włączenie do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA2000 obszarów: Torfowiska Jedle oraz Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Racjonalne wykorzystywanie zasobów środowiska przyrodniczego. Tworzenie nowych pasm zadrzewień wzdłuż potoków i cieków wodnych celem ochrony korytarzy ekologicznych. Edukacja ekologiczna. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Ochronę różnorodności biologicznej środowiska leśnego. Ochrona przed odwadnianiem śródleśnych terenów błotnych, podmokłych oraz torfowisk.
9.	Gmina Masłów	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ŚPN"Wg."Ustaleń planu ochrony dla POChK"	Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Słaba baza turystyczna.	Włączenie cennych przyrodniczo kompleksów leśnych do Europejskiej Sieci Ekologicznej ECONET.Rozbudowa bazy rekreacyjno-wypoczynkowej.Ochronę różnorodności biologicznej środowiska leśnego.

Lp.	Wyszczególnienie	Tereny objęte ochroną prawną		
		Zakazy, ograniczenia i zalecenia	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych
10.	Gmina Miedziana Góra	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg."Ustaleń planu ochrony dla POChK"	Hałdy górnicze poeksploatacyjne i poprodukcyjne. Niekorzystne i konfliktowe położenie części złóż kopalin w sąsiedztwie obszaru chronionego.	Skuteczna rekultywacja terenów zdegradowanych przez eksploatację surowców mineralnych. Pełne zharmonizowanie nowej zabudowy z otaczającym krajobrazem. Poprawa standardów zagospodarowania terenów otwartych.
11.	Gmina Mniów	Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg."Ustaleń planu ochrony dla K-ŁOChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Niska świadomość ekologiczna. Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Niedostateczny rozwój bazy turystycznej.	Wdrażanie systematycznej poprawy estetyki zabudowy w celu ochrony walorów krajobrazowych. Skuteczne egzekwowanie obowiązku realizowania wokół obiektów produkcyjnych, produkcyjno-usługowych i hodowlanych, pasów zieleni osłonowej. Wprowadzanie zadrzewień przydomowych w nowych siedliskach. Uwzględniania wskazanych w planie ochrony istniejących i wnioskowanych obszarów i obiektów przyrodniczych ochrony indywidualnej. Przywrócenie i trwałe zapewnienie funkcjonowania głównych korytarzy i ciągów ekologicznych (dolin rzecznych wraz z obszarami leśnymi).
12.	Gmina Morawica	Wg."Ustaleń planu ochrony dla POChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Niska świadomość ekologiczna. Niskie upowszechnianie zieleni śródpolnej. Niewłaściwa obsługa ruchu turystycznego.	Tworzenie nowych pasm zadrzewień wzdłuż potoków i cieków wodnych celem ochrony korytarzy ekologicznych. Edukacja ekologiczna. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Ochronę różnorodności biologicznej środowiska leśnego.
13.	Gmina Nowa Słupia	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ŚPN" Wg."Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"	Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Niska świadomość ekologiczna. Chaotycznie zlokalizowana zabudowa o niskiej estetyce. Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Brak pełnej skuteczności działań w zakresie ochrony środowiska. Nieskuteczna egzekucja prawa w dziedzinie utrzymania czystości. Nienadążanie za potrzebami w realizacji inwestycji poprawiających stan środowiska.	Edukacja ekologiczna. Dążenie do zlikwidowania opóźnień w realizacji inwestycji poprawiających stan środowiska. Aktywna ochrona środowiska. Wdrażanie systemu kontroli wykonywania przepisów ochrony środowiska.

Lp.	Wyszczególnienie	Tereny objęte ochroną prawną		
		Zakazy, ograniczenia i zalecenia	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz poprawy stanu terenów chronionych
14.	Gmina Piekoszów	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla K-ŁOChK, POChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Brak pełnej skuteczności działań w zakresie ochrony środowiska. Nieskuteczna egzekucja prawa w dziedzinie utrzymania czystości.	Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Aktywna ochrona środowiska. Wdrażanie systemu kontroli wykonywania przepisów ochrony środowiska. Edukacja ekologiczna. Dążenie do zlikwidowania opóźnień w realizacji inwestycji poprawiających stan środowiska. Rekultywacja terenów zdegradowanych.
15.	Gmina Pierzchnica		Gmina nie posiada opracowanych: - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. - Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.	Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.
16.	Gmina Raków	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla Ch-SzOChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Niska świadomość ekologiczna. Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Niedostateczny rozwój bazy turystycznej.	Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Edukacja ekologiczna. Rozbudowa bazy rekreacyjno-wypoczynkowej.
17.	Gmina Sitkówka - Nowiny	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ"	Silne przekształcenia antropogeniczne środkowej części gminy. Powstawanie nielegalnych wysypisk śmieci. Słaby stan zdrowotny drzewostanów. Brak inwentaryzacji przyrodniczej. Uszkodzenia przemysłowe drzewostanów. Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Niedostateczny rozwój bazy turystycznej.	Skuteczna rekultywacja terenów zdegradowanych. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Edukacja ekologiczna. Objęcie ochroną prawną terenów i obiektów przyrodniczych o szczególnym znaczeniu naukowym, przyrodniczym i poznawczym. Ścisłe przestrzeganie zasad gospodarowania na terenach objętych ochroną. Lokalizacja na terenie gminy przemysłu i usług mało uciążliwych dla środowiska. Zagospodarowanie najcenniejszych obiektów przyrodniczych na potrzeby rozwoju turystyki i agroturystyki.
18.	Gmina Strawczyn	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla K-ŁOChK"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Stosowanie nawozów sztucznych oraz środków chemicznych przez rolników. Niedostateczny rozwój bazy turystycznej.	Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Aktywna ochrona środowiska. Edukacja ekologiczna. Rozbudowa bazy rekreacyjno-wypoczynkowej.
19.	Gmina Zagnańsk	Wg. "Ustaleń planu ochrony dla ZPKGŚ" Wg. "Ustaleń planu ochrony dla otuliny SPN"	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Brak wskazań dla rozwoju budownictwa. letniskowego i jego słaba estetyka.	Pełne zharmonizowanie nowej zabudowy z otaczającym krajobrazem. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Aktywna ochrona środowiska. Edukacja ekologiczna. Rozbudowa bazy rekreacyjno-wypoczynkowej.

2.2 Ochrona i racjonalne wykorzystanie złóż kopalin i surowców.

Powiat kielecki posiada znaczącą i urozmaiconą bazę surowcową, głównie surowców skalnych. Sprzyja temu zróżnicowana budowa geologiczna oraz korzystne warunki geologiczno-górnictwa.

Na terenie powiatu kieleckiego wg stanu na 2002 r. udokumentowano 122 złoża kopalin, których ilości w poszczególnych gminach powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.6 Baza surowcowa powiatu kieleckiego.

Gmina	Wapenie i margle dla przemysłu wapienniczego	Wapenie i margle dla przemysłu cementowego	Kamienie drogowe i budowlane - piaskowce	Kamienie drogowe i budowlane – wapienie	Kruszywo naturalne	Surowce ilaste ceramiki budowlanej	Pozostałe
Bieliny			4		1		
Chęciny	5		1	5	7		1
Chmielnik		3			1	2	
Daleszyce				3	2		
Daleszyce Morawica	1						
Górno				1	3		
Łągów	2			4			
Łopuszno	2			2	1	3	
Masłów			1				
Miedziana Góra			3	4			
Mniów					2	2	
Morawica	3	2		7	5		1
Morawica, Chęciny				2			
Nowa Słupia				1			
Piekoszów	5		2	1	2		
Pierzchnica	2			5		1	
Pierzchnica, Morawica				1			
Raków					1		
Sitkówka Nowiny	1	1		5	1		1
Strawczyn					2		1
Zagnańsk			1	1		1	
SUMA	21	6	12	42	28	9	4

Obecnie eksploatowanych jest 35 złóż, nie eksploatowanych bądź wyłączonych z eksploatacji 87 złóż (10 z nich zakwalifikowani do wykreślenia z „Bilansu zasobów...”).

Aktualny stan zasobów udokumentowanych złóż i ich zagospodarowanie z uwzględnieniem rodzaju kopaliny i przeznaczenia surowca przedstawiono w załączonych tabelach.

Część ze złóż znajduje się na obszarach podlegających ochronie na mocy Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r. z późniejszymi zmianami, co uwzględniono w kol. 7 (tabele 2.7 i 2.8).

Tabele 2.7 Złoże eksploatowane

L.p.	Nazwa złoże	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopaliny i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Ochrona środowiska	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEM. WAPIENNICZEGO								
1	CHĘCINY-WOLICA	Chęciny	wapienie	C ₁	135 897	otulina Ch-K PK	eksploatowane	
2	DRUGNIA RZĄDOWA	Pierzchnica	wapienie	B+C ₂	1 030	Ch-Sz OChK	eksploatowane	
3	GNIĘDZISKA-GÓRA MAĆKOWA	Łopuszno	wapienie i gezy	C ₁	2 540	K-ŁOChK	eksploatowane	
4	OSTRÓWKA (ZWAŁ)	Piekoszów	wapienie, kamień wapienny	C ₁	6 975	otulina Ch-KPK	eksploatowane	
5	OSTRÓWKA + OŁOWIANKA	Piekoszów	wapienie	B	152 150	otulina Ch-K PK	eksploatowane	
6	TRZUSKAWICA	Sitkówka Nowiny	wapienie	B+C ₁	638 306	część złoże w otulinie Ch-K PK	eksploatowane	
7	WIERZBIE I	Pierzchnica	wapienie	C ₁ *	704	Ch-Sz OChK	eksploatowane	
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEM. CEMENTOWEGO								
8	CELINY	Chmielnik	wapienie i margle	C ₁ + C ₂ jak. w kat. B	60 684	częściowo w Ch-SzOChK	eksploatowane	
9	KOWALA	Sitkówka Nowiny	wapienie, łupki i margle, zlepienie	C ₁ +B	151 185	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
10	PTASZNIK	Chmielnik	wapienie i margle	C ₁ + C ₂ jak. w kat. B	4 374	częściowo w Ch-SzOChK	eksploatowane	
KAMIEŃ DROGOWY I BUDOWLAN – PIASKOWCE								
11	SOSNOWICA	Zagnańsk	piaskowce	C ₁ *	166	otulina S-OPK	eksploatowane	
12	TUMLIN -GRÓD	Miedziana Góra	piaskowce	C ₁	575	otulina S-OPK, rezerwat "Kregi Kamienne"	eksploatowane	
13	WIŚNIOŹKA	Masłów	piaskowce kwarcytowe	A+B+C ₁	65 434	POChK	eksploatowane	
14	ZAJĄCZKÓW	Piekoszów	piaskowce	C ₁	138	Ch-KPK	eksploatowane	
KAMIEŃ DROGOWY I BUDOWLAN – WAPIENIE								
15	BOLECHOWICE	Sitkówka Nowiny	wapienie	B+C ₁	3 696	otulina Ch-KPK	eksploatowane	
16	GÓRKI SZCZUKOWSKIE	Piekoszów	wapienie	B+C ₁	2 462	Ch-KPK	eksploatowane	
17	JAŻWICA	Sitkówka Nowiny	wapienie dolomityczne, dolomity	B+C ₁	20 700	częściowo otulina Ch-KPK	eksploatowane	
18	JÓZEFKA	Górno	wapienie i dolomity	B+C ₁	11 492	otulina C-OPK	eksploatowane	

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Ochrona środowiska	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
19	KOSTOMŁOTY	Miedziana Góra	wapień	B	2 362	otulina S-OPK	eksploatowane	
20	LASKOWA GÓRA	Miedziana Góra	dolomity	B	7 691	otulina S-OPK	eksploatowane	
21	MORAWICA III	Morawica	wapień	B+C ₁	128 698	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
22	PTASZNIK	Chmielnik	wapień i margle	C ₁ +C ₂ jak. w B	13 713	częściowo Ch-SzOChK	eksploatowane	
23	RADKOWICE-PODWOLE	Morawica	dolomity	B+C ₁	16 768	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
24	WINNA	Łągów	dolomity	C ₁	18 742	J-SOChK	eksploatowane	
25	WOLA MORAWICKA	Morawica	wapień	C ₁ +B	9 980	Ch-SzOChK	eksploatowane	
KRUSZYWO NATURALNE								
26	BĘCZKÓW	Górno	piaski	C ₁	396	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
27	BĘCZKÓW II	Górno	piaski	C ₁	108	POChK	eksploatowane	
28	BRZEZINY	Morawica	piaski	C ₁ *	211	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
29	BRZEZINY II	Morawica	piaski	C ₁	3 489	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
30	MOSTY I	Chęciny	piaski	C ₂	1 509	Ch-KPK	eksploatowane	
31	PRZEŁOM -ZABOROWICE	Mniów	piaski	C ₁	793	K-ŁOChK	eksploatowane	
32	SUKÓW	Daleszyce	piaski	C ₁	5 562	POChK	eksploatowane	
33	SULISZÓW	Chmielnik	piaski	C ₁ *	396	Ch-SzOChK	eksploatowane	
34	ZABOROWICE	Mniów	piaski	C ₁	1 219	K-ŁOChK	eksploatowane	
SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ								
35	PAŁĘGI	Mniów	iły, iłowce, mułowce	C ₁ +C ₂	2 586	K-ŁOChK otulina S-OPK	eksploatowane	

Tabele 2.8 Złoże nie eksploatowane

L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Lokalizacja na obszarze objętym ochroną środowiska przyrodniczego	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEM. WAPIENNICZEGO								
1	GNIEŹDZISKA-GÓRA PODDAŃSKA	Łopuszno	wapienie	C ₁ *	2 807	K-ŁOChK	nie eksploatowane	
2	GOŹDZIEC	Morawica	wapienie	B+C ₁ +C ₂	100 146	część złoża w Ch-Sz OChK	nie eksploatowane	
3	GÓRKI SOWIE	Chęciny	wapienie	C ₁ +C ₂	4305	Ch-K PK	nie eksploatowane	
4	JANÓW	Piekoszów, Kielce	wapienie	C ₁	31 336	poza obszarami chronionego krajobrazu	eksploatacja zaniechana	
5	KACZYN-BORKÓW	Daleszyce, Morawica	wapienie	C ₂	193 391	P OChK	nie eksploatowane	
6	KSIĘSKA GÓRA	Chęciny	wapienie	C ₁ *	636	otulina Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	
7	LIPA	Sobków, Morawica	wapienie	C ₁ +C ₂	311 125	Ch-Sz OChK	nie eksploatowane	
8	ŁĄGÓW	Łągów	wapienie	C ₁ +C ₂	105 838	otulina C-O PK	nie eksploatowane	
9	ŁĄGÓW WAPIENNIK	Łągów	wapienie	C ₁	902	otulina C-O PK	nie eksploatowane	
10	MIEDZIANKA	Piekoszów	wapienie	B	pozabilansowe	rezerwat "Góra Miedzianka" Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	
11	MOCZYDŁO	Piekoszów	wapienie	B+C ₁ +C ₂	15 136	Ch-K PK, rezerwat przyrody "Moczydło"	nie eksploatowane	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
12	OBICE-DĘBSKA WOLA	Morawica	wapienie	C ₁ *	782	Ch-Sz OChK	nie eksploatowane	
13	SIEDLCE	Chęciny	wapienie	C ₁ *	1 000	otulina Ch-K PK	nie eksploatowane	
14	TOKARNIA - SIERPCE	Chęciny	wapienie	C ₁ *	4 236	Ch-K PK	eksploatacja zaniechana	
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEM. CEMENTOWEGO								
15	DĘBSKA WOLA	Morawica	wapienie	B+C ₁	31 866	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
16	NIDA LUROWIZNA	Morawica	wapienie margliste, gliny	B+C ₁	231 194	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
17	SUCHOWOLA - KAMIENNA GÓRA	Chmielnik	wapienie	C ₁ + C ₂	185 567	częściowo w Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
KAMIENIE DROGOWE I BUDOWLAN – PIASKOWCE								
18	CIOSOWA GÓRA	Miedziana Góra	piaskowce	C ₁ *	982	otulina S-OPK, pomnik przyr. nieoż.	eksploatacja zaniechana	

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Lokalizacja na obszarze objętym ochroną środowiska przyrodniczego	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
19	DUŻA SKAŁA-WAŁ MAŁACENTOWSKI	Bieliny, Łągów	piaskowce kwarcytowe	C ₂	45 262	otulina ŚPN, C-OPK	nie eksploatowane	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
20	GÓRA SKAŁA	Bieliny	piaskowce kwarcytowe	C ₁ +C ₂	1 676	otulina ŚPN	nie eksploatowane	
21	KOPANINY	Piekoszów	piaskowce	C ₁	174	Ch-KPK	nie eksploatowane	
22	TOKARNIA	Chęciny	krzemienie	C ₁ *	4	Ch-K PK	nie eksploatowane	
23	WOJTKOWA GÓRA I	Bieliny	piaskowce kwarcytowe	C ₁ +C ₂	1 141	otulina ŚPN	nie eksploatowane	
24	WOJTKOWA GÓRA II	Bieliny	kwarcyty	C ₁ +C ₂	1 264	otulina ŚPN	nie eksploatowane	
25	WYKIEŃ	Miedziana Góra	piaskowce	C ₁ *	148	otulina S-OPK	eksploatacja zaniechana	
KAMIEŃ DROGOWY I BUDOWLAN – WAPIENIE								
26	BERBERYSÓWKA	Sitkówka Nowiny	zlepieńce	C ₂	17 164	otulina Ch-KPK	nie eksploatowane	
27	BRZEZINY	Morawica	dolomity	C ₁ +B	11 951	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
28	CZERWONA GÓRA	Pierzchnica	dolomity	B	54 350	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
29	DĘBSKA WOLA	Morawica	wapienie	B+C ₁	26 354	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
30	DYBKOWA GÓRA	Łopuszno	wapienie	C ₁ jak. w B	819	K-ŁOChK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
31	GUMIENICE I	Pierzchnica	wapienie	C ₁ *	1 066	Ch-SzOChK	eksploatacja zaniechana	
32	GUMIENICE II	Pierzchnica	wapienie	C ₁ jak. w B	1 391	Ch-SzOChK	eksploatacja zaniechana	
33	KOMORNIKI-SMYKI	Łągów	wapienie i dolomity	C ₁	71 114	J-SOChK	nie eksploatowane	
34	KORZECKO	Chęciny	dolomity, kalcyt	B+C ₁	11 983	Ch-KPK, rezerwat "Góra Rzepka"	eksploatacja zaniechana	
35	KOWALA SOBKÓW	Sitkówka Nowiny	wapienie	C ₁ *	2 011	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
36	KRZEMUCHA	Miedziana Góra	wapienie	B	pozabilansowe	otulina S-OPK	eksploatacja zaniechana	
37	ŁABĘDZIÓW	Morawica	wapienie	B+C ₁ +C ₂	9 071	poza obszarami chronionymi	eksploatacja zaniechana	
38	ŁĄGÓW - PIOTRÓW	Łągów	wapienie	C ₁	3 426	otulina C-OPK	nie eksploatowane	
39	ŁĄGÓW III	Łągów	wapienie	B+C ₁	9 568	otulina C-OPK	nie eksploatowane	

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Lokalizacja na obszarze objętym ochroną środowiska przyrodniczego	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
40	ŁUKOWA	Morawica, Chęciny	wapienie	C ₂	18 781	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
41	MOGIŁKI	Miedziana Góra	wapienie	C ₁	1 330	POChK	eksploatacja zaniechana	
42	OSINY	Pierzchnica	wapienie i dolomity	C ₁	7 126	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
43	OSINY I	Pierzchnica	wapienie i dolomity	C ₁	3 771	Ch-SzOChK	eksploatacja zaniechana	
44	POLICHNO -SKIBY	Chęciny	wapienie, dolomity, kalcyt	C ₁	36 567	Ch-KPK	nie eksploatowane	
45	SKAŁA	Nowa Słupia	dolomity	C ₁ jak. w B	1 653	otulina JPK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
46	SKAŁKA POLSKA	Łopuszno	wapienie	C ₁ *	2 121	otulina PPK	nie eksploatowane	
47	SKRZELCZYCE	Pierzchnica, Morawica	wapienie + kalcyt	C ₁ *	8 812	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
48	SŁOPIEC	Daleszyce	wapienie	C ₁ *	228	otulina C-OPK	eksploatacja zaniechana	
49	SUKÓW-BABIE	Daleszyce	wapienie	C ₁	8 070	POChK	nie eksploatowane	
50	SUKÓW-BORKI	Daleszyce	wapienie i dolomity	C ₂	7 784	POChK	nie eksploatowane	
51	SZEWCE (GÓRA OKRĄGLICA)	Chęciny	wapienie	B+C ₁	2 762	Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	
52	WOLA MORAWICKA - GÓRA ORLA	Morawica	wapienie	C ₁	4 437	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
53	ZACHELMIE	Zagnańsk	dolomity	B+C ₁	pozabilansowe	otulina S-OPK	eksploatacja zaniechana	
54	ZAWADA	Sitkówka Nowiny	wapienie	B+C ₁	13 310	Ch-KPK	nie eksploatowane	
55	ZBRZA-KAWCZYN	Morawica, Chęciny	dolomity	C ₁ +C ₂	34 076	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
56	ZYGMUNTÓWKA	Chęciny	złepieńce węglanowe	B+C ₁ +C ₂	4 936	Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	
KRUSZYWO NATURALNE								
57	BARANEK	Chęciny	piaski	C ₁ jak. w B	7 167	Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	
58	BĘCZKÓW-NIWY	Górno	piaski	C ₂	6 247	POChK	nie eksploatowane	
59	BRZEZINY I	Morawica	piaski	C ₁	14 940	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
60	LASEK	Piekoszów	piaski	C ₂	1 411	K-ŁOChK	nie eksploatowane	

Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego

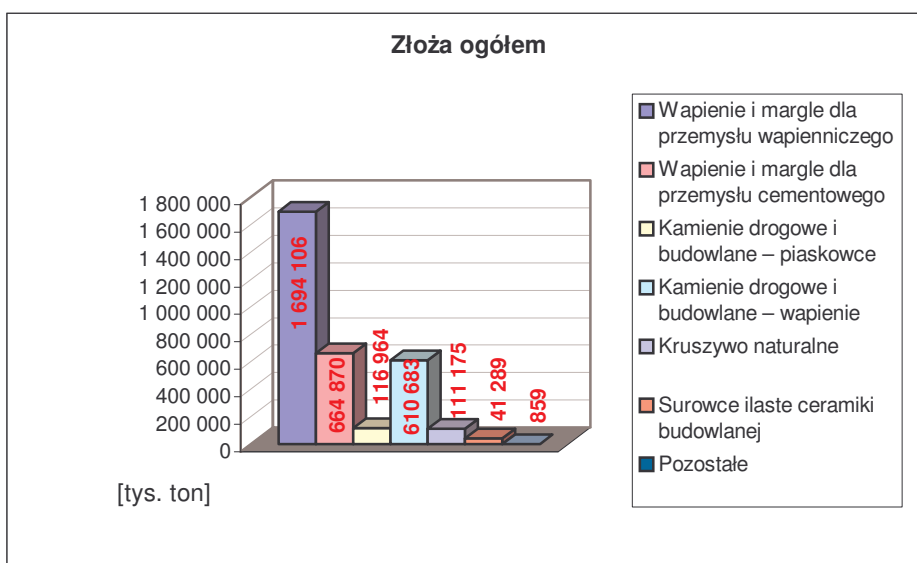
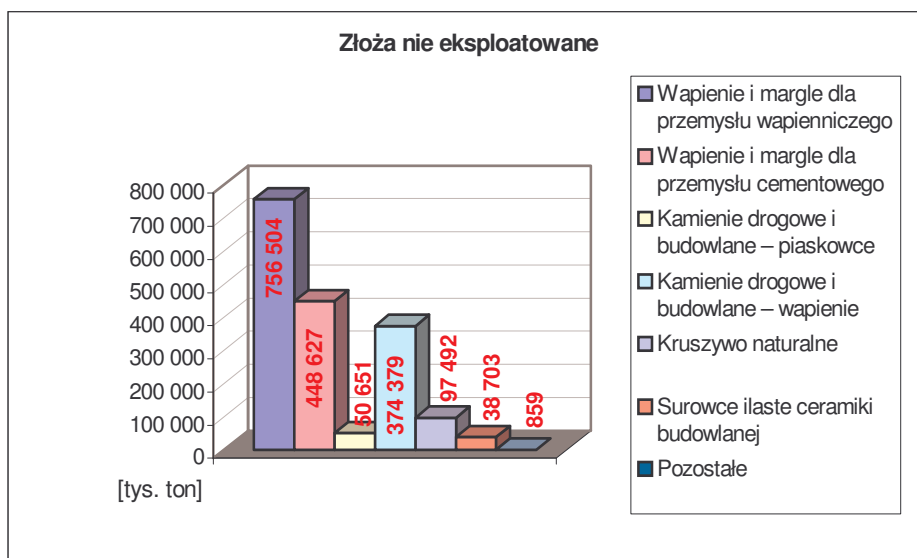
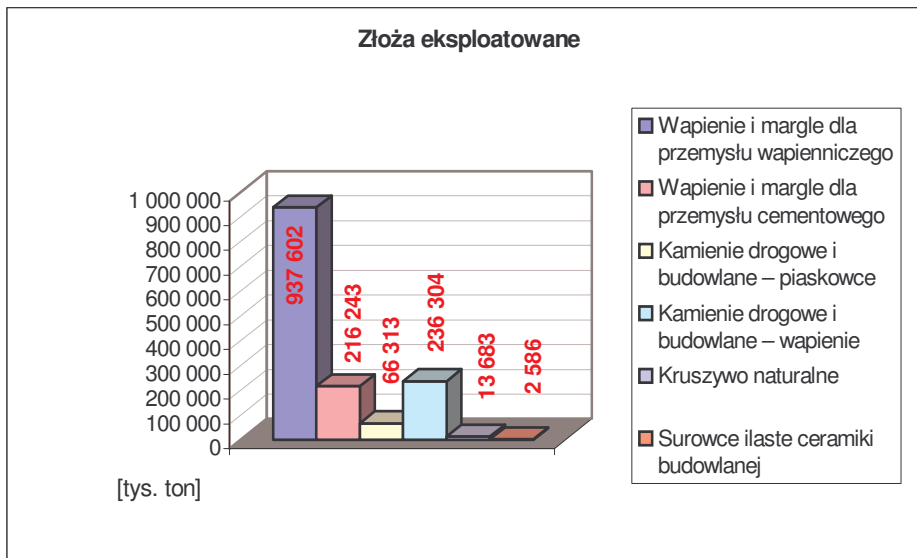
L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Lokalizacja na obszarze objętym ochroną środowiska przyrodniczego	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
61	LISÓW	Morawica	piaski	C ₂	3 410	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
62	ŁOPUSZNO-CZARTOSZOWY	Łopuszno	żwiry	C ₁ +B	3 062	K-ŁOChK	nie eksploatowane	
63	MOSTY	Chęciny	piaski	C ₂	7 565	Ch-KPK	nie eksploatowane	
64	MOSTY II	Chęciny	piaski	C ₁	23 353	Ch-KPK	nie eksploatowane	
65	MOSTY III	Chęciny	piaski	C ₁	13 257	Ch-KPK	nie eksploatowane	
66	NAPEKÓW	Bieliny	piaski	C ₁ +C ₂	4 233	otulina C-OPK	nie eksploatowane	
67	PIEKOSZÓW	Piekoszów	piaski	C ₁ *	551	część POChK	eksploatacja zaniechana	
68	REMBÓW	Raków	piaski	C ₁ *	124	C-OPK	nie eksploatowane	
69	STRAWCZYN	Strawczyn	piaski	C ₁ *	25	otulina S-OPK	eksploatacja zaniechana	
70	STRAWCZYN II	Strawczyn	piaski	C ₁	32	otulina S-OPK	nie eksploatowane	
71	SUKÓW II	Daleszyce	piaski	C ₂	4 624	POChK	nie eksploatowane	
72	TOKARNIA	Chęciny	piaski	C ₁	155	Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
73	WYMYŚLÓW II	Chęciny	piaski	C ₂	4 091	Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
74	ZAGRODY	Sitkówka Nowiny	piaski	C ₂	3 175	Ch-SzOChK	nie eksploatowane	
75	ZBRZA	Morawica	piaski	C ₁	70	poza obszarami chronionymi	eksploatacja zaniechana	
SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ								
76	CHMIELNIK-CIECIERZE	Chmielnik	iły	C ₁	734	Ch-Sz OChK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
77	DRUGNIA	Pierzchnica	iły	C ₁	112	Ch-Sz OChK	eksploatacja zaniechana	
78	GNIEŹDZISKA	Łopuszno	iły	C ₁	2 896	K-Ł OChK	nie eksploatowane	
79	KOŁOMAŃ PODLESIE	Zagnańsk	iły	C ₁	145	w otulinie S-OPK	nie eksploatowane	
80	MARIANÓW I	Łopuszno	iły	B+C ₁	245	K-ŁOChK	eksploatacja zaniechana	
81	MARIANÓW II	Łopuszno	iły	C ₁	297	K-ŁOChK	nie eksploatowane	
82	PRZEŁOM	Mniów	mułki piaszczyste i ilaste	C ₁	49	K-ŁOChK	eksploatacja zaniechana	
83	ZRECZE	Chmielnik	iły	C ₂	34 225	Ch-Sz OChK	nie eksploatowane	

L.p.	Nazwa złoża	Gmina	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu zasobów kopalini i wód podziemnych na dzień 31.12.2001 r. [tys. ton]	Lokalizacja na obszarze objętym ochroną środowiska przyrodniczego	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
SUROWCE POZOSTAŁE								
84	MOSTY	Chęciny	torf	C ₁	105	Ch-KPK	nie eksploatowane	
85	POSŁOWICE	Sitkówka Nowiny	mułek	C ₁ *	637	otulina Ch-KPK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
86	RADOMICE I	Morawica	kalcyt	C ₁ *	7	Ch-Sz OChK	nie eksploatowane	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."
87	STRAWCZYNEK	Strawczyn	baryt	C ₂	110	otulina S-O PK	eksploatacja zaniechana	do wykreślenia z "Bilansu zasobów kopalini..."

Objaśnienia: rubryka 8 – Ochrona środowiska

ŚPN	-	ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY
S-OPK	-	SUCHEDNIEWSKO-OBLĘGORSKI PARK KRAJOBRAZOWY
C-OPK	-	CISOWSKO-ORŁOWIŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY
JPK	-	JELEŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY
Ch-KPK	-	CHĘCIŃSKO-KIELECKI PARK KRAJOBRAZOWY
PPK	-	PRZEDBORSKI PARK KRAJOBRAZOWY
K-ŁOChK	-	KONECKO-ŁOPUSZNIŃSKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU
POChK	-	PODKIELECKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU
Ch-SzOChK	-	CHMIELNICK-SZYDŁOWSKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU
J-SOChK	-	JELEŃSKO-STASZOWSKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Udział zasobów udokumentowanych i zarejestrowanych wg surowca

Racjonalna gospodarka zasobami surowców mineralnych, należących do nieodnawialnych zasobów przyrody, staje się dziś przedmiotem szczególnej wagi, stąd też ochrona złóż i ich racjonalne wykorzystanie powinno stanowić zasadniczy cel polityki ekologicznej.

Eksploatacja złóż narusza naturalne warunki przyrodnicze i wywołuje szereg zmian w środowisku naturalnym oraz powstanie trwałych przekształceń powierzchni terenu, powstanie wyrobisk, hałd, odpadów przerobczych i złożowych, niekiedy osuszanie gruntów, zanieczyszczenie wód. Dlatego też każdorazowa decyzja o podjęciu eksploatacji winna zawierać gruntowną ocenę wpływu wydobycia na środowisko przyrodnicze i krajobraz.

Zgodnie z priorytetami ekologicznymi w województwie przedstawionymi w „Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” dla zasobów surowców mineralnych jako elementu ochrony środowiska przedstawiono następujące podstawowe zadania:

- dostosowanie wydobycia i przetwórstwa surowców mineralnych do obowiązujących przepisów i wymagań ochrony środowiska – obszarem działań objęte będą zakłady eksploatacji i przetwórstwa surowców mineralnych,
- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych, hałd i osadników oraz rehabilitacja obszarów zagrożeń wielkoskalowych krajobrazu na obszarze „Białego Zagłębia” i dużych obszarów poeksploatacyjnych,
- likwidacja nielegalnego wydobycia powodującego dewastację złóż oraz gruntów leśnych i rolnych.

W trosce o zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu oraz mając na uwadze aktualny stan środowiska zmienionego w wyniku eksploatacji złóż przyjęto następującą strategię działań:

1. Oszczędne i racjonalne korzystanie z zasobów oraz zminimalizowanie niekorzystnych skutków eksploatacji.
2. Poprawę stanu środowiska zmienionego w wyniku działalności górniczej.
3. Ochrona obszarów perspektywicznych występowania surowców mineralnych oraz kontynuacja i rozszerzenie prac poszukiwawczych.

Z uwagi na specyfikę powiatu kieleckiego z przedstawionej w „Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” realizacji celów długo jak i krótkoterminowych należy uwzględnić następujące kierunki działań (w tym podkreślonych priorytetowych):

- niepodejmowanie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca (na bazie surowców odnawialnych lub odpadów),
- nie tworzenia nowych obszarów koncentracji wydobycia poza już istniejącymi,
- rekultywację terenów poeksploatacyjnych,
- wszechstronne wykorzystanie kopaliny (kopaliny głównej, towarzyszącej oraz surowców z hałd i składowisk górniczych),
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa eksploatacji w odniesieniu do obszarów zamieszkałych, atrakcyjnych turystycznie, o wysokich walorach przyrodniczych i rolniczych,
- stałe monitorowanie wpływu eksploatacji kopaliny na środowisko oraz stanu wykorzystania zasobów surowców,
- zaniechanie na obszarach udokumentowanych złóż lokalizacji inwestycji, niezwiązanych z działalnością górniczą (uwzględnienie tych terenów w gminnych studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego),

- otwartość terenów złóż (poza obszarami chronionymi) dla potencjalnych inwestorów, obejmująca przygotowanie planistyczne terenów, wyłączenie ich z użytkowania rolniczego, a także dostępność pod względem własnościowym,
- unikanie eksploatacji poniżej zwierciadła wód gruntowych,
- likwidacja nielegalnego wydobycia kopalin,
- wykorzystanie terenów poeksploatacyjnych dla rozwoju turystyki i kolekcjonerstwa minerałów, skał i okazów paleontologicznych,
- wprowadzenie zieleni osłonowej, izolującej przyrodniczo i wizualnie tereny wydobycia,
- stosowanie w zakładach wydobywczych i przerobczych urządzeń ochrony środowiska i sukcesywnej ich modernizacji (szczególnie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza i przed hałasem),
- egzekwowanie wymogu sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów górniczych złóż kopalin.

Uwzględniając lokalizację części złóż na obszarach objętych ochroną środowiska przyrodniczego, wskazane jest ograniczenie 3 strategii działań odnośnie kontynuacja i rozszerzenie prac poszukiwawczych, do rejonów znajdujących się poza tymi obszarami.

Zgodnie z ustaleniami Wojewody Świętokrzyskiego na terenie parków nie może być dopuszczone wydobywanie i przetwórstwo kopalin na skalę przemysłową za wyjątkiem eksploatacji blocznych wapieni i zlepieńców wapiennych jako tzw. marmurów technicznych. Ustalenia dotyczące zakazu wydobywania i przetwórstwa kopalin na terenie parku krajobrazowego odnoszą się również do obszaru jego otuliny, jeżeli działalność taka może oddziaływać niekorzystnie na obszar parku i jego wartości przyrodnicze i kulturowe lub istotnie pogarszać warunki ochrony tych wartości. Ewentualne uzgodnienie z Dyrektorem Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, w sprawie możliwości rozpoznania i eksploatacji dotychczas nieeksploatowanych złóż położonych w granicach otuliny parków, wymaga wykazania braku takiego niekorzystnego oddziaływania w koniecznej dla uzyskania koncesji ocenie oddziaływania na środowisko, zawierającej szczegółowe stadium krajobrazowe. Złóż tych jest stosunkowo dużo, szczególnie w Zespole Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich.

2.3 Wzrost atrakcyjności społeczno – gospodarczej na terenach chronionych.

Jak wynika z analizowanych materiałów większość gmin należących do powiatu kieleckiego ma problemy z pewną grupą zagrożeń społeczno-gospodarczych, spośród których najczęściej powtarzającymi się są:

- Występowanie bezrobocia oraz ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.
- Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.
- Brak radykalnych zmian w postawach ludzi i ich świadomości oraz dostosowania do nowych warunków społeczno-gospodarczych.
- Brak organizacji atrakcyjnych propozycji kulturalno-rozrywkowych dla młodzieży.
- Niewystarczający poziom wykształcenia ludności wiejskiej, utrudniający znalezienie pracy poza rolnictwem.
- Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna mieszkańców.
- Wzrost patologii społecznych.
- Słabe gleby, nieopłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu i punktów skupu płodów rolnych.
- Niski poziom agrotechnik i kultury rolnej oraz niski poziom wiedzy fachowej rolników.

- Brak klarownych perspektyw dla rolników posiadających drobne gospodarstwa.
- Ograniczenie możliwości powiększenia gospodarstw.
- Brak zainteresowania w zespołowym użytkowaniu maszyn.
- Małe zainteresowanie samorządu wspieraniem działalności indywidualnej.
- Brak na szczeblu regionalnym podmiotów koordynujących działania producentów płodów rolnych, przetwórstwa i handlu, a mających wpływ na politykę gospodarczą w regionie.
- Niska zamożność mieszkańców i niska zasobność budżetu gmin.

W dążeniu do poprawy i wzrostu atrakcyjności społeczno-gospodarczej na terenach chronionych, należy przyjąć za główny cel zminimalizowanie wciąż postępującego bezrobocia oraz powstających w związku z nim patologii społecznych. Do walki z tym niekorzystnym zjawiskiem, jakim jest bezrobocie należy podjąć właściwe działania poprzez:

1. Zwiększenie aktywności społecznej ludności.

Mieszkańcy większości gmin powiatu wykazują małą aktywność realizacji zadań gospodarczych i społecznych. Powszechne są, zatem postawy roszczeniowe i ogólne przekonanie, że ktoś inny oraz władze powinny załatwiać i rozwiązywać trudne problemy. Pojedyncze inicjatywy nie mające szerszego wsparcia ogółu mieszkańców w poszczególnych wsiach, nie mają szans powodzenia. Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy jest konieczne ze względu na duże potrzeby, zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej. Wskazane jest, więc dalsze szerokie upowszechnianie społeczeństwa obywatelskiego szybko organizującego się do wykonywania zadań gospodarczych i społecznych.

Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców powiatu należy osiągnąć poprzez:

- *atrakcyjny system szkolenia i wychowania,*
- *kreowanie liderów społeczności lokalnej,*
- *włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych,*
- *organizowanie się rolników w grupy produkcyjne,*
- *tworzenie organizacji oraz związków rolników.*

2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Zadanie to polegać ma na wkomponowaniu w przestrzeń wiejską coraz większej ilości funkcji nierolniczych, a tym samym przyczynić się do powstawania nowych miejsc pracy. Przejmowanie przez tradycyjną wieś tych nowych funkcji pozarolniczych zaowocuje zmniejszeniem bezrobocia oraz rozwojem lokalnej przedsiębiorczości, która jest warunkiem każdego wzrostu gospodarczego. Głównym celem realizacji tych zadań jest wzrost atrakcyjności społeczno-gospodarczej i związanej z nim poprawy warunków życia ludności. Należy jednak mieć na uwadze fakt, aby wielokierunkowy rozwój gospodarczy nie kolidował z wyjątkowymi walorami przyrodniczymi terenów objętych ochroną prawną. Cele te zostaną osiągnięte poprzez następujące działania:

- *tworzenie systemu instytucji wspierających wielofunkcyjny rozwój wsi,*
- *rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, rozwój centrów przedsiębiorczości, rozwój doradztwa w tym ekonomiczno-finansowego dla osób podejmujących działalność gospodarczą,*
- *rozwój agroturystyki – należy pamiętać, że na terenach ŚPN oraz Parków Krajobrazowych i Obszarach Chronionego Krajobrazu zostały wprowadzone pewne zakazy i ograniczenia m.in. dla lokalizacji zakładów uciążliwych dla środowiska, w związku z tym należy szukać innych form przedsiębiorczości. Agroturystyka jako mało inwazyjna dla terenów objętych ochroną, cechuje się dużym powodzeniem w rozwoju. Na terenie powiatu występuje wysoki*

potencjał gospodarstw rolnych, który mógłby po odpowiednim przekwalifikowaniu przejąć tę funkcję, stwarzając w ten sposób możliwość uzyskania dochodów i przyczyniłby się do zmniejszenia bezrobocia i wzrostu atrakcyjności społeczno-gospodarczej,

- *edukacja* – zapewnienie mieszkańcom (szczególnie młodzieży) właściwej edukacji, nie ustępującej poziomem, który występuje w dużych miastach, zaowocuje w przyszłości lepszym wykształceniem ludności oraz większą zaradnością w rozwiązywaniu trudnych życiowych problemów,

- *dalsza poprawa infrastruktury technicznej* tj. kanalizacji i oczyszczalni ścieków, co wpłynie z dużą korzyścią dla terenów chronionych.

3. Dążenie do zapewnienia dogodnych warunków mieszkaniowych.

4. Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty.

Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze oraz działania, jakie należy podjąć na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej w poszczególnych gminach powiatu kieleckiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.9 Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze oraz działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
1.	Gmina Bieliny	<p>Depopulacja obszaru gminy. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Niski poziom wykształcenia. Zjawisko starzenia się społeczeństwa. Brak miejsc pracy w sektorach poza rolniczych. Zbyt niska aktywność gospodarcza o małym zainteresowaniu kapitału zewnętrznego.</p>	<p>Dążenie do zapewnienia dogodnych warunków mieszkaniowych. Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty. Podniesienie wykształcenia mieszkańców. Rozwój lokalnego rynku pracy. Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw z sektora przetwórstwa rolno-spożywczego. Tworzenie warunków do rozwoju sektora produkcyjno-usługowego ze wskazaniem na rozwój gospodarstw agroturystycznych.</p>
2.	Miasto i gmina Bodzentyn	<p>Zbyt wysokie bezrobocie. Brak radykalnych zmian w postawach ludzi i ich świadomości oraz dostosowania do nowych warunków społeczno-gospodarczych. Brak organizacji atrakcyjnych propozycji kulturalno-rozrywkowych dla młodzieży. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Dominacja małych, pracujących przede wszystkim dla swoich potrzeb gospodarstw rolnych. Brak aktywności związanej z uruchamianiem nowych form działalności gospodarczej. Niewystarczający rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Brak przetwórstwa rolno-spożywczego.</p>	<p>Dążenie do zapewnienia dogodnych warunków mieszkaniowych. Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty. Uzyskanie zmian w postawach ludzi i ich świadomości zgodnych z nowymi warunkami społeczno-gospodarczymi. Podniesienie poziomu obsługi mieszkańców w oświacie, pomocy społecznej oraz rekreacji. Budowa ośrodka kultury służącego integracji społecznej. Podniesienie wykształcenia mieszkańców. Rozwój lokalnego rynku pracy, zminimalizowanie bezrobocia. Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw z sektora przetwórstwa rolno-spożywczego (produkcja zdrowej żywności) oraz zapewnienie zbytu na te produkty. Stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi agroturystyki. Przekształcanie tradycyjnych gospodarstw w ekologiczne ze wspomaganie produkcji ziół i przetwarzania płodów leśnych. Stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi rzemiosła, rękodzieła. Wspieranie rozwoju miejscowego folkloru.</p>
3.	Miasto i gmina Chęciny	<p>Zbyt wysokie bezrobocie. Brak perspektyw na polepszenie się poziomu życia mieszkańców. Patologie społeczne. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p>	<p>Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty. Skuteczna promocja gminy. Rozwój drobnej przedsiębiorczości oraz dążenie do zminimalizowania bezrobocia. Pobudzanie przedsiębiorczości lokalnej m. in. poprzez opracowany przez Urząd Miasta Chęciny system ulg. Stworzenie właściwych warunków dla rozwoju drobnej wytwórczości, rzemiosła, handlu i usług. Nawiązywanie bezpośrednich kontaktów władz gminy z sąsiednimi gminami w celu wypracowania idei wzajemnej współpracy.</p>

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
4.	Miasto i gmina Chmielnik	<p>Zbyt wysokie bezrobocie. Brak perspektyw na polepszenie się poziomu życia mieszkańców. Patologie społeczne. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Duże rozdrobnienie agrarne. Niski poziom rozwoju przedsiębiorczości. Brak środków finansowych niezbędnych do podejmowania działalności gospodarczej i modernizacji gospodarstw.</p>	<p>Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie zatrudnienia pozarolniczego. Podnoszenie kwalifikacji i świadomości społecznej mieszkańców. Poprawa infrastruktury technicznej. Wdrożenie modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi. Zorganizowanie małej i średniej przedsiębiorczości bez ponoszenia na ten cel znacznych nakładów finansowych poprzez wykorzystanie istniejących budynków gospodarczych. Zlokalizowanie większych zakładów produkcyjnych na gruntach komunalnych i państwowych. Poprawa efektywności wykorzystania podstawowych czynników produkcji tj. ziemi, pracy i kapitału. Realizacja koncepcji rozwoju zrównoważonego dostosowanej do warunków gminy. Upowszechnianie technologii i modeli produkcji przyjaznych środowisku. Propagowanie i wspieranie zasad rolnictwa integrowanego, jako standardu dla obszarów chronionych. Wspieranie finansowe i organizacyjne rolnictwa ekologicznego. Tworzenie grup producenckich jako ważnego elementu w budowie powiązań rynkowych. Zmiany lokalizacji ośrodków usługowych w celu zwiększenia ich dostępności dla mieszkańców.</p>
5.	Gmina Daleszyce	<p>Brak planu rozwoju regionu. Duża konkurencja gmin ościennych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, nawierzchnie dróg, telekomunikacja, sieć gazowa, zasób energii elektrycznej). Rozdrobnione i zacofane rolnictwo. Brak punktów skupu płodów rolnych. Brak perspektyw dla ludzi młodych. Zaawansowane bezrobocie i związane z tym patologie. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Niski poziom wykształcenia. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących możliwości inwestycyjnych. Spadek opłacalności produkcji rolnej. Brak poczucia bezpieczeństwa przez mieszkańców.</p>	<p>Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy. Korzystne warunki dla stworzenia biznesu nieuciążliwego i niezagrażającego środowisku. Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie zatrudnienia pozarolniczego. Podnoszenie kwalifikacji i świadomości społecznej mieszkańców. Poprawa infrastruktury technicznej. Wdrożenie modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi. Zorganizowanie małej i średniej przedsiębiorczości. Stworzenie możliwości większego wykorzystania gospodarczego lasów. Rozwój drobnej wytwórczości tworzącej nowe miejsca pracy. Pozyskiwanie inwestorów. Opracowanie "banku danych" terenów pod inwestycje i koncepcji zagospodarowania tych terenów. Opracowanie systemu informacji o oferowanych terenach.</p>

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
6.	Gmina Górnio	Zbyt wysokie bezrobocie. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Niski poziom wykształcenia. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących możliwości inwestycyjnych. Spadek opłacalności produkcji rolnej. Brak poczucia bezpieczeństwa przez mieszkańców. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, nawierzchnie dróg, telekomunikacja, sieć gazowa, zasób energii elektrycznej).	Pobudzanie przedsiębiorczości lokalnej m. in. poprzez wsparcie ze strony gminy, organizowanie szkoleń, ułatwienia w dostępie do informacji gospodarczej, system ulg. Rozbudowa infrastruktury. Opracowanie "banku danych" terenów pod inwestycje i koncepcji zagospodarowania tych terenów. Opracowanie systemu informacji o oferowanych terenach. Skuteczna promocja gminy i jej walorów społeczno-gospodarczych. Opracowanie szczegółowych programów rozwoju infrastruktury technicznej (kanalizacji, gazyfikacji, telefonizacji, utylizacji odpadów stałych). Rozwój lokalnego rynku pracy, zminimalizowanie bezrobocia. Opracowanie systemu pomocy przez prace interwencyjne i roboty publiczne dla najbardziej potrzebujących. Organizacja cyklu szkoleń dla bezrobotnych. Opracowanie programu szkoleń dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą. Utworzenie gminnego systemu informacji biznesowej. Opracowanie i wdrożenie gminnego systemu ulg i preferencji dla firm i osób tworzących nowe miejsca pracy. Opracowanie harmonogramu rozbudowy placówek oświatowych w gminie.
7.	Gmina Łągów	Brak opracowań: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.	Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.
8.	Gmina Łopuszno	Wykazywanie małej aktywności w realizacji zadań gospodarczych i społecznych. Zbyt wysokie bezrobocie. Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Niski poziom wykształcenia. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących możliwości inwestycyjnych. Spadek opłacalności produkcji rolnej. Postępujące ubożenie społeczeństwa.	Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy poprzez: atrakcyjny system szkolenia i wychowania, kreowanie liderów społeczności lokalnej, włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych, organizowanie się rolników w grupy producenckie, organizowanie imprez kulturowych, sportowych integrujących mieszkańców gminy. Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie zatrudnienia pozarolniczego. Poprawa infrastruktury technicznej. Wdrożenie modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi. Zorganizowanie małej i średniej przedsiębiorczości. Rozwój drobnej wytwórczości tworzącej nowe miejsca pracy. Pozyskiwanie inwestorów. Opracowanie "banku danych" terenów pod inwestycje i koncepcji zagospodarowania tych terenów. Opracowanie systemu informacji o oferowanych terenach.

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
9.	Gmina Masłów	<p>Zbyt wysokie bezrobocie oraz związane z nim patologie społeczne.</p> <p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Niski poziom wykształcenia.</p> <p>Brak radykalnych zmian w postawach ludzi i ich świadomości oraz dostosowania do nowych warunków społeczno-gospodarczych.</p> <p>Brak organizacji atrakcyjnych propozycji kulturalno-rozrywkowych dla młodzieży.</p> <p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Dominacja małych, pracujących przede wszystkim dla swoich potrzeb gospodarstw rolnych.</p> <p>Brak aktywności związanej z uruchamianiem nowych form działalności gospodarczej.</p> <p>Niewystarczający rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.</p>	<p>Dążenie do zapewnienia dogodnych warunków mieszkaniowych.</p> <p>Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty.</p> <p>Dążenie do budowy nowych obiektów użyteczności publicznej.</p> <p>Poprawa dostępności mieszkańców wsi do wszelkich instytucji i organizacji wspomagania rozwoju przedsiębiorczości, oraz usług wyższego rzędu, zlokalizowanych w dużych miastach.</p> <p>Poprawa kształcenia młodzieży na wszystkich poziomach szkolnictwa i doksztalcania zawodowego.</p> <p>Dążenie do zmniejszenia bezrobocia poprzez rozwój lokalnego rynku pracy.</p> <p>Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw z sektora przetwórstwa rolno-spożywczego.</p> <p>Tworzenie warunków do rozwoju sektora produkcyjno-usługowego ze wskazaniem na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz małych rodzinnych zakładów produkcyjnych i usługowych.</p> <p>Usprawnienie komunikacji między terenami wiejskimi a siecią miast.</p> <p>Zagospodarowanie terenów publicznych, w tym parków wiejskich, miejsc integracji społecznej możliwych do urządzania różnorodnych imprez kulturalnych i rozrywkowych.</p>
10.	Gmina Miedziana Góra	<p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, nawierzchnie dróg, telekomunikacja, sieć gazowa).</p> <p>Brak możliwości promowania przemysłu na terenie gminy.</p> <p>Niska podaż miejsc pracy w działach pozarolniczych.</p> <p>Niska zamożność mieszkańców i niska zasobność budżetu gminy.</p>	<p>Wprowadzenie turystyki i agroturystyki jako podstawy gospodarki rynkowej na terenie gminy oraz przedsiębiorczość związana z obsługą ruchu turystycznego.</p> <p>Dążenie do zmniejszenia bezrobocia poprzez rozwój lokalnego rynku pracy.</p> <p>Kompleksowego przygotowania gminy do rozwoju budownictwa mieszkaniowego o wysokich standardach, głównie dla zamożnych inwestorów.</p> <p>Tworzenie kompleksowych systemów rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy w ścisłej współpracy z samorządem województwa i samorządem miejskim w Kielcach oraz instytucjami infrastruktury ekonomicznej tj.: agencje i fundacje, izby gospodarcze, banki i fundusze.</p> <p>Tworzenie warunków do rozwoju sektora produkcyjno-usługowego ze wskazaniem na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz małych rodzinnych zakładów produkcyjnych i usługowych.</p>

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
11.	Gmina Mniów	<p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Niekorzystne zjawiska demograficzne, starzenie się ludności.</p> <p>Rozdrobnienie indywidualnych gospodarstw rolnych.</p> <p>Niski wskaźnik bonitacji gleb i odłogowanie gruntów rolnych.</p> <p>Dekapitalizacja bazy produkcyjnej w rolnictwie.</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, telekomunikacja, sieć gazowa).</p> <p>Słaby rozwój funkcji rekreacyjno - turystycznej.</p> <p>Relatywnie niska do potrzeb aktywność i przedsiębiorczość indywidualna i zbiorowa.</p> <p>Bariery organizacyjne i kompetencyjne, a także prawne.</p>	<p>Wprowadzenie zmian strukturalnych w rolnictwie w kierunku modelu gospodarki wielofunkcyjnej.</p> <p>Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy poprzez: atrakcyjny system szkolenia i wychowania, kreowanie liderów społeczności lokalnej, włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych, organizowanie się rolników w grupy producenckie, organizowanie imprez kulturowych, sportowych integrujących mieszkańców gminy.</p> <p>Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie zatrudnienia pozarolniczego.</p> <p>Poprawa infrastruktury technicznej.</p> <p>Dążenie do poprawy warunków zdrowotnych społeczności gminy, poprzez realizację nowych i modernizację istniejących obiektów usług ambulatoryjnych oraz rozszerzenie ich zakresu o usługi specjalistyczne, rehabilitacyjne.</p> <p>Realizacja 2-3 placówek przedszkolnych na terenie gminy i objęcie opieką przedszkolną powyżej 60% populacji dzieci w wieku 3-6 lat.</p>
12.	Gmina Morawica	<p>Uciążliwości związane z bardzo słabego stanu dróg.</p> <p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, telekomunikacja, sieć gazowa).</p> <p>Słabe gleby, nieopłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu i punktów skupu płodów rolnych.</p>	<p>Pobudzenie aktywności gospodarczej mieszkańców wraz ze zmianą ich mentalności.</p> <p>Wyznaczenie działek inwestycyjnych oraz uzbrojenie ich i promocja.</p> <p>Poprawa kształcenia młodzieży na wszystkich poziomach szkolnictwa i doksztalcania zawodowego.</p> <p>Wykorzystywanie potencjału tkwiącego w mieszkańcach, "inwestowanie" w młode pokolenie, propagowanie aktywnego włączania się w różne formy działalności gminy.</p> <p>Tworzenie nowych miejsc pracy i nowych źródeł dochodów mieszkańców i samorządu Gminy uzyskane dzięki nowym inwestycjom.</p> <p>Stworzenie banku ofert dla inwestorów.</p> <p>Dążenie i dbałość o równomierny rozwój gminy.</p> <p>Wdrożenie systemu wspierania lokalnej aktywności gospodarczej.</p>
13.	Gmina Nowa Słupia	<p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Wysokie bezrobocie z dużym udziałem osób pozbawionych prawa do zasiłku.</p> <p>Niewystarczający poziom bazy oświatowej.</p> <p>Niewystarczający zakres świadczeń medycznych i opieki społecznej.</p> <p>Brak organizacji i działań integracyjnych dla mieszkańców.</p> <p>Brak przetwórstwa rolno-spożywczego.</p> <p>Niewielka ilość jednostek drobnego przemysłu.</p> <p>Nieefektywne rolnictwo.</p> <p>Słabo rozwinięte zaplecze obsługi gospodarki.</p>	<p>Dążenie do osiągnięcia wystarczającego zakresu opieki medycznej i społecznej.</p> <p>Właściwe wykorzystanie umiejętności współpracy zarządu gminy w związkach międzygminnych.</p> <p>Odpowiednie wykorzystanie dobrego układu drogowego.</p> <p>Zagospodarowanie przestrzenne nowych terenów osadniczych.</p> <p>Właściwe wykorzystanie atrakcyjnego położenia gminy.</p> <p>Wdrażanie alternatywnych form turystyki przyjaznej dla środowiska w tym agroturystyki.</p> <p>Aktywizacja mieszkańców oraz ich samoorganizowanie się.</p> <p>Dążenie do wysokiej aktywności rolników w nowych sferach ich działalności.</p> <p>Opracowanie systemu atrakcyjnych zachęt dla inwestorów.</p> <p>Wyznaczenie i opracowanie bazy danych gruntów przeznaczonych pod inwestycje.</p> <p>Wykorzystanie środków z Urzędu Pracy na aktywizację zawodową i walkę z bezrobociem dla stworzenia miejsc pracy związanych z obsługą mieszkańców i turystów.</p>

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
14.	Gmina Piekoszów	Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Niski poziom wykształcenia. Brak radykalnych zmian w postawach ludzi i ich świadomości oraz dostosowania do nowych warunków społeczno-gospodarczych. Brak przetwórstwa rolno-spożywczego. Niewielka ilość jednostek drobnego przemysłu.	Edukacja w zakresie tworzenia grup producenckich. Stworzenie systemu przepływu informacji pomiędzy Centrum Ekorozwoju a producentami rolnymi. Powołanie Punktu Doradztwa w zakresie specjalistycznej produkcji. Wprowadzanie nowych odmian oraz technologii produkcji. Wyznaczenie i uzbrojenie terenów komunalnych na potrzeby małej i średniej przedsiębiorczości. Zaangażowanie Centrum Ekorozwoju Gminy w pozyskanie środków z Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwijanie przedsiębiorczości. Powołanie Lokalnego Klubu Biznesu. Promocja przedsiębiorczości. Stymulowanie tworzenia punktów gastronomicznych o wysokim standardzie oraz bazy noclegowej. Powołanie Funduszu Poręczeń Wzajemnych. Klarowny system ulg i preferencji dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą. Poprawa infrastruktury technicznej. Dążenie do poprawy warunków zdrowotnych społeczności gminy, poprzez realizację nowych i modernizację istniejących obiektów usług ambulatoryjnych oraz rozszerzenie ich zakresu o usługi specjalistyczne.
15.	Gmina Pierzchnica	Brak opracowań: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.	Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.
16.	Gmina Raków	Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych. Wysokie bezrobocie z dużym udziałem osób pozbawionych prawa do zasiłku. Niewystarczający poziom bazy oświatowej. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, telekomunikacja, sieć gazowa).	Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy poprzez: atrakcyjny system szkolenia i wychowania, kreowanie liderów społeczności lokalnej, włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych, organizowanie się rolników w grupy producenckie, organizowanie imprez kulturowych, sportowych integrujących mieszkańców gminy. Korzystne warunki dla stworzenia biznesu nieuciążliwego i niezagrażającego środowisku. Podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie zatrudnienia pozarolniczego. Wprowadzenie turystyki i agroturystyki jako podstawy gospodarki rynkowej na terenie gminy oraz przedsiębiorczość związana z obsługą ruchu turystycznego. Dążenie do zmniejszenia bezrobocia poprzez rozwój lokalnego rynku pracy. Aktywizacja mieszkańców oraz ich samoorganizowanie się. Dążenie do wysokiej aktywności rolników w nowych sferach ich działalności.

Lp.	Wyszczególnienie	Zagrożenia i problemy społeczno-gospodarcze	Działania na rzecz rozwoju atrakcyjności społeczno-gospodarczej
17.	Gmina Sitkówka - Nowiny	<p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Niewystarczający poziom wykształcenia ludności wiejskiej, utrudniający znalezienie pracy poza rolnictwem.</p> <p>Brak wolnych terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych w centrum gminy.</p> <p>Brak środków inwestycyjnych mieszkańców gminy.</p> <p>Słabe gleby, nieopłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu i punktów skupu płodów rolnych.</p> <p>Niski poziom agrotechnik i kultury rolnej oraz niski poziom wiedzy fachowej rolników.</p>	<p>Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy poprzez: atrakcyjny system szkolenia i wychowania, kreowanie liderów społeczności lokalnej, włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych, organizowanie się rolników w grupy producenckie, organizowanie imprez kulturowych, sportowych integrujących mieszkańców gminy.</p> <p>Zorganizowanie małej i średniej przedsiębiorczości.</p> <p>Rozwój drobnej wytwórczości tworzącej nowe miejsca pracy.</p> <p>Pozyskiwanie inwestorów.</p> <p>Opracowanie "banku danych" terenów pod inwestycje i koncepcji zagospodarowania tych terenów.</p> <p>Opracowanie systemu informacji o oferowanych terenach.</p>
18.	Gmina Strawczyn	<p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Niewystarczający poziom wykształcenia ludności wiejskiej, utrudniający znalezienie pracy poza rolnictwem.</p> <p>Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna mieszkańców.</p> <p>Wzrost patologii społecznych.</p> <p>Słabe gleby, nieopłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu i punktów skupu płodów rolnych.</p> <p>Niski poziom agrotechnik i kultury rolnej oraz niski poziom wiedzy fachowej rolników.</p> <p>Brak klarownych perspektyw dla rolników posiadających drobne gospodarstwa.</p> <p>Ograniczenie możliwości powiększenia gospodarstw.</p> <p>Brak zainteresowania w zespołowym użytkowaniu maszyn.</p> <p>Małe zainteresowanie samorządu wspieraniem działalności indywidualnej.</p> <p>Brak na szczeblu regionalnym podmiotów koordynujących działania producentów płodów rolnych, przetwórstwa i handlu, a mających wpływ na politykę gospodarczą w regionie.</p>	<p>Duża aktywność władz samorządowych (gazyfikacja, telefonizacja, kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, modernizacja wysypiska ścieków, budowa ośrodka rekreacyjno-sportowego).</p> <p>Dążenie do zwiększenia świadomości ekonomicznej i ekologicznej społeczeństwa.</p> <p>Pozyskiwanie rynków zbytu w bezpośredniej bliskości gminy.</p> <p>Dążenie do rozwoju infrastruktury obszarów wiejskich przy wykorzystywaniu środków pomocniczych.</p> <p>Dążenie do zmniejszenia bezrobocia poprzez rozwój lokalnego rynku pracy.</p> <p>Aktywizacja mieszkańców oraz ich samoorganizowanie się.</p> <p>Dążenie do wysokiej aktywności rolników w nowych sferach ich działalności.</p> <p>Pozyskiwanie inwestorów.</p> <p>Utworzenie Regionalnej Świętokrzyskiej Izby Rolno-Przemysłowej.</p>
19.	Gmina Zagnańsk	<p>Występowanie ukrytego bezrobocia w rolnictwie i jego postęp.</p> <p>Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.</p> <p>Brak radykalnych zmian w postawach ludzi i ich świadomości oraz dostosowania do nowych warunków społeczno-gospodarczych.</p> <p>Brak organizacji atrakcyjnych propozycji kulturalno-rozrywkowych dla młodzieży.</p>	<p>Opracowanie programu aktywizacji gospodarstw rolnych, przekwalifikujących je na gospodarstwa agroturystyczne.</p> <p>Wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju gminy z równoczesnym zapewnieniem komplementarnego rozwoju gospodarstw rolniczych poprzez wzbogacenia ich o funkcje usługowe, turystyczne, przetwórcze.</p> <p>Organizowanie kursów i pomoc w przekwalifikowaniu się dla bezrobotnych.</p> <p>Pozyskiwanie inwestorów, kojarzenie partnerów gospodarczych.</p> <p>Możliwość prowadzenia prac interwencyjnych i robót publicznych.</p> <p>Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości.</p>

2.4 Agroturystyka.

W regionie Gór Świętokrzyskich istnieją doskonałe warunki dla rozwoju ruchu krajoznawczego, poczynając od turystyki aktywnej, a kończąc na wciąż niewykorzystanym sektorze turystyki biznesowej i konferencyjnej.

Stan istniejący, na podstawie danych w 2003 r. uzyskanych od urzędów gmin, w zakresie bazy noclegowej, gastronomicznej oraz innych obiektów dla obsługi turystów przedstawiono w załączonych tabelach.

Tabela 2.10 Baza noclegowa na terenie powiatu kieleckiego.

L.p.	Gmina	Hotele		Domy wczasowe		Schroniska młodzieżowe		Kwatery prywatne		Kempingi		Pola namiotowe	
		Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc
1	Bieliny	-	-	2	180	-	-	3	22	-	-	-	-
2	Bodzentyn	-	-	2	140	1	28	28	223	-	-	-	-
3	Chęciny	1	25	-	-	2	330	8	45	1	20	3	32
4	Chmielnik	-	-	-	-	-	-	30	126	-	-	-	-
5	Daleszyce	-	-	5	320	-	-	18	426	-	-	1	100
6	Górno	3	290	-	-	-	-	4	67	30	159	-	-
7	Łągów	-	-	-	-	1	45	16	80	-	-	-	-
8	Łopuszno	-	-	-	-	-	-	-	-	8	40	-	-
9	Masłów	4	458	-	-	1	47	3	47	-	-	-	-
10	Morawica	1	30	-	-	-	-	3	46	-	-	-	-
11	Nowa Słupia	-	-	1	75	1	53	20	279	1	100	1	40
12	Pierzchnica	-	-	-	-	-	-	3	18	-	-	-	-
13	Raków	-	-	-	-	-	-	13	126	-	-	2	56
14	Sitkówka - Nowiny	-	-	-	-	1	56	1	56	-	-	-	-
15	Strawczyn	-	-	-	-	1	45	-	-	-	-	-	-
16	Zagnańsk	-	-	-	-	-	-	2	30	-	-	-	-

Tabela 2.11 Baza gastronomiczna i inne obiekty na terenie powiatu kieleckiego.

L.p.	Gmina	Restauracje	Stołówki	Bary	Ośrodki zdrowia	Urzędy pocztowe	Banki	Stacje benzynowe	Stacje napraw pojazdów
1	Bieliny	1	1	-	2	1	1	1	-
2	Bodzentyn	2	-	5	3	1	1	1	1
3	Chęciny	2	2	4	2	1	1	4	-
4	Chmielnik	1	-	14	2	1	2	2	1
5	Daleszyce	1	-	6	3	1	1	1	3
6	Górno	4	-	19	2	1	1	1	11
7	Łągów	2	1	4	1	1	1	1	1
8	Łopuszno	1	-	2	1	1	1	3	-
9	Masłów	4	-	14	3	1	-	1	35
10	Miedziana Góra	2	2	11	2	1	1	1	-
11	Mniów	2	-	8	2	1	1	2	4
12	Morawica	2	4	-	2	1	1	3	2
13	Nowa Słupia	18	-	10	2	2	1	1	2
14	Piekoszów	2	1	1	3	1	1	3	50
15	Pierzchnica	1	-	-	2	1	3	1	-
16	Raków	-	-	1	2	1	1	1	2
17	Sitkówka - Nowiny	-	-	2	1	1	1	2	-
18	Strawczyn	-	-	1	2	1	1	1	-
19	Zagnańsk	-	9	9	2	2	1	2	4

Tabela 2.12 Parkingi i szlaki turystyczne.

L.p.	Gmina	Parkingi				Turystyka			
		niezagospodarowane		zagospodarowane		szlaki turystyczne		ścieżki dydaktyczne	
		Ilość	Liczba miejsc	Ilość	Liczba miejsc	Ilość	[km]	Ilość	[km]
1	Bieliny	-	-	1	400	2	30	1	2
2	Bodzentyn	2	b.d.	-	-	5	41	5	9
3	Chęciny	4	140	1	30	3	107,5	-	-
4	Chmielnik	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Daleszyce	3	250	-	-	2	33	1	3
6	Górno	10	b.d.	-	-	30	5	-	-
7	Łągów	2	20	1	30	3	3	2	6
8	Łopuszno	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Maslów	2	35	-	-	2	26	1	7
10	Miedziana Góra	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Mniów	5	90	-	-	2	8	-	-
12	Morawica	1	b.d.	4	b.d.	-	-	-	-
13	Nowa Słupia	5	50	3	80	4	30	3	6,5
14	Piekoszów	1	30	-	-	2	27	1	40
15	Pierzchnica	-	-	-	-	-	-	-	-
16	Raków	2	80	-	-	1	15	1	1
17	Sitkówka - Nowiny	4	82	1	40	9	2	-	-
18	Strawczyn	-	-	1	30	3	51	1	2
19	Zagnańsk	5	50	0	0	4	b.d.	0	0

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania rozwojem turystyki wiejskiej, którego inicjatorem i koordynatorem są stowarzyszenia agroturystyczne:

- Śladkowskie Stowarzyszenie Agroturystyki i Turystyki „Dolina Sanicy”,
- Stowarzyszenie Agroturystyczne „Łysogóry” Nowa Słupia,
- Stowarzyszenie Agroturystyczne Gminy Daleszyce „Żeremie”,
- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Łągów,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Strawczyn.

Mając na uwadze szeroko rozumianą ochronę ekologiczną atrakcyjnych terenów Gór Świętokrzyskich, władze 9 gmin z terenu powiatu (Bielin, Bodzentyna, Górna, Łągowa, Masłowa, Nowej Słupi, Zagnańska) oraz 2 gmin spoza terenu powiatu – Łącznej i Waśniowa wraz z Dyrekcją Świętokrzyskiego Parku Narodowego utworzyły Turystyczny Związek Gmin Gór Świętokrzyskich.

Turystyczny Związek Gmin Gór Świętokrzyskich jest związkiem międzygminnym, działającym na podstawie ustawy o samorządzie terytorialnym. Ustawodawca przewidział możliwości tworzenia takich związków w celu realizacji zadań ważnych dla wielu gmin, a będących zbyt wielkim wyzwaniem dla każdej z osobna. Dotyczy to w dużym stopniu turystyki i agroturystyki, gdyż pojedyncza gmina nie jest na ogół celem wycieczek. Głównym celem Związku jest, więc rozwój turystyki w naszym regionie, szczególnie agroturystyki.

Atrakcyjne turystycznie gminy powiatu interesuje turystyka wiejska, czyli agroturystyka jako alternatywne źródło dochodów. Rolnictwo tego regionu jest poważnie zagrożone wciąż postępującym strukturalnym bezrobociem, którego następstwem jest nasilenie patologii społecznych. Aby przerwać to „błędne koło”, należy, więc w sposób zdecydowany podjąć odpowiednie działania, które zminimalizują zjawisko bezrobocia i jego skutków. Dlatego warto przeanalizować czy i komu może przynieść korzyści agroturystyka oraz opracować odpowiedni **program intensywnego rozwoju turystyki i agroturystyki w powiecie kieleckim.**

Podstawowym źródłem korzyści dla rolników, wynikającym z rozwoju turystyki wiejskiej, jest możliwość uzupełniania dochodów, pozyskanych z obsługi turystów. W niektórych przypadkach możliwe będzie nawet przekwalifikowanie gospodarstw rolnych na gospodarstwa zajmujące się obsługą ruchu turystycznego. Dodatkowe dochody składają się z wielu elementów i możliwe są do uzyskania poprzez:

- świadczenie usług związanych z bazą noclegową,
- świadczenie usług związanych z bazą gastronomiczną – należy ukierunkować rolników na produkcję zdrowej żywności (swojskie wyroby + płody leśne jako główny atut danego gospodarstwa), należy nadmienić, że wyżywienie turystów jest zwolnione od podatków,
- usługi uzupełniające: przewodnictwo, rękodzieło, wypożyczanie sprzętu do aktywnego wypoczynku itp.

Korzyści mogą osiągnąć również inni mieszkańcy wsi, nie obsługujący bezpośrednio turystów – dotyczy to różnego rodzaju usług przy ich obsłudze tj.: pralnicze, stolarskie, naprawy pojazdów, itp. Należy nadmienić również korzyści wynikające z kontaktów międzyludzkich, uzyskania pracy na miejscu, bez kłopotliwych i drogich dojazdów do pracy oraz podatków. Wymagania turystów mogą wymusić podniesienie standardu życia i wyposażenia wsi, co się wiąże z oczywistym zyskiem dla samych mieszkańców.

Pozytywne aspekty wynikające z rozwoju agroturystyki będą również korzyścią dla środowiska, bowiem przyczynią się w dużej mierze do jego ochrony. Dotyczy to głównie stwierdzenia faktu, że turystyka wiejska jest bardziej przyjazna środowisku przyrodniczemu niż rozwój działalności przemysłowo-gospodarczej. Odpady i zagrożenia dla środowiska powstałe w wyniku obsługi turystów są również mniej uciążliwe i łatwiejsze do usunięcia niż te, które powstały w przemyśle. Prawidłowo zorganizowany ruch turystyczny może być ważnym czynnikiem w unaocznieniu społeczeństwu, że „...zostawione nam przez naturę i przodków dobra, jako nieodtworzalne wymagają opieki i uszanowania ...” (fragment Deklaracji Programowej Turystycznego Związku Gmin Świętokrzyskich).

Działania Turystycznego Związku Gmin Świętokrzyskich w zakresie agroturystyki przyczyniły się do zlikwidowania bariery prawnej, hamującej jej rozwój. Zmiana przepisów dotyczących turystyki wiejskiej, mówiąca o nowelizacji ustawy o podatku od osób fizycznych, wprowadziła od 1 stycznia 1996 r. nowy zapis, dzięki któremu właściciele gospodarstw rolnych wynajmujący do 5 pokoi nie płacą podatków od dochodów z tytułu wynajmu tych pokoi i wyżywienia przebywających w nim turystów – ustawa z dn. 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. Nr 14 z 2000 r., poz. 176.), z późniejszymi zmianami.

Na wzrost atrakcyjności turystycznej i agroturystycznej powiatu, znaczny wpływ będzie miała rozbudowa i modernizacja dróg powiatowych i gminnych z równoległą budową tras i ścieżek rowerowych np.: przy realizowanej „Małej Pętli Świętokrzyskiej” na terenach gmin Bieliny, Bodzentyn, Górno i Nowa Słupia utworzona zostanie nowa ścieżka rowerowa o długości około 48 km.

Aby rozwój agroturystyki był intensywny i skuteczny należy dążyć do usunięcia pozostałych, lecz równie istotnych barier:

- **bariery mentalnościowej:** rolnicy zazwyczaj są nieufni, podejrzliwi i niechętni zmianom. Aby zmienić ich nastawienie i rozwiązać problem presji środowiska społecznego, w jakim żyje rolnik i współpraca z nim, należy opracować cykl szkoleń i spotkań z mieszkańcami, będących formą edukacji ekologicznej, uwypuklić miejscowej społeczności korzyści i szanse na polepszenie sytuacji materialnej, jakie niesie intensywny rozwój agroturystyki na ich terenie,

- brak tanich kredytów

W Polsce odnotowuje się brak tanich kredytów inwestycyjnych na agroturystykę, jak również brak jest dotacji na te cele. Na podstawie obserwacji krajów zachodnich, intensywny rozwój agroturystyki nastąpił po uruchomieniu możliwości skorzystania z tanich kredytów i dotacji. Rolą władz jest, więc zajęcie się tą sprawą oraz znalezienie rozsądnego rozwiązania,

- brak promocji i działającego systemu marketingowego

W celu osiągnięcia prawidłowego rozwoju agroturystyki i pozyskiwania jak największej ilości turystów, należy stworzyć skutecznie działający system marketingowy, którego zadaniem będzie promocja gospodarstw agroturystycznych poprzez:

- ogłoszenia i informacje prasowe,
- reklama za pośrednictwem INTERNETU,
- wydawnictwa, broszury, informatory,
- stworzenie regionalnej bazy komputerowej z bieżącą aktualizacją informacji dotyczących gospodarstw agroturystycznych oraz zakresu świadczonych usług i ciągłej poprawy ich jakości,
- promocja całego regionu poprzez udział w targach turystycznych,
- promocja wysokiego standardu bazy noclegowej, gastronomicznej i usług turystycznych oraz podążanie za wymogami turystów,
- starania w pozyskiwaniu poważnych inwestorów,
- promocja konkurencyjnych pod względem cenowym i jakościowym ofert agroturystycznych.

W powiecie kieleckim występują dogodne warunki do rozwoju tej funkcji, które przyszłości powinny zaowocować wzrostem liczby nowo utworzonych gospodarstw agroturystycznych. Sprawnie działający system marketingowy i ciągła promocja tego regionu w zakresie agroturystyki, z pewnością przyczyni się do dużego ożywienia w tej dziedzinie.

W Polsce powstały już pierwsze stowarzyszenia agroturystyczne, pełniące różnorodne funkcje w imieniu i na użytek gospodarstw członkowskich. Turystyczny Związek Gmin Świętokrzyskich powoła takie stowarzyszenie na Kielecczyźnie, co pozwoli m.in. na skuteczne pozyskiwanie klientów z Europy Zachodniej.

Walory turystyczne, zagrożenia i problemy związane z ruchem turystycznym oraz działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki, przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 2.13 Walory turystyczne, zagrożenia i problemy oraz działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
1.	Gmina Bieliny	Dobra dostępność komunikacyjna. Duża lesistość oraz występowanie ŚPN i C-OPK. Przyrodnicze możliwości rozwoju różnorodnych, aktywnych form rekreacji. Warunki przyrodnicze, korzystne do stworzenia zbiorników wodnych. Małowniczność i unikatowość przełomu rzeki Bielinki. Tradycje agroturystyczne. Przyrodniczy i socjologiczny potencjał rozwoju rolnictwa organicznego. Ogrodnicza specjalizacja rolnictwa. Bliskie położenie Kielc. Pełna telefonizacja gminy.	Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak przystosowania szkół do pełnienia funkcji bazy noclegowej poza rokiem szkolnym. Brak sieci połączeń ścieżkami turystycznymi pomiędzy ŚPN, C-OPK a poszczególnymi miejscowościami w gminie. Brak informacji turystycznej oraz folderów i przewodników turystycznych.	Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Dostosowanie szkół do pełnienia funkcji schronisk młodzieżowych. Dążenie do utworzenia nowych ścieżek dydaktycznych, rowerowych oraz nowych szlaków turystycznych. Wykorzystanie w sezonie zimowym ścieżek rowerowych jako tras dla turystyki narciarskiej. Pielęgnacja i konserwacja istniejących ścieżek dydaktycznych i szlaków turystycznych. Rozwój funkcji rekreacyjnej i sportowej związanej z nowymi zbiornikami wodnymi. Intensywny rozwój gospodarstw agroturystycznych idący za wymogami turystów. Wykorzystanie rolnictwa ekologicznego w agroturystyce (produkcja zdrowej żywności). Stworzenie lokalnego systemu informacji turystycznej.
2.	Miasto i gmina Bodzentyn	Atrakcyjne położenie geograficzne. Występowanie wartościowych w skali ponadregionalnej zasobów przyrodniczo-krajobrazowych. Funkcjonowanie ŚPN oraz SPK wraz z silną ich promocją. Dysponowanie środowiskiem o niskim stopniu zanieczyszczeń.	Brak aktywności związanej z rozwojem gospodarstw agroturystycznych. Niewystarczająca baza turystyczna i jej niski standard. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa.	Wykorzystanie walorów przyrodniczo kulturowych dla aktywnego, wszechstronnego rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz atrakcyjne określenie szerokiej oferty turystycznej gminy dla różnych grup odbiorców. Promocja walorów turystycznych oraz tworzenie we współpracy z sąsiednimi jednostkami aktywnego marketingu turystycznego gminy i regionu. Opracowanie wspólnego programu Związku Gmin Świętokrzyskich dla wspierania rozwoju agroturystyki. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Rozwój rzemiosła artystycznego i pamiątkarstwa.

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
3.	Miasto i gmina Chęciny	<p>Występowanie wartościowych w skali ponadregionalnej zasobów przyrodniczo-krajobrazowych.</p> <p>Funkcjonowanie Ch-KPK.</p> <p>Występowanie wielu malowniczych jaskiń udostępnionych dla ruchu turystycznego.</p> <p>Występowanie na terenie gminy zbiorników wodnych.</p> <p>Występowanie szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych.</p> <p>Duża dostępność komunikacyjna oraz bliskość Kielc.</p>	<p>Niewystarczająca baza turystyczna i jej niski standard.</p> <p>Brak realizacji budowy zbiornika wodnego "Chęciny".</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków, gospodarka odpadami).</p>	<p>Budowa zbiornika wodnego "Chęciny".</p> <p>Wykorzystanie walorów przyrodniczo kulturowych dla aktywnego, wszechstronnego rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz atrakcyjne określenie szerokiej oferty turystycznej gminy dla różnych grup odbiorców.</p> <p>Intensywny rozwój turystyki i agroturystyki, przekształcenie gminy w "zagłębie turystyczne".</p> <p>Promocja gminy i jej walorów turystycznych.</p> <p>Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem.</p> <p>Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.</p> <p>Rozwój rzemiosła artystycznego i pamiątkarstwa.</p> <p>Likwidacja dzikich wysypisk śmieci oraz racjonalizacja gospodarki odpadami oraz ściekami.</p> <p>Stworzenie lokalnego systemu informacji turystycznej.</p> <p>Podjęcie przez Urząd Gminy i Miasta Chęciny działań marketingowych: przygotowanie ofert inwestycyjnych, folderów informacyjnych, nawiązywanie współpracy z biurami podróży, pozyskiwanie kapitału.</p> <p>Włączenie ludności w proces "obsługi" klienta z zewnątrz.</p> <p>Nawiązywanie bezpośrednich kontaktów władz gminy z okolicznymi ośrodkami turystycznymi, a także sąsiednimi gminami w celu wypracowania idei wzajemnej współpracy.</p>
4.	Miasto i gmina Chmielnik	<p>Centralne położenie w kraju oraz bliskość Kielc.</p> <p>Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Obszarów Chronionego Krajobrazu.</p> <p>Występowanie na terenie gminy zbiorników wodnych oraz terenów leśnych.</p> <p>Dobra dostępność komunikacyjna.</p>	<p>Brak aktywności związanej z rozwojem gospodarstw agroturystycznych.</p> <p>Niewystarczająca baza turystyczna i jej niski standard.</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków).</p> <p>Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego.</p> <p>Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa.</p> <p>Brak wystarczającej ilości szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych i ciągów pieszych.</p> <p>Brak przystosowania terenów leśnych dla ruchu turystycznego.</p>	<p>Wspieranie finansowe i organizacyjne rolnictwa ekologicznego.</p> <p>Dalszy rozwój i tworzenie gospodarstw agroturystycznych.</p> <p>Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników.</p> <p>Określenie zakresu opracowania Planu Rozwoju Turystyki i Agroturystyki.</p> <p>Opracowanie i realizacji ww. Planu...</p> <p>Promocja gminy i jej walorów turystycznych.</p> <p>Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem.</p> <p>Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.</p> <p>Tworzenie nowych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, tras rowerowych i ciągów pieszych oraz właściwa ich konserwacja i pielęgnacja.</p> <p>Przystosowanie terenów leśnych dla celów rekreacyjno-wypoczynkowych.</p>

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
5.	Gmina Daleszyce	<p>Bliskość Kielc. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Obszarów Chronionego Krajobrazu. Dobra dostępność komunikacyjna. Duża atrakcyjność krajobrazowa wraz z wysoką lesistością obszaru gminy. Naturalnie rozwinięta sieć rzeczna, czyste środowisko. Istniejący zbiornik wodny oraz zaprojektowanie 5 nowych. Wybitne walory gminy do rozwoju turystyki łagodnej, przyjaznej środowisku, agroturystyki.</p>	<p>Brak aktywności związanej z rozwojem gospodarstw agroturystycznych. Niewystarczająca baza turystyczna i jej niski standard. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak wystarczającej ilości szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych i ciągów pieszych. Brak przystosowania terenów leśnych dla ruchu turystycznego. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.</p>	<p>Zrealizowanie projektu programu małej retencji wraz z utworzeniem 5 nowych zbiorników wodnych. Wspieranie finansowe i organizacyjne rolnictwa ekologicznego. Dalszy rozwój i tworzenie gospodarstw agroturystycznych. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyki oraz edukacja ekologiczna rolników. Wspieranie finansowe i organizacyjne rolnictwa ekologicznego. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyki oraz edukacja ekologiczna rolników. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.</p>
6.	Gmina Górnio	<p>Bliskość Kielc. Położenie przy ważnej drodze krajowej Kielce-Lublin. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego. Występowanie zbiornika wodnego. Posiadanie przez gminę terenów atrakcyjnych dla inwestorów pod tworzenie nowych obiektów turystycznych.</p>	<p>Brak aktywności związanej z rozwojem gospodarstw agroturystycznych. Niewystarczająca baza turystyczna i jej niski standard. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak wystarczającej ilości szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych i ciągów pieszych. Brak przystosowania terenów leśnych dla ruchu turystycznego. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.</p>	<p>Pogodzenie funkcji Parku Krajobrazowego z dużym zapotrzebowaniem na atrakcyjnie położone tereny rekreacyjne. Dopuszczenie do zabudowy rekreacyjnej w otulinie parku, przy spełnieniu warunków ekologii i estetyki. Opracowanie bazy danych i jej bieżąca aktualizacja dotycząca rozwoju usług agroturystycznych. Wytypowanie gospodarstw rolnych, które mogą być gospodarstwami agroturystycznymi. Organizacja szkoleń w tym zakresie. Opracowanie "kalendarza imprez kulturalnych" uzupełniającego gminną ofertę turystyczną.</p>
7.	Gmina Łagów		<p>Brak opracowań: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.</p>	<p>Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.</p>

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
8.	Gmina Łopuszno	Dobre połączenie gminy z Kielcami, Końskimi, Włoszczową i Jędrzejowem. Malownicze położenie z dala od dużych ośrodków przemysłowych. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego. Duża atrakcyjność krajobrazowa wraz z wysoką lesistością obszaru gminy. Posiadanie przez gminę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej tj.: boiska, bieżnia, skocznia do skoków, boisko do piłki plażowej, place zabaw dla dzieci. Występowanie zbiornika wodnego.	Brak aktywności związanej z rozwojem gospodarstw agroturystycznych. Niskie zainteresowanie inwestorów zagranicznych w rozwoju bazy turystycznej. Brak tradycji świadczenia usług agroturystycznych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.	Opracowanie bazy danych i jej bieżąca aktualizacja dotycząca rozwoju usług agroturystycznych. Wytypowanie gospodarstw rolnych, które mogą być gospodarstwami agroturystycznymi. Organizacja szkoleń w tym zakresie. Opracowanie "kalendarza imprez kulturalnych" uzupełniającego gminną ofertę turystyczną. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyki oraz edukacja ekologiczna rolników. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.
9.	Gmina Masłów	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Malownicze położenie z dala od dużych ośrodków przemysłowych. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Duża atrakcyjność krajobrazowa wraz z wysoką lesistością obszaru gminy.	Brak tradycji świadczenia usług agroturystycznych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.	Wprowadzenie aktywizacji turystycznej terenów położonych w Paśmie Masłowskim oraz Paśmie Klonowskim. Wytypowanie i rozwój gospodarstw rolnych, które mogą być gospodarstwami agroturystycznymi. Organizacja szkoleń w tym zakresie. Budowa gminnego systemu ścieżek rowerowych. Wspieranie działań na rzecz poprawy estetyki oraz rozbudowę terenów zielonych w obszarach sołectw preferowanych do rozwoju agroturystyki. Poprawa warunków przyjmowania turystów. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyki oraz edukacja ekologiczna rolników. Wykorzystanie rolnictwa ekologicznego w agroturystyce (produkcja zdrowej żywności). Rozwój bazy dla obsługi turystyki i tworzenie programów marketingu turystycznego. Troska o zachowanie tożsamości kulturowej wsi.

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
10.	Gmina Miedziana Góra	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego. Występowanie wielu dóbr turystycznych oraz dobre warunki do tworzenia gospodarstw agroturystycznych.	Brak tradycji świadczenia usług agroturystycznych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki. Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji.	Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki. Wdrożenie programów budowy zbiorników wodnych Sufraganiec, Wilcza Góra i przy samochodowym torze wyścigowym. Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych i narciarskich.
11.	Gmina Mniów	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Położenie znacznej części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego i Obszaru Chronionego Krajobrazu. Brak zanieczyszczeń środowiska powodowanych przez przemysł.	Brak systemowych rozwiązań w gospodarce ściekowej, gospodarce odpadami. Niska świadomość ekologiczna. Brak należytej kontroli nad ruchem turystycznym i rozwojem rekreacji. Niedostateczny rozwój bazy turystycznej. Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji. Niewykorzystane możliwości aktywizacji agroturystycznej. Słaby poziom obsługi turystów. Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.	Podjęcie współpracy z nadleśnictwami w zakresie szerszego udostępnienia lasów państwowych dla potrzeb różnych form turystyki. Opracowanie bazy danych i jej bieżąca aktualizacja dotycząca rozwoju usług agroturystycznych. Wytypowanie gospodarstw rolnych, które mogą być gospodarstwami agroturystycznymi. Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki. Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
12.	Gmina Morawica	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego. Występowanie wielu dóbr turystycznych oraz dobre warunki do tworzenia gospodarstw agroturystycznych.	Brak tradycji świadczenia usług agroturystycznych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna, oczyszczalnia ścieków). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki. Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji.	Stworzenie gminnego programu rekreacji i wypoczynku. Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki. Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.
13.	Gmina Nowa Słupia	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Atrakcyjne położenie i dogodne warunki zwłaszcza dla rozwoju turystyki i agroturystyki. Dysponowanie terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci ŚPN i JPK. Niski poziom urbanizacji. Brak zanieczyszczeń środowiska powodowanych przez przemysł. Istniejące grupy mieszkańców aktywnych w kultywowaniu tradycji. Tradycja imprezy "Dymarki Świętokrzyskie". Szlaki turystyki pieszej, warunki do turystyki kwalifikowanej.	Oslabienie zainteresowania kultywowaniem tradycji ludowych. Mała świadomość ekologiczna mieszkańców. Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki. Nierozwinięta infrastruktura turystyczna. Niewykorzystane możliwości aktywizacji agroturystycznej. Słaby poziom obsługi turystów. Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.	Opracowanie i realizacja programu rozwoju agroturystyki. Stworzenie gminnego programu rekreacji i wypoczynku. Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki. Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce. Realizacja sieci obiektów umożliwiających wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
14.	Gmina Piekoszów	Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta. Atrakcyjne położenie i dogodne warunki zwłaszcza dla rozwoju turystyki i agroturystyki. Dysponowanie terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego. Występowanie wielu dóbr turystycznych oraz dobre warunki do tworzenia gospodarstw agroturystycznych.	Mała świadomość ekologiczna mieszkańców. Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki. Nierozwinięta infrastruktura turystyczna. Niewykorzystane możliwości aktywizacji agroturystycznej. Słaby poziom obsługi turystów. Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki. Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji.	Wprowadzanie i stałe dostosowanie do potrzeb gminy, preferencji dla gospodarstw agroturystycznych. Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników. Opracowanie programu oraz koordynacja działań związanych z rozwojem agroturystyki w gminie. Opracowanie planów rozwoju turystyki specjalistycznej. Powołanie w gminie organizacji pozarządowej Lokalne Centrum Edukacji Ekologicznej. Zorganizowanie stałego punktu informacyjnego o stanie środowiska. Wykonanie inwentaryzacji infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Opracowanie i wytyczenie nowych tras turystycznych. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową. Wykreowanie miejscowych atrakcji poprzez zagospodarowanie terenów wokół parków krajobrazowych, zbiorników wodnych i dawnych kopalń. Inwentaryzacja oraz promocja walorów gminy poprzez foldery, wydawnictwa oraz imprezy kulturalne. Opracowanie i wdrożenie programu mającego na celu podniesienie estetyki prywatnych posesji. Rozwój sieci handlowej i usługowej nastawionej na obsługę turystów.
15.	Gmina Pierzchnica		Brak opracowań: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategii zrównoważonego rozwoju gminy.	Należy opracować: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Strategię zrównoważonego rozwoju gminy.

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
16.	Gmina Raków	<p>Dysponowanie terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz duża lesistość terenu gminy.</p> <p>Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego.</p> <p>Brak zanieczyszczeń środowiska powodowanych przez przemysł.</p> <p>Występowanie dużego zbiornika wodnego.</p> <p>Atrakcyjne położenie i dogodne warunki zwłaszcza dla rozwoju turystyki i agroturystyki.</p> <p>Bogactwo fauny leśnej i wodnej.</p> <p>Przynależność gminy do Świętokrzyskiego Związku Gmin Turystycznych.</p> <p>Dobre połączenie z miastami: Kielce, Staszów, Busko, Starachowice.</p>	<p>Nierozwinięta infrastruktura turystyczna.</p> <p>Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa.</p> <p>Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.</p> <p>Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji.</p> <p>Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.</p>	<p>Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.</p> <p>Dostępność tanich kredytów na rozwój agroturystyki.</p> <p>Opracowanie i realizacja programu rozwoju agroturystyki.</p> <p>Stworzenie gminnego programu rekreacji i wypoczynku.</p> <p>Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki.</p> <p>Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce.</p> <p>Realizacja sieci obiektów umożliwiających wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych.</p> <p>Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników.</p> <p>Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych.</p> <p>Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem.</p> <p>Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.</p>
17.	Gmina Sitkówka - Nowiny	<p>Dobre połączenie gminy z Kielcami oraz bliskość miasta.</p> <p>Istnienie w centrum Osiedla Nowiny ośrodka sportu i rekreacji (kryta pływalnia Perła, stadion sportowy).</p> <p>Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego.</p> <p>Występowanie szlaków turystycznych umożliwiających rozwój turystyki tranzytowej.</p> <p>Aktywna działalność gminy w zakresie rozwoju sportu i rekreacji.</p> <p>Wysoki stopień uzbrojenia gminy w infrastrukturę techniczną.</p>	<p>Zdewastowany krajobraz środkowej części gminy w wyniku intensywnego rozwoju przemysłu i urbanizacji.</p> <p>Zanieczyszczenie wód i powietrza.</p> <p>Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.</p> <p>Nierozwinięta infrastruktura turystyczna.</p> <p>Niewykorzystane możliwości aktywizacji agroturystycznej.</p> <p>Słaby poziom obsługi turystów.</p> <p>Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.</p> <p>Małe zainwestowanie inwestorów w rozwoju bazy turystycznej.</p> <p>Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa.</p> <p>Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.</p>	<p>Opracowanie i realizacja programu rozwoju agroturystyki.</p> <p>Stworzenie gminnego programu rekreacji i wypoczynku.</p> <p>Przygotowanie infrastrukturalne gminy do rozwoju turystyki.</p> <p>Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce.</p> <p>Realizacja sieci obiektów umożliwiających wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych.</p> <p>Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników.</p> <p>Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych.</p> <p>Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem.</p> <p>Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.</p>

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
18.	Gmina Strawczyn	<p>Dobre połączenie gminy z Kielcami, bliskość Kielc.</p> <p>Atrakcyjne położenie i dogodne warunki zwłaszcza dla rozwoju turystyki i agroturystyki.</p> <p>Dysponowanie terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.</p> <p>Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci S-OPK.</p> <p>Tradycja i historia regionu.</p> <p>Dobra organizacja imprez kulturalnych i sportowych.</p>	<p>Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki.</p> <p>Nierozwinięta infrastruktura turystyczna.</p> <p>Niewykorzystane możliwości aktywizacji agroturystycznej.</p> <p>Słaby poziom obsługi turystów.</p> <p>Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego.</p> <p>Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa.</p> <p>Brak wystarczającej ilości szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych i ciągów pieszych.</p> <p>Brak przystosowania terenów leśnych dla ruchu turystycznego.</p> <p>Słaba promocja walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki.</p>	<p>Podnoszenie kwalifikacji z dziedziny agroturystyka oraz edukacja ekologiczna rolników.</p> <p>Zagospodarowanie infrastrukturalne obszarów rekreacyjnych i wypoczynkowych w drodze opracowania planów zagospodarowani przestrzennego gmin w aspekcie rozwoju funkcji turystycznych w tym wydzielenie działek rekreacyjnych.</p> <p>Opracowanie strategii rozwoju turystyki w gminie.</p> <p>Tworzenie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych oraz tras rowerowych.</p> <p>Starania o dostępność tanich kredytów na rozwój agroturystyki.</p> <p>Utworzenie i doskonalenie systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w agroturystyce.</p> <p>Promocja walorów turystycznych gminy w drodze zwiększania opracowań turystycznych promujących region, udział w targach i wystawach krajowych i zagranicznych.</p> <p>Kształcenie kadr dla potrzeb turystyki i agroturystyki poprzez organizowanie kursów.</p> <p>Opracowanie i bieżąca aktualizacja informatora o gospodarstwach agroturystycznych, promowanie tych gospodarstw.</p> <p>Zainicjowanie powstania stowarzyszenia gospodarstw agroturystycznych.</p> <p>Budowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego.</p>

Lp	Wyszczególnienie	Walory turystyczne	Zagrożenia i problemy	Działania na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki
19.	Gmina Zagnańsk	Dobre połączenie gminy z Kielcami, bliskość Kielc. Występowanie bogactw naturalnych tj. lasy, ciekawa rzeźba terenu, cieki i zbiorniki wodne. Położenie gminy w obszarze turystycznym wpisanym do Związku Gmin Świętokrzyskich. Wysokie wartości środowiska naturalnego. Położenie części gminy na terenie objętym ochroną w postaci Parku Krajobrazowego.	Brak tradycji świadczenia usług agroturystycznych. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja sanitarna). Słabo rozwinięta obsługa ruchu turystycznego. Słabo rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa. Brak aktywności marketingowej oraz promocji walorów gminy, zwłaszcza dotyczących agroturystyki. Brak istotnych inwestycji w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji...	Opracowanie programu podnoszenia atrakcyjności gminy poprzez wydobicie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Promowanie ekologicznych kierunków i form działalności. Skuteczne przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się procesów degradacji środowiska, czyli tworzenia trwałych podstaw rozwoju ekologicznego. Tworzenie warunków dla rozwoju bazy umożliwiającej obsługę działalności turystycznej i rekreacyjnej. Przystosowanie gospodarstw wiejskich dla agroturystyki. Systematyczne "ulepszanie" szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, szlaków dla turystyki konnej. Dążenie do budowy zbiorników wodnych. Podjęcie współpracy z gminami sąsiednimi w celu realizacji wspólnego programu rozwoju turystyki i rekreacji. Opracowanie i bieżąca aktualizacja informatora o gospodarstwach agroturystycznych, promowanie tych gospodarstw. Skuteczna promocja gminy i jej walorów turystycznych. Rozbudowa obsługi ruchu turystycznego zgodnie z zapotrzebowaniem. Intensywny rozwój podmiotów obsługujących bazę gastronomiczną i noclegową.